

EGYHÁZ FÓRUM

'99/1

*Molnár Ferenc: A diakonátus helyzete ma Magyarországon
Interjú Gyulay Endre megyéspüspökkel
Nyíri Tamás rovat indul
Az apostoli nuncius az Egyházforum ülésén*

**Állandó
diakonátus**

Egyházforum

zsinati lap

Alapítók:

Wildmann János és Paul M. Zulehner

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány
Kiadóvezető: Mohos Lászlóné

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

1158 Budapest, Thököly u. 74. (Tel.: 272-24-05)

Szerkesztőség, levélcím:

Egyházforum 6723 Szeged, Római krt. 17-19/B IV. 88.
Tel/fax: 62/422-201
<http://www.theol.u-szeged.hu/ujsag/eforum>

Munkatársak:

Kovács-Krassói Anikó, Kovács-Krassói Norbert,
Nagy István, Sarnyai Csaba Máté

Szerkesztőbizottság:

Andok Mónika (szerkesztő)

Békési Eszter (felelős szerkesztő, Folyamatok)

Dévény István (Perspektíva, Szemle)

Farkas Beáta (Egyház és társadalom)

Hegyi Gyula

Máté-Tóth András (munkatárs)

Mustó Péter S. J. (Lelkiség)

Varga Péter Pius

Wildmann János (mb. főszerkesztő)

Winkler Lajos (olvasószerkesztő)

Egyes szám ára: 250,- ÁFÁ-val (Nyugaton 7,50 SFr)
Évi előfizetési díj: 800,- ÁFÁ-val (Nyugaton 28,00 SFr)

Bankszámla:

OTP RT. XV. ker. fiók Pólus Center
11715007-20372297

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg és csak kérésre küldünk vissza.

Előfizetésben terjeszti a HELP.

Megrendelhető minden postahivatalban,
kapható országosan az egyházi könyvesboltokban.

El- és beköszönő

„Nehogy a befőtt rakja már el a nagymamát”, írta nekem egy ismerősöm, amikor megtudta, hogy esetleg újra aktív szerepet vállalok az Egyházfórumban. Ahogy a befőttnek a spájzban a helye, úgy az alapítónak is a „polcon”, és ne szóljon bele a mindennapi ügyekbe, ezt majd intézi a „nagymama”. Nos, nem így történt! Az Egyházfórum Alapítvány kuratóriuma megbízott, hogy legyek a folyóirat főszerkesztője és bizonyos értelemben az Alapítvány menedzsere. A felkérést egy kis gondolkodási idő után és egyelőre az 1999-es évre elfogadtam, a bizalmat köszönöm.

Máté-Tóth András hat évig volt lapunk főszerkesztője. Eredeti egyénisége aktívan formálta a folyóiratot. Soha ki nem fogyott az ötletekből és a nélkülözhetetlen humorból, eredeti meglátásai színessé tették az Egyházfórumot, nem riadt vissza a sokak által kényesnek tartott kérdésektől sem, kitartóan kilincselte bel- és külföldön egyaránt, hogy előrevigye a fontosnak vélt ügyeket. Legfontosabb teljesítményének azonban a fiatal, lelkes és felkészült szerkesztői team létrehozását tartom. Az elmúlt hat év során András szakmailag is figyelemre méltó pályát futott be. Ez irányú leterheltsége mellett a folyóirat szerkesztésére már nem jut ideje. András, köszönjük mindazt, amit az elmúlt években az Egyházfórumért tettél! Örülünk, ha ötleteiddel, írásaiddal ezután is mellettünk állsz és néha fölvidítasz minket. Pályafutásodra és magánéletedre pedig Isten áldását kérjük!

Az év során meg kell még válnunk alapítványunk titkárától, Mohos Lászlónétól is. Ő és korábban férje közel tíz évig voltak az Egyházfórum ügyintézői. Rájuk hárult szinte minden feladat, a bírósági bejegyzéstől kezdve a szállítókkal, nyomdával való tárgyaláson, pénzügyeken és könyvelésen keresztül egészen a megrendelések teljesítéséig. Az utóbbi években azonban egyéb irányú teendőik is jelentősen fokozódtak, ezért az Egyházfórum gyors és pontos ügyintézését már nem látják biztosított-

nak. Munkájuk áldás volt az Egyházfórum számára, amit nehezen tudunk majd pótolni. László és Mária, köszönjük nektek – az Olvasók nevében is – kitartó és szívós munkátokat, mindazt, amit az Alapítványért tettetek!

Végezetül még néhány szót célkitűzéseimről. Egyik legfontosabb feladatunk, hogy biztosítsuk az Egyházfórum anyagi hátterét, mégpedig a kiadványaink eladásából származó bevételekből. Bízom benne, hogy ha az Olvasókkal közösen alakítjuk megújulásunk egyházi fórumát, akkor több lesz az előfizetőnk; hogy színvonalas könyvkiadásunkkal – amelynek új és lelkes felelős szerkesztője már egy éve Boros István – eljutunk az érdeklődőkhöz. Ehhez Olvasóink segítségét is kérjük: ajánlják az Egyházfórumot hitüket öntudatosan vállaló keresztény testvéreiknek, kereső, nyílt szellemű barátainak, hívjanak bennünket olyan csoportokba, körökbe, ahol bemutatkozhatunk. Arra is szükség van, hogy az Egyházfórum maga is alakuljon. Első lépésben néhány új rovattal bővül lapunk: Nyíri Tamás, a zsinati megújulás egyik kimagasló hazai művelője előtt tisztelgünk azzal, hogy írásaiból közlünk (ezúton is köszönetet mondunk a Nyíri Tamás Alapítványnak a jog ingyenes átengedéséért); több figyelmet kívánunk szentelni pozitív kezdeményezéseknek, amelyekről a „Súlypont”-on belül számolunk be; reméljük, mielőbb több háttérelmzéssel és portréval is találkozhatnak Olvasóink. Végül, de nem utolsó sorban arra törekszünk, hogy kölcsönös bizalom alapuló és gyümölcsöző dialógus alakulhasson ki egyházunk vezetőivel. Ennek feltétele, hogy olyannak fogadjuk el egymást, amilyenek vagyunk!

Mint Olvasóink az új impresszumban látják, az Egyházfórum zsinati folyóirat, vagyis mindazok lapja, akik szívükön viselik az egyház II. vatikáni zsinat szerinti megújulását. Irányt mutat számunkra az apostoli nuncius, Karl-Josef Rauber érsek, amikor arra buzdít bennünket, hogy a célt szem előtt tartva legyünk szókimondók és türelmesek (ld. az Exkluzív rovatban). Így teszünk!

*Wildmann János
alapító, főszerkesztő*

Matyiban az volt a jó:

... pontosan tudta, az írások közül mi mennyit ér. Bölcs tudott lenni öregesség nélkül, és ironikus sértés nélkül. Legjobban mégis az emberekhez értett. Azt hiszem, ez a legnagyobb mágiája.

(Andok Mónika)

... rengeteg információja és kapcsolata van. Örülök, hogy együtt dolgozhattam vele, felnézek rá!

(Kovács-Krassói Norbert)

... Matyinak nagyon jó a stílusérzéke, számomra ez a stílus egyet jelent az Egyházforummal. Milyen volt a stílusa? Könnyed és kritikus.

(Kovács-Krassói Anikó)

... Nagyon ismeri az embereket, és tud is velük bánni. Karizmatikus személyiség: a rosszból jót tud csinálni.

(Nagy István)

... mindig tetszett, ahogyan kérdez Matyi: nagyra nyílt szemekkel azonnal a lényegre tér, röviden, egyszerűen, még ha kínos is a téma – ahogyan egy gyerek. Ellenállhatatlan; a kérdéseire válaszolni kell. És ami csodálatos, az ember jól érzi magát, ha válaszolhat Neki. Ezt szeretném megtanulni Tőle!

(Békési Eszter)

... ötleteivel és a kapcsolatai révén szerzett anyagi támogatások által nagyban segítette fenntartani a lapot.

(Sarnyai Csaba Máté)

SÚLYPONT

Kényszerű előjáró

Nem vállalkozott könnyű feladatra az Egyházfórum szerkesztősege, mikor felvállalta, hogy súlyponti témának az állandó diakonátust választja. Bár a szerkesztői munkában olyan remek szakértőnk volt, mint **Molnár Ferenc** diakónus – aki egy tanulmány megírásával, sok-sok tanáccsal és címmel, de leginkább óriási tapasztalatával és jártasságával támogatta munkánkat; ezúton is köszönjük! – mégis be kell vallanunk, a megjelenő írások nem a teljes képet tükrözik.

Mikor előkészítettük a szerkesztői munkát, egyházunk mindennapi életének tapasztalatából indultunk ki: paphiány, tetszhalott állapotban vegetáló egyházközségek. Az volt a szándékunk, hogy minél életközelibben mutassuk be, hogyan dolgoznak a papok mellett a világi kiségitők. Jobb-e a helyzet ott, ahol van a papnak segítőtje... Arra kértünk tehát diakónusokat, hogy egy-egy rövid írásban mutassák be, mivel foglalkoznak, milyen élmények, dilemmák, örömök érik őket a mindennapokban. Az eredmény ez lett: a megkeresettek nagy része nem vállalta a nyilvánosságot, akik pedig igen, csak a pozitívumokról írtak. Így ez a szám (a szerkesztőség minden erőfeszítése ellenére is) kissé egyoldalúan beszél az állandó diakónusok helyzetéről. Az egyoldalúsága ellenére ezzel a bevezetővel hitelesebbé szeretnénk tenni a képet! A megkeresett, hivatásukat több éve, évtizede gyakorló diakónusok nagyobbik fele ugyanis bevallotta: fél beszélni a valós helyzetről, mást mondani meg minek; inkább semmit sem ír. Néhányuk telefonon beszélt arról, hogy milyen konfliktusok között dolgozik, de hozzá tette azt is, erről semmi se jelenjen

meg a lapban, mert az országban ma szolgáló negyven diakónust nagyon jól ismerik, és egyetlen szituáció felidőzéséből kiderül, kiről is van szó.

Megkerestünk más felekezetből is hasonló szolgálatban élőket, válasz helyett egy másik telefonszámot adtak mondván, „én nem nyilatkozom”, de akit ajánlok, biztosan fog. Miután a lánc körbeért, feladtuk a kísérletezést.

Félelem, csalódottság, tűrés, hallgatás – ez a kozmetikázva lejegyzett gondolatokból nem derül ki, ezért kellett erről előljáróban szólni.

Hogy egyházunkban miért működik ilyen nehézkesen ez a forma, a Gyulay Endre püspök úrral készített interjúból, mások mellett egy elgondolkodtató okra fény derül: a diakónusnak szentelés után **nem lehet felmondani!**

Békési Eszter

(Olvasóink figyelmébe ajánljuk összevetésre, Karl-Josef Rauber nuncius úr gondolatait, melyeket a Folyamatok legelső hírében idézünk.)

„Azt mondhatja az ember, Isten vele...”

**Interjú Gyulay Endre
Szeged-Csanádi megyéspüspökkel**

Egyházfórum: *Úgy tudom, a püspök atya egyike azoknak, akik állandó diakónust nem szenteltek. Mi az oka ennek?*

Gyulay Endre: Több oka van ennek. Az első oka az, hogy majdnem minden, ami a diakonátussal együtt jár, megadható világi híveknek is. A diakonátusság olyan elkötelezettséget ad, ami alól nagyon nehéz valakit felmenteni vagy akár áthelyezni, például ha olyan felesége van, aki a hívekkel nem jön ki, vagy nem tudja kezelni az ilyen típusú problémákat, tehát nagy lekötöttséget jelent. Helyette az akolitátusig¹ szoktam elvinni a férfiakat, az akolitusi szolgálatban – olyan lehetőségeket, mint a temetés – az engedélyeket meg tudom adni. Inkább praktikus, mint elvi elképzeléseim vannak ezzel kapcsolatban.

Egyházfórum: *Jól tudom, hogy püspök atya nem szentelt eddig állandó diakónust?*

Gyulay Endre: Általában nem, de ez nem elvi kérdés nálam. Előbb említettem, hogy én gyakorlati kérdésnek tekintem.

Egyházfórum: *És egyébként lenne jelentkező?*

Gyulay Endre: Egyetlen egy van, akit valóban föl is fogok szentelni.

Egyházfórum: *Mikor kerül erre sor?*

Gyulay Endre: Nem tudom, a vizsgáit még nem tette le.

Egyházfórum: *Az a hír jutott el hozzánk, hogy a püspöki karban egy bizonyos döntési helyzetben leszavazták a diakonátust, vagyis diakónusok szentelése csak titokban történhet ezután.*

¹ Papságra készülők klerikus szolgálatának első lépcsőfoka. Általában a teológiai főiskola első évének végén avatják a kispapokat akolitusi szolgálatra. (Ez az avatás nem jár szenteléssel!)

Gyulay Endre: Nem élünk a Kádár-korszakban, hogy papokat titokban kellene szentelni.

Egyházfórum: *Lebet azt mondani, hogy balódik ma Magyarországon a diakónusi szolgálati forma?*

Gyulay Endre: Van olyan ország, ahol jól működik ez, van, ahol kevésbé. Olyan bonyolultak a római előírások, hogy nagyon nehéz megfelelni nekik. A diakónusi teendőket akolitussal könnyebb megoldani, sőt olyan világi hívővel, aki jól képzett. Ő püspöki engedéllyel végezhet feladatokat. Pillanatnyilag én azt hiszem, hogy a legfontosabb dolog az, hogy a hívek szentmisével legyenek „ellátva”, hiszen annyira kevés pap van az országban, hogy mindenképpen valamilyen megoldás kell; joguk van a híveknek a szentmisén való részvételre, a bekapcsolódásra. A lényeg, hogy ez biztosítva legyen. A diakónusok ezt nem tudják biztosítani. Ha jól képzett világi van, akkor az egyházközségben mint hitoktató vagy világi lelkipásztor-kisegítő össze tudja hozni a közösséget, de ha ez nem válik be, bármelyik nap azt mondhatja az ember, hogy Isten vele. Ha egy diakónust felszentelek, diakónus marad örökre, ha nem jó közösségteremtő – ugyanúgy, mint egyik-másik plébános, sajnos – szétveri az egyházközséget, mert ilyen vagy olyan nehézségei vannak némely személyekkel.

Úgy gondolom, hogy jelen pillanatban az én egyházmegyémben amit meg kell oldani, azt világi hívekkel oldom meg, lehetőség szerint akolitusokkal. Én tehát a fősorolt okok miatt nem kívánom az egyházmegyében nagy számban (nem egyáltalán) a permanens diakónusokat. Még egyszer tehát: nincs ma Magyarországon olyan döntés, hogy nem hajlandó a Magyar Püspöki Kar az állandó diakonátusságot bevezetni, vagy nem akar állandó diakónusokat szentelni.

Békési Eszter

MOLNÁR FERENC

A szerző teológus és szociális munkás. 1985 és 1989 között a Kalocsai Főegyházmegyében hittanár és lelkipásztori kiségitő. 1991 és 1998 között Budapesten hátrányos helyzetű fiatalok – köztük börtönből szabadultak és börtönbe készülőök – nevelője, utógondozója. 1998-tól a Kecskeméti Főplébánia főfoglalkozású állandó diakónusa.

A diakonátus helyzete ma Magyarországon

Lassan az újabb katolikus sajtó közhelyévé válik, hogy a II. vatikáni zsinat magyarországi recepciója megkésett, hiányos, bizonyos területeken pedig teljesen hiányzik. Jelen írásomban az állandó diakonátus intézményét szeretném nagyító alá vonni, mivel meggyőződésem, hogy kevés olyan területe van a teológiai gondolkodásnak és az egyházi gyakorlatnak, ahol ennyire kevésbé érezhető a zsinati hatás, s amely területen ennyire le lennének maradva a világegyház szerencsésebb történelmű egyházaitól.

A II. vatikáni zsinat felújította a diakonátust mint életre szólon gyakorolt önálló hivatást és állandó életformát. Az első állandó diakónusokat 1968-ban szentelték Németországban, számuk azóta a világegyház 130 országában csaknem 24.500-ra emelkedett. Jóllehet a gyors számbeli növekedés *önmagában* nem mond sokat egy-egy intézmény valódi jelentőségéről, mégis érdemes egy pillantást vetni a statisztikára, mivel elárulja, hogy a számbeli fejlődés nemcsak gyors, hanem – legalábbis Észak-Amerikában és Európában – egyre gyorsuló.

Num. %	Afrika	Ázsia	Ausztrália és Óceánia	Észak- Amerika	Latin- Amerika	Európa	Össz.
1970 (%)	16 (5,17)	12 (3,88)	4 (1,29)	13 (4,2)	98 (31,71)	166 (53,72)	309
1975 (%)	55 (2,04)	57 (2,12)	38 (1,41)	1.344 (50,03)	463 (17,23)	729 (27,14)	2.686
1980 (%)	131 (1,71)	70 (0,91)	50 (0,65)	5.023 (65,62)	880 (11,5)	1.500 (19,6)	7.654
1985 (%)	229 (1,88)	64 (0,52)	59 (0,48)	7.960 (65,41)	1.298 (10,66)	2.558 (21,02)	12.168
1990 (%)	235 (1,39)	67 (0,4)	100 (0,59)	10.460 (61,96)	1.905 (11,29)	4.115 (24,38)	16.882
1995 (%)	307 (1,46)	105 (0,5)	126 (0,6)	11.937 (56,98)	2.589 (12,36)	5.884 (28,08)	20.948
1997 (%)	331 (1,48)	142 (0,6)	160 (0,65)	12.626 (51,6)	3.806 (15,6)	7.408 (30,3)	24.473

A diakonátus fejlődése a világegyházban 1970-1997.
(Numerikus és százalékos növekedés)

	Német- ország	Olasz- ország	Belgium	Francia- ország	Ausztria
1970	72	*	5	*	14
1975	256	14	93	25	51
1980	730	200	200	120	106
1985	1111	420	306	260	160
1990	1537	801	412	650	220
1995	1943	1539	482	1018	320
1997	2100	1900	507	1250	371

A diakonátus fejlődése Európa öt „vezető” egyházában 1970-1997.
(* Nincs adat)

Bizonyára a rendkívül gyors fejlődésnek is köszönhető, hogy a diakonátus az utóbbi években egyre nagyobb érdeklődésre tart számot és egyre több megbecsülésre tesz szert az egyházban. II. János Pál pápa 1987. szeptember 19-én Detroitban találkozott először diakónusok nagy létszámú csoportjával (a találkozón 2900 diakónus, valamint házastársaik vettek

részt). A Szentatya az újraélesztett diakonátust egyenesen a „Szentlélek működése nagy és látható jelének” nevezte. A tavalyi év nagy eredménye volt, hogy február 22-én a Szentszék hosszas előkészítés után megjelentetett két rangos dokumentumot az állandó diakonátusról.¹ Ennek bevezetőjében ez áll: „A II. vatikáni zsinat egyik gyümölcse az, hogy helyre akarta állítani az állandó diakonátust mint a hierarchia állandó és önálló fokozatát.² A történelmi körülményekhez és lelkipásztori feladatokhoz kötődő indoklások alapján, melyeket a zsinati atyák felsoroltak, valójában „titokzatosan a Szentlélek működött, aki az Egyház életének főszereplője, azáltal hogy felhívta a figyelmet a hierarchia teljességére, mely hagyományosan püspökökből, papokból és diakónusokból áll. Így elősegítette a keresztény közösségek újjáéledését, hasonlóbbakká tette őket ahhoz az eredeti formához, ahogyan az apostolok kezéből kikerültek, az *ApCsel* tanúsága szerint mindig a Szentlélek irányítása alatt.”³ Az állandó diakonátus jelentősen gazdagítja az Egyház küldetését.”⁴ Az alábbiakban fel fogom vázolni, hogyan jutott el a teológiai gondolkodás a diakonátus ilyen értékeléséhez.

¹ Katolikus Nevelés Kongregációja: Az állandó diakónusok képzésének alapvető szabályai; Továbbiakban: Képzés.

Klérus Kongregációja: Az állandó diakónusok életének és szolgálatának direktóriuma; Továbbiakban: Direktórium.

² Vö. LG 29; AG 16; OE 17; II. János Pál pápa beszéde 1985. márc. 16-án 1. Insegnamenti VIII,1. 648.

³ II. János Pál pápa katekézise az általános kihallgatáskor 1993. okt. 6-án. Insegnamenti XVI, 2. 954.

⁴ „Az állandó diakonátus visszaállításának eldöntésénél szerepe volt annak a nagyon érezhető igénynek, hogy az Egyház szolgálói a meglévő lelkipásztori struktúrákon túl jobban és közvetlenül legyenek jelen a családban, a munkahelyeken, az iskolákban, stb.” (Uo.)

A szerző személyes érintettsége és kompetenciájának határai

Mivel a diakonátus világegyházi és magyarországi helyzetét nem valamilyen objektív kutatás eredményeként, hanem személyes tapasztalataim és élményeim alapján kívánom bemutatni, elengedhetetlennek tűnik rövid bemutatkozásom. Teológiai tanulmányaimat a papnevelő intézetben töltött három év után, 1986-ban világi hallgatóként fejeztem be a Hittudományi Akadémia nappali tagozatán mint a Kalocsai Egyházmegye ösztöndíjasa. Főpásztorom ezután egy alföldi faluba helyezett hittanárnak és lelkipásztori kisegítőnek. A diakonátus *lehetőségéről* általánosságban természetesen voltak ismereteim, de valójában nem törekedtem komolyan a diakonátusra. Ennek két oka volt: az egyik az, hogy 25 évesen még beláthatatlan távlatnak tűnt az, hogy esetleg 35 évesen¹ majd diakónus leszek; a másik pedig az, hogy – mivel a diakonátus *lényegéről* teológus voltam ellenére gyakorlatilag mit sem tudtam – a diakónusszentelés „nem hiányzott” az életemből, hiszen lelkipásztori kisegítői megbízatásom – az esketést kivéve – minden „diakónusi” tevékenységre felhatalmazott. Olvasmányaim azonban lassan meggyőztek arról, hogy a diakonátus újbóli bevezetésével valami nagyon fontos dolog történt az egyház életében. A nálunk uralkodó közvélekedéssel szemben nem arról van szó, hogy az egyház a missziókban tényleges, a régi egyházakban pedig a várható paphiány miatt mintegy kompromisszumot gyakorolva visszaállította a diakonátust. Egyre inkább kihívásnak éreztem a téma tanulmányozását. Gondolataimat megosztottam Paskai László koadjuutor érsekkel, aki bátorított a diakonátus kutatására. Utódja, Dankó László érsek pedig nyugati ösztöndíjjal 1988-ban a diakonátus tanulmányozására küldött Németországba. Itt megismerkedtem a restaurációt előkészítő mozgalom még élő tagjaival, s tőlük – mintegy első kézből – tanultam el a

¹ Házas férfi csak a 35. életévének betöltése után szentelhető diakónussá. Vö. CIC. 1031. kán. 2. par.

diakonátus teológiájának alapjait. Hazatérésem után Dankó László érsek megbízott az egyházmegye diakónusképző intézetének felállításával és tanulmányi vezetésével. 1991-től tagja vagyok a Nemzetközi Diakonátusi Központ¹ elnökségének. Kompetenciám a fentiekből fakad és nyeri el korlátait is. A Központban végzett tevékenységem alapján közvetlen rálátásom van mintegy 15 ország helyzetére a diakonátus megvalósítása terén. Az elmúlt tíz évben pedig igyekeztem megismerni minden magyarországi diakónust; tevékenységüket, örömeiket, gondjaikat, s tevékenyen közreműködtem abban, hogy kialakuljon egy országos diakónusközösség. Ezen tapasztalataim és benyomásaim alapján szeretném felvázolni a diakonátus helyzetét hazánkban. Gondolataimat nem szisztematikus reflexiónak, semmiképp sem bárki elmarasztalásának szánom; sokkal inkább vitaindítónak, gondolatébresztésnek, amire nagy szükség van most egyházunkban.

A diakonátus kérdése a zsinaton és az ezt követő teológiai tisztázás

Jóllehet a diakonátus visszaállításának kérése nem a paphiány miatt került a zsinatra, a diakonátus teológiájának kibontakozását kétségkívül megnehezítette és nehezíti a zsinaton túl nagy hangsúlyt kapott paphiány. A diakonátus bevezetésének legtöbb támogatója az akut paphiánnyal küszködő kontinensek püspökei közül került ki. (Ennél figyelemreméltebb, hogy éppen azon országok püspökei nem élnek a hivatal lehetőségével, akik elsősorban a paphiányra való tekintettel szavazták azt meg.) Az, hogy a paphiány inkább csak *alkalom* volt a diakonátus visszaállítására, s nem a tulajdonképpeni *ok*, nem jutott kellőképpen kifejezésre. A zsinat megelégedett a diakonátus visszaállításának *lehetőségével*, a téma teo-

¹ A világegyházi katolikus egyesület még a zsinat idején alakult VI. Pál pápa kifejezett kívánságára a „diakonátus tanulmányozására és támogatására.” A központ jelenlegi püspök felelőse: Walter Kasper, Rottenburg-Stuttgart püspöke.

lógiai elmélyítését azonban nem tette meg. De azért a zsinati szövegekben megfigyelhető egy belső fejlődés, érlelődés: a LG 29. pontja még a paphiánnyal is érvel a diakonátus bevezetése mellett, az AG 16. pontja már a szentségi kegyelemre teszi a hangsúlyt, az OE 17. pontja pedig azért ajánlja a keleti katolikus egyházaknak a diakonátus bevezetését újra, hogy „támadjon új életre ... az egyházi rend szentségének ősi feyelme”. A keleti katolikus egyházakkal kapcsolatban a paphiány mint érv nyilvánvalóan fel sem merült.

A következőkben alapvetően Walter Kasper püspök összefoglaló előadásának gondolatmenetét követve mutatom be a diakonátus teológiájának tisztulási folyamatát a II. vatikáni zsinat után.¹

A zsinat a püspöki rendről szóló tanításával és a diakonátusnak mint önálló fokozatnak a bevezetésével szakított a középkori hagyománnyal, amely az egyházi hivatalt a pap konzekrációs hatalma felől szemlélte. Ebben a konzekrációs hatalomra szorító nézetben sem a püspökszentelésnek, sem a diakónusszentelésnek nem volt helye; a szentelés különböző fokozatait *felszálló pályának* tekintették. A zsinat azonban a régi egyház fölfogása szerint a püspökből indult ki: övé az *ordo* szentségének teljessége (LG 21). A diakónusok és papok – mindegyikük sajátosan csökkenő mértékben – részesednek abban az egy szentségi hivatalban, amely teljességében a püspököt illeti meg. A papok és diakónusok a püspök munkatársai, így tőle való függőségükben és hozzárendelődésükben szemlélhetők. A zsinati szövegek alapján meghatározhatjuk a papok és diakónusok viszonyát

¹ Az előadás a Nemzetközi Diakonátusi Központ (IDZ) tanulmányi konferenciáján hangzott el 1997. október 11-én a dél-tiroli Brixenben *Der Diakon in ekklesiologischer Sicht angesichts derzeitiger Herausforderung in Kirche und Gesellschaft* címmel. Megjelent: *Diaconia Christi* 3/4. 1977. 13-33. Rövidített, szerkesztett változatát ld. Vigília, 1998/5. 322-330. teljes, szöveghű fordítását ld. *Diaconia Cristi* (magyar kiadás) 1998/1. sz. 3-16.

is abból következően, hogy Jézus Krisztus egy papi hivatalából különbözőképpen részesednek. Amíg a diakonátus csak egy átmeneti fokozat volt a papság felé vezető úton, úgy lát-szott, hogy a diakónus hierarchikusan alárendelődik a pa-poknak. Első látásra ez az alá- és fölérendelődés olvasható ki még a LG 29-ből is: „A hierarchiában egy fokkal lejjebb állnak a diakónusok...” Am pontosabb körütekintés után kiderül, hogy ezen a helyen nem a diakónusnak a papok alá rendelődéséről van szó, hanem arról, hogy a diakónus csekélyebb részt birtokol a püspök hivatalából. Ez belátható a LG 28-ből is, ahol ez áll: „Krisztust az Atya megszentelte és a világra küldte (Jn 10,36), ő pedig apostolain át saját felszentelésé-nek és küldetésének részeseivé tette ezek utódait, a püspö-köket. A püspökök azután szolgálatuk tisztét – különböző fo-kokban – törvényesen átadták egyes személyeknek az egyház-ban. Így azok, akiket már ősidőktől fogva püspököknek, ál-dozópapoknak, diakónusoknak hívnak, különböző rendek-ben gyakorolják az isteni alapítású egyházi szolgálatot.” Amint tehát különböző fokozatokban részesednek a püspök hivatalában, ennek megfelelően vannak különböző ordiná-ciók. A püspöknek támogatásul úgyszólván két karja van, kü-lönböző föladatokkal, de ezeknek együtt kell működniük.

A zsinat hangsúlyozza, hogy a diakónus „nem a papságra, hanem a szolgálatra (*ministerium*) szentelődik. Világosan megkülönbözteti tehát a két hivatalt. A diakónus nem „hézag-pótló” a hiányzó papok miatt.

A „szolgálatátételre” szentelődés azt jelenti, hogy a diakó-nusnak különös módon föladata a keresztény diakónia.

A felebaráti szeretet és a testvéri szolgálát Krisztus követé-sében magától értetődően a kereszttség és bérmlás révén az összes keresztényt kötelezi. Épp ilyen magától értetődő, hogy a szolgálatjellel az egyházi hivatalnak összességében, tehát a papi és a püspöki hivatalnak is sajátja. Különösen világosan beszél a LG 24 arról, hogy a püspöki hivatal „igazi szolgálat-tétel, ezért a Szentírás kifejező módon diakóniának nevezi, vagyis szolgálatnak (vö. Csel 1,17 és 25; 21,19; Róm 11,13;

1Tim 1,12).” Püspököknek, papoknak és diakónusoknak tehát közösen kötelességük, hogy Jézus Krisztus diakóniáját Krisztus nevében a szegényekkel és mindenféle szükséget szenvedőkkel szemben gyakorolják és az egyházban előmozdítsák. A püspököknek ezt szentelésekor külön és kifejezetten lelkére kötik. A diakónus különös módon részt vállal a püspököknek ebből a diakonális megbízatásából. *„Különös módon reprezentálnia kell az egész egyházi hivatalt kötelező sajátos diakonális dimenziót, vagyis Jézus Krisztus szolgálóját az egyházban.”*¹

A diakónusnak e diakonális szolgálata tehát nem egyoldalúan szociális-karitatív föladat. A diakónus nem fölszentelt szociális munkás, „Szorosabban az oltárhoz vannak kötve” (AG 16) és ezen kívül részük van az igehirdetés szolgálatában (SC 35,4; DV 25). A diakónusnak a Jézus Krisztus nevében gyakorolt diakóniája tehát átfogó teológiai és egyháztani értelemben úgy értendő, hogy a diakónus szolgálata magában foglalja az igehirdetés szolgálatát és az oltárszolgálatot, amint bizonyos vezetési föladatokat is (AG 16; vö.: CIC 1008k. k.).

Hiszen nemcsak materiális szegények vannak, hanem szellemi és lelki szegények, elnyomorodottak, nélkülözők, keresők és elég gyakran egyedül hagyottak. Ezért az igehirdetés is az embereknek tett szolgálat. A tudatlanokat tanítani régidőtől fogva az irgalmasság lelki cselekedetei közé tartozott, ami a mai lelki-szellemi vákuum miatt különös jelentőséggel bír. Hasonló módon a keresztény diakónia művének számított az a föladat is, hogy az eucharisztikus adományokat az oltártól a betegekhez és haldoklókhoz vigyék, ami kezdettől a diakónus alapvető föladata volt. Végül az is a szeretet és irgalom műve, ha embereket magányukban fölkeresnek, összegyűjtik őket és így keresztény gyülekezetet építenek föl. A diakónus szolgálatánál eszerint a diakónia nézőpontjából kell szemlél-

¹ W. KASPER. *Diakonentag '93. Dank für 25 Jahre Ständiges Diakonat.* in: *Diaconia Christi.* Rottenburg a. N. 1994. 24.

ni az egyházi szolgálat mindhárom alapidenzióját (martúria, leitourgia és szorosabb értelemben vett diakonia).

Összefoglalva tehát: a diakónus különleges módon képviseli Jézus Krisztust, aki azért jött, hogy szolgáljon (Mk 10,45) és megalázta magát, szolgasorsot vállalt (Fil 2,7k). A megyéspüspök képviselőjében és a papokkal együttműködve vezet, vagyis inspirálja és motiválja az egyházközség diakóniáját. Így a diakónusok részesednek az egyházi vezető hatalomból, azon az alapon, hogy részt vesznek a hivatalban a diakóniára való tekintettel. A diakonátus mint fölszentelt hivatal jelzi, hogy a diakonia az egyházi vezető felelősség lényegi dimenziója.

A zsinat – mivel a diakonátus kérdését elsősorban nem teológiai, hanem pragmatikus-lelkipásztori megközelítésben tárgyalta – az illetékes püspöki karokra bízta, hogy a – pápa jóváhagyásával – eldöntsék: hasznos-e és hol hasznos diakónusokat beállítani a lelkek gondozásába (vö. LG 29). Ezen a téren az új szentszéki dokumentumok sem hoznak változást. Azonban már látható, hogy az *ordo* teológiájának kibontakozása ezen a téren is újragondolásra serkenti a teológusokat: „A zsinati atyák óvatossága meghökkentő. Ha ugyanis abból indulunk ki, hogy „a diakonátus isteni joron tartozik az egyházi rend lényegéhez és arculatához”,¹ akkor joggal kérdezhetjük: dönthetnek-e a püspökök arról, amit Isten alapított (DS 1776; LG 28), és ami ősidők óta jelen van az egyházban? Itt korántsem tetszőleges kérdésről van szó, olyasvalami visszaállításáról, ami az ősegyházban létezett, hanem az *ordo* teljes megvalósulásáról, illetve Krisztus akaratáról.”²

¹ G. L. MÜLLER: *Theologische Überlegungen zur Weiterentwicklung des Diakonats*: MThZ 40 (1989), 143. Ld. még K. RAHNER: „(a diakonátus) a hierarchia három rendjének vagy fokozatának egyike, úgyhogy a diakónusok valójában és valóságosan hozzátartoznak az intézményes szent ordo-hoz, amelyet Krisztus alapított egyháza számára” (*Die Lehre des Zweiten Vatikanischen Konzils über den Diakonats: Schriften zur Theologie III*, Einsiedeln 1964. 543).

² Vö. K. RAHNER: *Die Lehre*, 551.

A fenti idézettel természetesen nem akarom azt sugallni, hogy a diakonátus bevezetése minden megyéspüspök *kötelessége* lenne, pusztán arra szeretnék rámutatni, hogy a teológiai tisztázás során újabb és újabb tisztázandó kérdések merülhetnek fel, olyanok is, amelyeket eddig – a diakonátus pusztán pragmatikus megközelítése szintjén – tökéletesen megválaszolniak tekinthetünk.

Azért időztem meglehetősen hosszasan a diakonátus teológiájának felvázolásánál, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy ahol nem történt meg ez a teológiai reflexió, ott a diakonátus nehezen találja meg a helyét, sőt egyenesen feleslegesnek tűnik. Ezt hangsúlyozza az említett legújabb római dokumentum is: „Az állandó diakónusok képzésének hatékonysága nagyrészt a diakonátus teológiai felfogásának a függvénye. E teológia adja ugyanis a koordinátákat, melyeken belül meg lehet határozni és tájolni lehet a képzési folyamatot, s ugyanakkor meghatározza a célt is, amely felé tartani lehet.”¹

Az egyházi rend teológiájának elmélyülése nem lehet ismeretlen a magyar olvasók előtt, hiszen ezt képviseli a Katolikus Egyház Katekizmusa is és a legújabb dogmatikai kézikönyv is.²

A diakonátus megvalósítása Magyarországon

Hazánkban a diakonátussal csak a rendszerváltás után – esetleg röviddel a rendszerváltás előtt – lehetett elkezdni foglalkozni. Ennek a késésnek a világegyház más egyházaival szemben sok oka és máig ható következményei vannak. Az állandó diakonátus bevezetésekor – a 20 éves késés mellett – az első lépések nem a legszerencsésebben sikerültek, mivel kizárólag a paphiányra való hivatkozással került szóba a diakonátus. Ez természetesnek is tekinthető, hiszen a paphiány korántsem volt olyan nyilvánvaló és szorongató a hatvanas évek végén, vagy a hetvenes évek elején, amikor a leg-

¹ Képzés. Bevezetés.

² A dogmatika kézikönyve. Vigília 1997. II. 375.

több nyugat-európai országban bevezették már a diakonátust, mint Magyarországon az elmúlt tíz évben.

A zsinat alatt és az azt követő években az állam egyházpolitikai törekvései miatt a diakonátus bevezetése hazánkban alighanem reménytelen vállalkozás lett volna. A vasfüggöny mögül érkező atyáknak teljes mértékben igazuk volt, amikor a zsinaton következőképpen érveltek a diakonátus bevezetése ellen: „*Hogyan tud majd [a házas állandó diakónus] kitarítani az üldöztetés idején?*”¹ A hetvenes évektől kezdve az állam a hagyományos lelkipásztori területeken egyre nagyobb szabadságot biztosított az egyház számára. Ez a relatív szabadság nem jelentette azonban egyszersmind azt is, hogy az egyház lépéseket tehetett volna a *zsinati megújulás* irányába. Továbbra is tilos volt világi hívőket, illetve diakónusokat bevonni a lelkipásztori munkába. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia ennek ellenére 1972-ben mégis napirendre tűzte a diakonátus kérdését. A fent említett okok, azaz az állami tiltás miatt azonban bevezetését kategorikusan elutasították.² Ez a döntés nem egyszerűen csak a diakonátus be nem vezetését vonta maga után, hanem máig ható következménye, hogy ezzel a döntéssel a világegyházban újonnan bevezetett diakonátus teológiájának elterjesztése és nyilvánosságra hozatala éppúgy feleslegesnek tűnt, mint a pasztorálteológiai reflexió. Ezen helyzet következtében a nagy egyházi nyilvánosság előtt a diakonátus lehetősége kb. a nyolcvanas évek közepéig nem jelent meg. „*Az idők során egy-egy főpásztor saját hatáskörében néhány személyt – olykor nyugdíjasokat – mégis diakónussá szentelt, helyzetük azonban jogilag teljességgel rendezetlen maradt.*”³ Ez a néhány

¹ Galli, von Mario – Moosbrugger, Bernhard: Das Konzil. Mainz 1964. 53.

² Dékány Vilmos esztergom-budapesti segédpüspök szóbeli közlése.

³ Tomka Ferenc: Situation und Perspektiven des Diakonates in Ungarn. Diaconia XP 1991/3-4. 14. o. Magyarul: A diakonátus helyzete és távlatai Magyarországon. in: Diakónia, diakonátus, diakónus. Kalocsa 1996. 232.

beavatott – azaz többségében volt szeminarista, aki tudhatott egyáltalán a diakonátus lehetőségéről –, idős (csaknem mindannyian hetvenéves koruk körül szentelődtek) diakónus képezte a magyar diakónusok *első generációját*. Többnyire fiatalon papi teológiai stúdiumokat folytattak, majd 30-50 év múlva rendkívüli úton-módon¹ diakónussá szentelték őket. Jóllehet értékes lelkipásztori tevékenységet folytattak, motívációikon és pusztán teológiai képzésükön alapuló diakónusi önértelmezésük a kívülállók szemében azt a benyomást keltezte, hogy a diakónus valóban „pappótlék”.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1986-ban adta ki a (fő vagy mellékállású) lelkipásztori kisegítők szabályzatát.² A szabályzat kijelenti, hogy a *paphiány miatt* világiakat is be kell vonni a lelkipásztori tevékenységbe. Az ún. *lelkipásztori kisegítők* vezethetnek papnélküli közösségeket és minden olyan tanító és liturgikus tevékenységet elláthatnak, amit nekik az egyházjog megenged. Az akolitus és lektor lelkipásztori kisegítőket a szabályzat egyértelműen a paphiány miatt szükségessé vált hiánypótlóknak tekinti. A világiak lelkipásztori szolgálatba állításának lehetősége mellett azonban ugyanez a szabályzat nyitotta meg az utat a diakonátus előtt is. „Azok az akolitusok, akik lelkipásztori kisegítő munkájukat megelégedésre végezték, kérhetik a diakonátus szentségét.”³ Kétségbevonhatatlan tény, hogy ez az esemény, ti. hogy nem-papok és részt vehetnek a lelkipásztorkodásban, valamint az, hogy a diakonátus is zöld utat kapott, akkoriban óriási, forradalmi lépést jelentett előre. Ezáltal azonban a diakonátus gondolata szervezeten a lelkipásztori kisegítők, azaz bizo-

Ld. még: Molnár Ferenc: Die Hoffnung des Senfkorns. Diaconia. XP 1991. 3-4.

¹ Pl. egy megyéspüspök a régi ismeretség és barátság alapján diakónussá szentelte egykor volt szeminarista évfolyamtársát.

² Magyar Katolikus Püspöki Kar: A világi személyek lelkipásztori tevékenységének szabályzata. Budapest 1986.

³ Uo. par. 21. 18.

nyos értelemben a „pótpapok” körében merült föl először. Újabb adalék ahhoz, hogy a magyar diakonátus-mozgalom a kezdeteknél sajnálatos módon elmozdult a „pappótlás” irányába. Ezt a tendenciát erősítették azok a kiváló papok is, akik késznek mutatkoztak a diakónussal való kollegiális együttműködésre, mivel ők is hagyományos lelkipásztori terheik könnyítését várták el a diakónusoktól.

Kezdetben tehát nem volt jól körülhatárolt, pontos diakonátuskép Magyarországon.

Az 1986-os rendelkezésnek azonban nem sok eredménye lett, hiszen 1991-ben még csak 3 diakónus működött hazánkban. A Püspöki Konferencia 1990-1991-ben tűzte újra napirendjére a témát. Az Országos Lelkipásztori Intézet közreműködésével született egy hosszabb, a diakonátus teológiáját és gyakorlatát taglaló dokumentum, amely később ugyan nem emelkedett törvényerőre, de szélesebb körben ismertté vált.

A rendszerváltás körüli euforikus hangulatban úgy tűnt, hogy a magyar egyházban a diakonátus is gyors fellendülésnek indulhat. A Nemzetközi Diakonátus Központ 1991-ben Budapesten szervezett nemzetközi konferenciát a diakonátusról. A püspöki kar új keretrendelkezését Várszegi Asztrik a konferencián ünnepélyesen nyújtotta át az Istentiszteleti Kongregáció titkárának. Paskai László bíboros pedig így köszöntötte a résztvevőket: *„Mindenekelőtt szeretném kifejezni örökömet afölött, hogy éppen Budapestet választották konferenciájuk színhelyéül. Meggyőződésem, hogy ezzel nagy segítségét és előrevívő lökést nyújtanak a helyi diakónusi hivatásoknak.”*

A következő évek azonban nem igazolták ezt az optimista jóslatot.

A főpásztorok többsége úgy vélte, hogy az 1991-es szabályzat kiadása elsietett volt. Még éveken át érzékelhető volt az légkör, amit Tomka Ferenc előadásában így jellemezett a konferencián: az egyházi vezetés véleménye az, *„hogy a diakonátus bevezetése nem általános igény, hanem csak néhány e*

téren buzgólkodó személy miatt téma hazánkban.”¹ 1991 óta ugyan negyvenre emelkedett a diakónusok száma, de az egyházmegyék statisztikai adatainak vizsgálata arra enged következtetni, hogy csak néhány egyházmegyében élvez a diakonátus valódi támogatottságot.

Esztergom – Budapest	13
Kalocsa – Kecskemét	7
Eger	1
Veszprém	–
Székesfehérvár	4
Kaposvár	2*
Szeged – Csanád	3*
Vác	7
Győr	1*
Pécs	1
Pannonhalma	1
Szombathely	–
Debrecen – Nyíregyháza	–
Összesen	40

Az állandó diakónusok száma Magyarország latin rítusú egyházmegyéiben
 (* Nem a jelenlegi főpásztor szentelte, hanem elődjétől „örökölte” őket.)

Eszerint az összes diakónus kétharmada három egyházmegyében található (Esztergom-Budapest, Kalocsa-Kecskemét, Vác). Az egyházmegyék többsége tehát – úgy tűnik – nem kíván élni a rendszerváltás után sem a megújuló diakonátus lehetőségével.

Csak két egyházmegyében vannak diakonátusi körök, ahol a képzés is megoldott (Esztergom-Budapest, Kalocsa-Kecskemét), a többi egyházmegyében a szentelés kritériuma pusztán a plébánosi ajánlás és a püspök által megkívánt *teológiai*

¹ Vö. Tomka Ferenc: i.m. Diaconia XP. 1991/ 3-4. 14.

képzés. Nem volt szerencsés az sem, hogy elkezdődött a diakónusok szentelése speciális képzés nélkül, azaz mielőtt egy jól körvonalazott diakonátuskép kialakulhatott volna. A diakónusok ezen *második generációja* azonban már képes volt arra, hogy rákérdezzen a diakonátus lényegére és keresse a diakónus sajátos helyét az egyházban. Így lassanként alulról jövő kezdeményezések hatására kialakult egy diakónusokból és érdeklődőkből álló országos közösség. 1996 óta pedig évente országos diakónus-lelkigyakorlatot tartunk, amire meghívást kap az ország összes diakónusa és érdeklődője. A meghívott kompetens résztvevők (megyéspüspökök, segédpüspökök, teológusok) beszámoltak a püspöki konferenciának a felmerült megoldatlan kérdésekről, a konferencia pedig érdemi választ adott erre azzal, hogy 1997 nyarán egy újabb keretrendelkezést adott ki a diakónusok képzéséről.¹

Az új szabályzat a diakónusok képzésében már nemcsak a liturgiára és az igehirdetésre helyezi a nagyobb hangsúlyt (amint ez a legutóbbi időkig általános volt), hanem sokkal inkább a diakóniára és karitászra. Ez arról árulkodik, hogy a püspöki konferencia a diakónusok elsődleges tevékenységi területét – a liturgia és az igehirdetés meghagyásával – a konkrét szeretetszolgálatban látja.

Az újabb, reményt keltő rendelkezés nyomán azonban – az eddig meglévőkön kívül – egyetlen egyházmegyében sem állították fel a diakónusképzőt.

Az első egyházmegyei színódusok gyorsmérlege

Érdemes áttekinteni, hogy mit mondanak a megjelent színódusi dokumentumok a diakonátus fogadtatásáról egy-egy egyházmegyében.

Esztergom-Budapest: az első és többi egyházmegye számára is mértékadó egyházmegyei színódus a diakonátus témakörében ambivalens eredményt hozott. Kétségtelen, hogy *jogi* szempontból nagy eredménynek számít az, hogy a zsinat

¹ Az egyházmegyei diakónusképzők közös szabályzata. Kézirat.

rendezte a diakónusok *képzését* és *munkajogi helyzetét*. Óriási lehetőséget hagyott ki azonban a nagy hatású első szinódus azzal, hogy nem tárgyalt a diakonátus *belyéről* és *szerepéről* az egyházban, tekintettel a zsinati és a zsinat utáni teológiai fejlődésre. Az esztergomi szinódus a II. vatikánus szellemében nagyon mély értelmű tanítást ad a diakóniáról és a karitásról. A diakóniát olyannyira az egyház alapfunkciójának és a főpásztor feladatának tekinti, hogy diakonális tevékenység koordinálásra külön vikáriust állít (Zsin. Könyv. 3182). Részletesen szól a karitásról, a sajátos csoportok és a társadalom peremére szorultak lelkipásztori szolgálatáról, azaz azokról a területekről, amelyeken a világegyház diakónusai a legsajátosabb szolgálatukat látják el. Sajnos a diakonátust nem sikerült ezekbe a fejezetekbe felvenni. S az esztergomi szinódus után ez eddig egyetlen másik egyházmegyei szinódusnak sem sikerült.

Ezt az egyoldalúságot panaszolja fel Bárdossy Éva egy írásában: „Az esztergomi zsinat dokumentumának szövegéből kiderült: igen félnek attól, hogy ezek a klerikussá szentelt családos férfiak sokba fognak kerülni az egyháznak. Ezért mindenekelőtt arra kell „fölesküdniük”, hogy egyházi szolgálatukat nem fizetésért, hanem „másodállásban” végzik. Minden más szempont lényegtelennek tűnik ehhez a feltételhez képest. Ha azonban egy férfiú ezt elvállalja, s a többi szempontnak is megfelel, tehát valóban diakónussá szentelik, általában nem szeretetszolgálatra, hanem már a zsinati dokumentum szerint is valamely pótló jellegű lelkipásztori munkára fogják be. Szerintem a karitászmunka tekintélyét és színvonalát emelné, ha azok a férfiak, akik szeretnének diakónusok lenni, kapnának ehhez a munkához kellő kiképzést (szociális munkás), s lelkipásztori munkájuk a szeretet ilyenén gyakorlatából indulna ki.”¹

Bárdossy Évával szemben meggyőzően vette védelmébe azonban az esztergomi szinódus eredményeit Erdő Péter egy

¹ Fésületlen gondolatok a karitásról. Távlatok 20. 1994/6. 635.

kerekasztal-beszélgetésen: „... azt olvastam az egyik hozzászólásban, hogy az esztergomi zsinatnak egyik fő gondja az lenne, nehogy az állandó diakónusoknak fizetni kelljen. Azt hiszem, hogy ez félreértés. Az igekezet azon volt, hogy államilag bejelentett munkaviszonyban legyenek. Nekünk azért kell munkaszerződést kötni a diakónussal, hogy kapjon táppénzt, nyugdíjat. ... Az egyházmegyei zsinaton az történt, hogy végre sikerült tisztázni, hogy mik a feltételei és mi az eljárása az állandó diakónusok jelölésének, kiképzésének és felszentelésének. Így megnyílik az út, hogy nagyobb számban is szentelődjenek alkalmas állandó diakónusok. Nagyon optimista vagyok: ha a zsinat határozatait a főpásztor kihirdeti, akkor ez megvalósul.”¹

A szinódus mindenesetre tényleges előrelépést hozott az egyházmegye életében. A főpásztor 1996-tól külön referenst állított a diakónusok továbbképzésének koordinálására, lelkiéletük elmélyítésére, a diakónusi közösség ápolására. A budapesti diakónusközösség az országos lelkigyakorlatokon való részvételével és szervezésével az országos diakónusközösség (diakónusok és diakonátusra készülők) valóságos központjává és hajtóerejévé vált. Elgondolkodtató azonban, hogy mi lehet az oka annak, hogy a főegyházmegye *minden* diakónusa Budapestről kerül ki.

Szeged-Csanád: az egyházmegye Zsinati Könyve nem szól az állandó diakonátus teológiájáról, gyakorlatáról. „A világi hívek és az egyházközségi élet” fejezetben szól arról, hogy világi munkatársakat (lektorokat, akolitusokat) is be kell vonni a lelkipásztori munkába. Itt áll egy szűkszavú megjegyzés a diakonátusról: „Kívánatos lenne egyházmegyénkben is az állandó diakonátus bevezetése.” (Zsin. Könyv. 608. 137. o.) Itt tehát egyértelműen a paphiány miatt beállt „pappótló” diakónusi szerep áll az előtérben.

Vác: az egyházmegye Zsinati Könyve külön fejezetet szentel a diakonátusnak. A munkajogi előírásban követi Esztergomot

¹ Uo. 649.

(53. par. 80. o.). Ezen kívül azonban két nagyon jelentős, előrevivő megállapítást is tesz. „Törekedjenek arra, hogy a főpásztorral, a papsággal és egymással kölcsönösen jó és helyes lelki kapcsolatban legyenek.” (244. 80.o.) Úgy tűnik, a szinódus a *közösség* ajánlásával orvosolni kívánja az elszigetelten működő diakónusokra jellemző magányosságot és elszigetelődést. A másik pozitívum pedig a képzés intézményes kereteinek követelménye: „Állandó diakónussá csak az legyen szentelve, akinek teológiai, lelki képzése intézményes keretek között megtörtént.” (56. par. 80.o.) A plébánosokat pedig a diakónusoknak nyújtandó „kollegiális segítségre” buzdítja. (Uo.) Ezen kívül megemlíti a könyv a diakónusokat mint a plébános munkatársait. Vélhetően a főpásztor és a szinódus nyitottságának köszönhető, hogy az utóbbi években ebben az egyházmegyében a leggyorsabb a diakonátus fejlődése.

Veszprém: A munkajogi előírásban követi Esztergomot (458. 150. o.), egyébként a lelkipásztori kisegítőkkal együtt, a paphiány összefüggésében említi a diakonátust.

Eger: Ez az egyetlen egyházmegye, amelynek Zsinati Könyvéből arra lehet következtetni, hogy a szinóduson érdemi vita folyt a diakonátus teológiájáról, helyéről az egyházban. Érdeemes idézni teljes terjedelmében az ide vonatkozó részt (Zsin. Könyv 81. o.):

l. A jelen helyzetben komoly vitát váltott ki, hogy egyházmegyénkben szükség van-e állandó diakonátusra.

1 a. Az ellenzők azzal érvelnek, hogy egyházi megbízással elláthatják a fel nem szentelt hívek is a diakónusok által végzett feladatokat.

1 b. A diakonátus hívei első helyen azzal érvelnek, hogy a diakónusság szentség, és annak szentségi kegyelmét nem szabad lebecsülni. Arra utalnak, hogy az egyház tulajdonképpen ezt a kérdést már eldöntötte, mi nem bírálhatjuk felül az egyetemes egyház döntését.

Meglepő módon miután a szinódus kategórikusan kijelenti, hogy „Magyarországon az állandó diakonátus feltételei sem a képzés, sem a gyakorlati megvalósítás területén nincse-

nek még meg” (uo.), a rendelkezésekben mégis buzdít a diakonátus bevezetésére: „Az egyházmegye vezesse be az állandó diakonátus intézményét, amikor ennek lehetőségei megvalósulnak.” (83. o.)

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az eddig lezajlott egyházmegyei szinódusok – bár több területen előrelépést jelentenek – nem hozták meg azt az áttörést a diakonátus teológiai (át)értékelésében, ami feltétele lehetne egy szembetűnő további fejlődésnek és gazdagodásnak.

Mit veszít(het) a magyar egyház?

Sokan a szememre vetik, hogy túl nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy hazánkban a diakonátust csaknem kizárólag a paphiánnyal összefüggésben szemlélik. Azzal érvelnek, hogy mi rossz származhat abból, ha rátermett, jól képzett diakónusok tevékenységük súlypontját nem a diakóniában, hanem elsősorban az igehirdetésben és a liturgiában találják meg. Természetesen egyetértek azzal, hogy a diakónusok a „helyükön vannak” akkor is, ha „bejártott”, korábban papok által végzett feladatokat vesznek át. Sőt, ha képesítésük (pl. csak teológiai végzettségük van) erre a területre szól, akkor egyenesen kötelességük, hogy ezen a téren szolgáljanak, s ne merészkedjenek felelőtlenül olyan szociális-karitatív területre, amelynek ellátása sajátos szaktudást igényel. A válasz azért nem ilyen egyszerű. Maguknak a diakónusoknak és a papoknak nagyon is tisztában kell lenniük a diakonátus pontos teológiájával és helyével az egyházban, hiszen a diakónus nem *pótolja* a papot akkor sem, ha olyan feladatokat vesz át, amelyeket korábban papok végeztek.

„A diakónus szolgálatát a szent szolgálat három sajátos *feladatának* (tanítás, megszentelés, kormányzás) gyakorlása határozza meg, a *diakónia* sajátos szempontja szerint.”¹

„Bármilyen sokféle és részletekhez alkalmazkodó legyen is a diakónusi tevékenység, soha nem sikkadhat el az alapvető

¹ Képzés. Bevezetés.

diakónusi feladat: a szolgálat révén tanúságot kell tenni Krisztus diakóniájáról; közre kell működni annak érdekében, hogy az Isten népe mások felé nyitott, testvéri közösséggé váljon. A diakónus figyelme leginkább arra irányuljon, hogy az adott egyházközség befogadásra kész közösség legyen, amely testvéri szeretettel fordul „kifelé”, a kívülállók felé. Szolgálatára és tanúságtétele révén a diakónus segítse a hívő keresztényeket, hogy ők is segítséget tudjanak nyújtani. Ez megvalósítandó még akkor is, ha vannak olyan diakónusok, akik elsősorban az igehirdetésben és az egyház liturgikus-szentségi életében találják meg tevékenységük súlypontját, s nem a szociális és karitatív szolgálatban.¹

A diakónus tehát *másként* – a diakónia felől közelítve – jelenik meg az igehirdetésben és a liturgiában, mint a pap. Éppen ez az a sajátos *gazdagodás*, amit a diakonátus az egyház életébe hozott. Ha ezt nem tartjuk szem előtt, akkor nem tudunk meggyőzően válaszolni arra a gyakran hangoztatott ellenvetésre, hogy „miért szenteljünk valakit diakónussá, hiszen világi-ként is elláthatja mindezeket a feladatokat.”

Csak ebben a megközelítésben nyer értelmet a zsinatnak a *szentségi kegyelemre* való hivatkozása. A szentségi kegyelem éppen abban támogatja a diakónust, hogy a rábízott – akár liturgikus, akár tanítói vagy karitatív – feladatokat *diakónusként* lássa el. „A diakónus szolgálatában szentséggé válik az egyház szolgálata”.²

Úgy vélem, hogy a diakonátus teológiájának tisztázása, és széles körben való terjesztése nélkül nem várható az intézmény felvirágoztatása hazánkban. Jelenleg sem az egyházi vezetés, sem maguk a hívő közösségek nem szorgalmazzák igazán a diakonátust. Vélhetően azért nem, mert nem tisztázott kellőképpen a valódi jelentősége, és ezáltal ugyancsak homály fedi a benne rejlő nagy lehetőséget is az újraevangelizáció szolgálata-

¹ Kramer, Hannes: A diakónusi szolgálatok sokfélesége. In: Diakónia, diakonátus, diakónus. Kalocsa 1996. 204.

² II. János Pál: Beszéd Detroitban. In: I.m. 307.

tában. Csak a diakonátus mélyebb megértésével haladhatjuk meg azt a – teológiailag egyébként sem tartható – álláspontot, hogy nincs szükség a diakonátusra, mert világiakkal is betölthetjük a paphiány miatt keletkezett lyukakat. Magától értetődővé kellene válnia annak a megállapításnak, hogy a diakonátusra akkor is szüksége van az egyháznak, ha lenne – illetve reményeink szerint, ha majd lesz – kellő számú pap. Jelenleg nem folyik hivatásbresztés, hivatástisztázás; az egyház(i vezetés) valójában *nem hív* erre a szolgálatra, hanem legjobb esetben is csak *elfogadja* a jelentkezést. Ha komoly értéknek és az egyház élete gazdagodásának tekintenénk a diakonátust, akkor meg kellene szólítani a *potenciális hivatásokat*. Ez elsősorban a közösségeiket ismerő plébánosok, és az egyházmegyei hivatásgondozók feladata lehetne. Walter Kasper már említett előadásában erre is hozott pozitív példákat:

„Mivel nincs egyház diakónia nélkül és mivel az egyháznak saját hivatala van a diakóniára, nem lenne rossz, ha minden egyházközségben volna diakónus. Ez nem pénzügyi probléma, mert ennek az igénynek eleget lehetne tenni civil foglalkozású diakónussal is. Gondolom, hogy erre minden közösségnek van még kimerítetlen potenciálja. Az eszményi eset az lenne, ha egy közösség megmondhatná, ezt vagy azt a férfit tudnánk elképzelni a civil foglalkozású állandó diakónus tisztére. A plébános és az egyházközség aztán javasolhatná őt a püspöknek ill. az egyházmegyei diakónusfelelősnek. A besançoni egyházmegyében tapasztaltam, hogy ott még egy lépéssel továbbmentek. Ott az egyházmegyei diakónusfelelősök bejelentkeznek az egyes esperesi kerületek konferenciáira. Az esperesi kerületek már előzetesen földerítik, milyen szociális gyűjtőpontok vannak térségükben, és egyidejűleg megfelelő férfiakat is keresnek, akikről azt hiszik, hogy ezek az említett területeken állandó civil foglalkozású diakónusokként szolgálatot teljesíthetnének. Ezeket a férfiakat aztán megszólítják, és szembesítik a diakonátus kérdésével. Egy év gondolkodási időt kapnak. Ha pozitíve döntenek, kezdődhet a kiképzés. Nekem úgy tűnik, ez megfontolásra való modell.”¹

¹ 1. m. 15.

Az egyház tanítása szerint a főpásztorokat, sem a lelkipásztori szükség, sem a teológiai érvelés nem *kötelezi* a diakonátus bevezetésére. S tegyük hozzá, ez nem is lenne bölcs és helyes dolog. Ez azonban véleményem szerint nem jelenti azt, hogy – megfelelő feltételek esetén – egy-egy egyházmegye vezetése könnyen le is mondhatna róla. Ha komolyan vesszük, hogy a zsinat által a Szentlélek *ajándékozta* az egyháznak a diakonátust, akkor nem mondhatunk le arról a törekvésről, hogy ezt az ajándékot mind teljesebb módon kibontakoztassuk Isten népe javára. Az egyház minden felelős tagjára vonatkozik Szent Pál figyelmeztetése: „A Lelket el ne fojtsátok!” (Tessz 5,19)

Molnár Ferenc diakónusi szolgálata közben

Külföldi modellek

GILLES REBECHE

Az állandó diakonátust Franciaországban elsőként az egykori zsinati atya, a Toulon-i egyházmegye későbbi püspöke, Mons. Barthe vezette be 1982-ben. Mons. Barthe aktívan részt vett a Gaudium et spes zsinati konstitúció előkészítésében, s a Zsinaton következetesen azon fáradozott, hogy az egyház a világgal párbeszédet folytató, szegény és szolgáló egyházzá váljon, Toulon püspökeként pedig arra törekedett, hogy ne csak a középosztály, hanem mindenki főpásztorra legyen. Fájdalmasan érezte, hogy az egyház a szegényeket legfeljebb csak karitatív akciók révén éri el, ám a kitaszítottaknak és a peremen lévőknek nincs helyük az egyházban, nem részesülnek katekézisben, nem vesznek részt az egyház ünnepeiben, liturgiájában. Ezért bízta meg a szerzőt, G. Rebeche diakónust, hogy építse fel az egyházmegye olyan diakonális struktúráját, alakítson ki olyan helyeket, ahol a legszegényebbek aktívan részt vehetnek az egyház életében, s hívő személyeknek, nem pedig karitatív akciók tárgyának tekintik őket.

A diakónia és a diakonátus franciaországi egyházmegyében

Néhány nappal ezelőtt temettem el a nagyapámat.¹ Mivel nagyapám varázsvesszős vízkutató volt, temetésén részt vettek sokan, akik neki köszönhették, hogy házukban, telkükön vizet találtak, kutat áshattak. Ezért az olvasmányt a Kiv. 17. fejezetéből vettem, ahol az áll, hogyan fakasztott vizet Mózes a sziklából, s hogyan adta vissza ezzel Izrael reményét. Miért is említem mindezt? Azért, mert hiszem, hogy a diakónusnak is egy kissé „varázsvesszős”, azaz istenáldotta „vízfakasztónak”

¹ Ez az előadás 1991. április 2-án hangzott el a Nemzetközi Diakonátusi Napokon Budapesten, megjelent a Diakonia Christi 1991/3-4. számában

kell lennie, aki megnyitja az egyházban szunnyadó, kihasználatlan szeretet-tartalék, szeretet-energia forrásait, felfedezi és feltárja a szolidaritás éltető kútjait, amelyeket betemetett a világ mérhetetlen egoizmusa, önzése, s hogy így visszaadja a reményt a szegényeknek, s a hosszú úton reményüket veszített katasztrofáknak.

A diakónia a szociális-karitatív tevékenységet beágyazza az egyházmegye missziós munkájába

Mi nem pusztán „szociális diakóniáról” beszélünk, hanem arról, hogy az evangelizáció, a missziós tevékenység magába foglalja a szociális munkát is. Nem arról van szó, hogy az evangelizációt és a szolgálatot egymás mellé állítjuk, hanem arról, hogy szolgálatunkat úgy éljük meg, hogy az felragyogtassa az evangélium örömhírét, az evangéliumot pedig azáltal igyekszünk megélni, hogy életre váltjuk a szolgálatban.

Ezért az egyházmegye felállított az egyik nyomornegyedben egy „kateketikai” központot. A nyomornegyedre jellemző volt a sok erőszakos cselekmény, a szekták jelenléte, rengeteg munkanélküli, fiatalos bűnöző, alkoholbeteg, akiket az egyházközség már nem tudott elérni, megszólítani. A központ az egyházközség kihelyezett intézménye, de önállóan működik. Világiak és papok kicsiny baráti közössége önként beköltözött a nyomornegyedbe. Egy családanya, aki segítségükkel kigyógyult alkoholbetegségéből, hitoktatói megbízást kapott. Ez a megbízás visszaadta hitét, önbecsülését, majd belépett a lakóközösségbe, amitől korábban elzárkózott. Ez a példa is mutatja, hogy a diakóniában elválaszthatatlanul összekapcsolódik a „lelkipásztori és a szociális tevékenység”, a „szó és a tett”, az „örömhír és a szolgálat”.

A diakónusok tevékenységükkel az egész egyházközséget arra ösztönzik, hogy mindenki tudatosodjék az egyház diakóniájának feladata

Egyházmegyénkben a diakóniát úgy tekintjük, mint *minden megkezesztelt* hívő feladatát. A diakónia irányítása és megvalósítása az egyházmegyében a püspök feladata, aki ezt a főpásztori feladatot részben felszentelt diakónusaira támaszkodva végzi. Ezért a diakónia nálunk tulajdonképpen nem szervezet a szó eredeti értelmében, hanem inkább emberi kapcsolatok hálózata, amelyben ki-ki a maga helyén azon fáradozik, hogy a szegények és kirekesztettek részt vehessenek a társadalom és az egyház lüktető életében. Természetesen van néhány intézményünk is, amelyeket az egyházmegyei

karitász igazgat. Ilyen például a „Hajléktalanok tanácsadó és segítő szolgálata”, vagy az „Egészségügyi ellátásból kimaradtak ambuláns orvosi rendelője”, védett munkahelyek, hajléktalanszállók és így tovább. Ám a diakónia maga sokkal több, mint azoknak a feladatoknak az ellátása, ami ezekben az intézményekben folyik. Nem arról van szó, hogy egy rosszul működő társadalomban „befoltozzuk” a szociális háló hiányosságait, hanem hogy olyan komplex, az egész embert érintő programok kifejlesztését támogatjuk, ahol a legszegényebbek, a leginkább kitaszítottak is megtalálják a helyüket. Ezt a feladatot a diakónusok közösségének irányításával különféle lelkipásztori területeken máris végezzük: a romák között, börtönökben, hajléktalanok között és így tovább. A közösség megélésére lehetőséget nyújt mind a közös munka, mind a közös ünneplés.

A diakónia az a terület, ahol az egyház „párbeszédet folytat a mai világgal” (VI. Pál)

Egyházmegyénkben a diakónia lelkiességét nemcsak az evangéliumokból merítjük (ld. Jn 13), hanem a II. vatikáni zsinat *Gaudium et spes* konstitúciójából is.

A diakónia nem katolikus „filantrópia”, széplelkek pusztá jótékonykodása. A francia szellemi életben előtérbe került a polgári jogok hangsúlyozása. Nem csupán az emberi jogokról van szó, hanem a polgárok jogairól is, vagyis arról, hogy a szegényeket is megilleti a jog, hogy részt vegyenek a politikai életben és megtanuljanak tájékozódni benne. Ha a szegényeknek nincsenek érdekképviseleti és érdekérvényesítő szervezeteik, akkor fennáll a veszély, hogy a diakónia akaratlanul is hozzájárul az egyfajta „nemzeti apartheid” gyakorlatához azáltal, hogy csak „kezeli” a szegénységet, s nem törekszik a megszüntetésére. Ezért sokat teszünk azért is, hogy bizonyos kizáró mechanizmusok működésének gátat vessünk (például a diakónusi egyesületbe tapasztalatcserére hívunk tudósokat, vállalkozókat, szociális munkásokat), de azon is fáradozunk, hogy a szegények eljussanak a „polgári öntudatra”, tudatában legyenek választópolgári jogaiknak és kötelezettségeiknek (gyűléseket tartunk, újságot adunk ki számukra). Evangelizációs szempontból ez azt jelenti, hogy igyekszünk a szegényekben tudatosítani „kettős állampolgárságukat”, azaz – Szent Ágoston szavaival élve – „az Isten városában” és a „földi városban” elfoglalt helyüket. Ennek megfelelően kevesebbet beszélünk a szociális munkáról, s többet a társadalmi életről, nyilvánosságról.

A diakónia lelkesége új életformákat hozott létre

Manapság Franciaországban sokat vitatott kérdéssé vált, hogy mire is van tulajdonképpen szüksége egy városlakónak az emberhez méltó élethez. A kormány külön minisztert állított a városi problémák megoldására. Az egyházmegyei diakónia keresi azokat az utakat és lehetőségeket, hogy a városi élet a legszegényebbek számára is elviselhető, minőségibb legyen. Egy városlakónak szüksége van olyan helyre, térre, ahol felfrissülhet, kipihenheti magát; lehetőséget kell kapnia arra, hogy a közösség hasznos tagjává legyen; s végezetül kellő mozgási szabadsággal kell rendelkeznie.

Meggyőződésünk, hogy új utakat és lehetőségeket kell keresnünk, miközben figyelemmel kísérjük a körülöttünk zajló társadalmi fejlődést, s élünk a kínálkozó lehetőségekkel. Az egyházközségek legfontosabb feladata, hogy az idők jeleire figyelve olyan lehetőségeket teremtsenek, amelyek a várost, a városi életet elviselhetővé teszik a legszegényebbek számára is. Példaként említem a Szent Pál kertészet történetét. A közeli autópálya kettévágott egy birtokot. A kisebb része, környezetvédelmi és egyéb okokból használatatlanná vált, ezért tulajdonképpen parlagon hevert. A karitás önkéntesei a környezetvédelemmel együtt felkeresték a tulajdonost, s tárgyalni kezdtek egy esetleges biokertészet megvalósításáról. A kertészetet védett munkahelynek szánták, ahol a nagyváros elesettjei, szegényei, hajléktalanjai munkát is találnak, ugyanakkor kimozdulva a városból, a személyiségüket folyamatosan romboló utcai környezetből, felüdülést is nyerhetnek. A kertészet dolgozói terményeiket a városban árusítják. Az egyházközségek hívei előszeretettel vásárolnak náluk. Így a szegények a piacon nemcsak vevőkkel, hanem barátokkal is találkoznak. A kertészet dolgozói évente egyszer közös ünnepre hívják meg az egyházközségeket. Ezáltal lassan kezd megváltozni az egyházközségek arculata is. A konzolidált, „középosztályhoz” tartozó hívek szolidárisabbak azokkal, akiket korábban talán megvetettek, vagy átnéztek rajtuk, a peremen élők pedig otthonosabban érzik magukat az egyházban, mert emberi kapcsolatok hálója köti őket oda.

Így válik egyre kézzelfoghatóbbá, hogy a diakónia sokkal több, mint valami karitatív akció. A diakónia az egyház életének elengedhetetlen eleme. Az élő, eleven egyházközségben egységben kell megvalósítani az egyház hármasság küldetését, a *liturgiát* (istentisztelet), *martriát* (ami nem más mint az igazságról való tanúságtétel, azaz a tanítás) és a *diakóniát*.

BERNARD LEMETTRE

A „Le Mouvement du Nid” egyesület („Fészek Mozgalom”) a prostitúció elleni küzdelmet tűzte ki célul. Bernard Lemettre évek óta az egyesület koordinátoraként dolgozik: mint az észak-franciaországi Lille egyházmegye állandó diakónusa főállásban végzi ezt a munkát.

Szabadulás a rabszolgaságból

A prostitúció rabszolgaság, amint ezt az Egyesült Nemzetek Szervezete is elismerte.¹ Valójában az emberi jogok megsértéséről és az evangélium üzenetével élesen szembenálló dologról van szó. A prostitúció nem más, mint támadás az ember legbensőbb lényege ellen, magának az embernek a megtagadása. A szexualitást fogyasztási cikké alacsonyítja. A prostitúció mindenki ellen irányul: a prostituáltak ellen, a kliensek ellen, akik gyakran házas emberek, a kitartók ellen, akik maguk is a rendszer foglyai, s végezetül mindannyiunk ellen, mivel női és férfiúi méltóságunkat sérti.

A „*Mouvement du Nid*” mozgalom, amelynek koordinátora vagyok, ezen az elvi alapon végez két egymással szorosan összefüggő feladatot:

- Igyekszünk a prostituáltakkal a *helyszínen* találkozni, jelen lenni köztük, ezáltal biztosítjuk azt az alapvető feltételt, hogy ezen nők (és férfiak) előtt felvillanhat a szabadulás lehetősége. A szabadulás, az életformából való kitörés vágya bennük él attól a pillanattól kezdve, hogy hagyták magukat csapdába ejteni. Az az ember, aki kiszabadul ebből az embert őrítő, reménytelen ördögi szorításból, a *feltámadás tanújává* válik.
- Igyekszünk felvilágosító munkával a közvéleményt megszabadítani az ilyen és hasonló előítéletektől:

¹ B. Lemettre előadása elhangzott a Nemzetközi Diakonátusi Napokon 1991. április 2-án Budapesten, megjelent: Diaconia Christi, 1991/3-4. 25-26.

- ez a világ legősibb „foglalkozása”,
- szükséges rossz, vagy hogy
- az érintettek szabadon választották ezt az életformát.

Ezek a nemzedékről nemzedékre átadott előítéletek *támogatják, fenntartják és táplálják* a prostitúciót, és olyan színben tüntetik fel, mintha a mindennapok természetes tartozéka volna. A prostitúcióval kapcsolatban bizonyos események oly váratlanul bukkannak fel, hogy csak megdöbbenve állunk előtte, mivel nem készültünk, nem készülhettünk fel rá. Ilyen helyzetekben azonnal fel kell találnunk magunkat, irányítanunk kell az eseményeket, s nem engedhetjük meg, hogy sodródjunk az eseményekkel, s hagyjuk foglyul ejteni magunkat.

Azzal, hogy lemondunk a rezignációról és feladtuk a fatalizmust, azzal, hogy teret engedünk a biztos reménynek, nemcsak bizonyos következményekkel és árnyaltabb ismeretekkel kellett szembenéznünk, hanem azzal is, hogy új hozzáállásra van szükségünk a prostitúcióval szemben, olyan hozzáállásra, amely új, eddig járatlan utakra vezet.

Tekintsük már végre a prostitúció rabszolgaságát a maga szörnyű valóságában, s ebből kiindulva becsülettel és felelősen beszéljünk róla! A prostitúció igenis legyőzhető és legyőzendő rossz. Ehhez azonban mindenkinek tennie kell valamit ereje szerint: mindenkinek, akik máris *nemet* mondanak a prostitúcióra; akik hallgatnak, de egyetértenek velünk; akik ma még a prostitúció mellett foglalnak állást, mert nem tudják, valójában miről is van szó; s a rendszer foglyainak és haszonélvezőinek is. A prostitúció megszüntetése nemcsak pusztán illúzió, hanem a nemzetközi jog előírása is, amely az Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatában szereplő, az emberi személy méltóságáról szóló alapmondaton nyugszik. Ehhez kapcsolódva szabadjon felhívnom a figyelmet a *szexualitás evangelizálásának* fontosságára, mivel a tét a *szerelem és a szeretet* méltóságának megőrzése. Végezetül meggyőződésemet fejezem ki, hogy a prostitúció megszüntetésére irányuló fáradozásunk *diakónia*, talán korunk legsürgetőbb diakóniája, szolgálata.

Hazai modellek

JAGICZA JÓZSEF – PUSKÁS LAJOS

A Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye területén jelenleg 7 állandó diakónus teljesít szolgálatot. Közülük ketten, Jagicza József és Puskás Lajos, Mélykúton – két egyházközségben – a plébános és több hitoktató mellett mint főállású lelkipásztori kisegítők vesznek részt a mintegy 6000 megkeresztelt katolikus testi-lelki gondozásában. Teológiai tanulmányaikon kívül mindketten a Szent István Diakonátusi Körben készültek fel a diakónusszentelésre 1988 és 1993 között. Együtt szentelték őket diakónussá 1993 Nagycsütörtökén. Mindketten nagycsaládosok.

Diakónusi tevékenység egy vidéki egyházközségben

J. J. Szentelésem után egy évig még kántor voltam¹, s a kántorság mellett végeztem diakónusi szolgálatot lakóhelyemen. 1994 novemberétől főállású egyházi alkalmazottként vagyok diakónus Mélykúton. Az egyházközségben az alábbi feladatköröket látom el: betegek látogatása, áldoztatása, hitoktatás, jegyesoktatás, esketés, keresztelési előkészítés, keresztelés, temetés, prédikálás, vasárnapi pap nélküli istentisztelet, igeliturgia a filiában.

A feleségemmel együtt egyházmegyei családreferensek vagyunk, így természetesen Mélykúton is foglalkozunk családpasztorációval. Az egyházközségben három családcsoport működik, velük kéthetente találkozunk mindig más-más családnál. Ezeken az összejöveteleken részt vesznek a gyerme-

¹ A cikk a magyar nyelvű Diakonia Christi lap 98/1-es számában jelent meg.

kek is. Szentírást olvasunk, megbeszéljük az olvasott részt, s szisztematikus tanulást is folytatunk. Ezen kívül jut idő napi örömeink és gondjaink megbeszélésére is. Az összejövetel mindig közös imával zárul. Két év óta a családközösségekhez tartozó családok száma folyamatosan növekszik.

P. L. Mivel már 1984-től főállású lelkipásztori kisegítőként tevékenykedtem, a gyakorlat szintjén a diakónusszentelés – néhány liturgikus szolgálatot kivéve – nem sok változást hozott az életembe. Az *ige*, a *liturgia* és a *szereket* diakóniáját az alábbi területeken gyakorlom:

A *tanítást* a homíliákon túl a hitoktatásban, bibliakörben, felnőtteknek a keresztségre, elsőáldozásra és bérmálásra való felkészítésében, jegyesoktatáson és keresztségi előkészítőn végzem.

Legfőbb *liturgikus tevékenységemnek* a szentmisén való asszisztálást, diakonizálást tartom. Emellett rendszeresen vezetem a hívők ájtatosságait, igeliturgiát tartok, esketek, temetek.

Számomra a betegek és idősek látogatása és áldoztatása nemcsak liturgikus feladat, hanem az egyház *diakóniájának*, *szereket* *szolgálatának* a része, amely valójában a plébániai karitászcsoporthoz munkájában, életében és annak vonzáskörzetében teljesedik ki.

Szolgálatomnak háttere a családom, ahol hat kiskorú gyermekünket neveljük. Nem mindig egyszerű az időt és az energiát úgy beosztanunk, hogy maradéktalanul megvalósulhassanak Szent Pál szavai: „A diakónus ... legyen gyermekeinek és otthonának jó előjárója”, ugyanakkor „ha jól végzi szolgálatát, nagy megbecsülésre és a Krisztus Jézusba vetett hitben való bizalomra tesz szert” (vö. 1Tim 3,12-13). Szolgálatomhoz attól a diakonátusi körtől várom a segítséget és megerősítést, amelyben szentelésemre készültem.

PAP JÓZSEF

„A diakónus szentelés szertartásában elhangzó igenjét komolyan veszi”

Pap József, mezőkövesdi származású, 37 éves, egyházközségi állandó diakónus vagyok Kecelen. 1980-ban Kecskeméten a Piarista Gimnáziumban érettségiztem, majd Miskolcon mint irányítástechnikus végeztem. 1985-ben Budapesten a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia levelező tagozatán fejeztem be a teológiát, és az Országos Hitoktatási Bizottság keretében a hitoktatóképzőt.

A teológiai tanulmányok befejezése után Kecelre kerültem, mint főállású civil hitoktató. 1987-től a keceli Szentháromság plébánia főállású lelkipásztori-kisegítője lettem.

A Kalocsa-Kecskeméti főegyházmegyében működő Szent István Diakónus Kör alapító tagja voltam. Itt készültem fel diakónusi hivatásomra. 1996. január 20-án, a keceli Szentháromság templomban Dr. Dankó László érsek atya állandó diakónussá szentelt. Felszentelésem óta mint egyházközségi diakónus végzem hivatásomat.

1992-ben házasságot kötöttem. Feleségem, Nagy Emese főállású hitoktatónő. Ő szintén a keceli Szentháromság plébánia alkalmazottja. Két kisgyerekünk van. Emese 5 éves múlt, Józsika 3 éves. Feleségem is aktívan bekapcsolódik a diakónus kör munkájába. A diakónus szentelés szertartásában elhangzó igenjét komolyan veszi. Aktívan segíti hivatásom gyakorlását. Szerencsésnek tartjuk, hogy mindkettőnk hivatása, része családi életünknek is. Gyermekeink már pici kortól kezdve ebben a légkörben nevelkednek. 70 éves plébánosunkkal nagyon jó és harmonikus kapcsolatunk van.

Mint lelkipásztori kisegítő kb. 5-6 éve már a diakónus feladatát láttam el, kivéve az esketést, megbízás alapján. Feleségemmel együtt azonban azt szerettük volna, ha hivatásunkat az egyházi rend szentségével megerősítve végezhetem. Szolgálatom a litur-

gia, az igehirdetés és a szeretet diakóniájában valósul meg. A liturgia szolgálatában: minden vasárnap és ünnepnap a szentmiseken diakonizálok. Rendszeresen keresztelek, esketek, temetek. Szükség esetén igeliturgiát végzek, s azon prédikálok. Az Ige szolgálatában: általános iskolában hitoktatok, ifjúsági csoportot vezetek, keresztelési és jegyesoktatást végzek.

A Szeretetszolgálatban: rendszeresen betegeket látogatok és első péntekenként az Oltáriszentséget elviszem számukra. A helyi Máltai Szeretetszolgálat munkáját irányítom. A keceli cserkészcsapat parancsnoka vagyok. Szükség esetén az esperes kerületi plébániáin kisegítek.

A hívek és a papság teljes mértékig elfogadja diakónusi szolgálatomat, hiszen a szentelés előtt már több mint 10 éven át megismerték személyemet és munkámat.

GOROVE LÁSZLÓ

Egy diakónus gondolatai... (magáról és a helyzetéről)

Ha valaki azt hallja: diakónus, általában olyan kispapra gondol, aki papszentelés előtt áll. Ha pedig azt hallja: „állandó diakónus”, akkor sokan azt sem tudják, miről van szó. Hát igen..., viszonylag kevesen vagyunk a magyar egyházban, de amilyen kevesen, olyan sokfélék. Feladatunk VI. Pál pápa szerint: „a szegények és rászorulóknak ügyvédjének lenni az egyházközségben” nem könnyű, és mindnyájan másképp igyekszünk megfelelni a kihívásnak. Tény azonban, hogy helyzetünkben hasonlítunk a kacsacsőrű emlősre: csőre van, mégsem madár, azaz az egyházi rend szentségében részesülve, házasságban élhetünk, nem vagyunk és nem leszünk papok. (Előny: a diakónus mind a hét szentségben részesülhet.)

De a humort félretéve az alábbiakban magamról szeretnék írni, szubjektív és teológiai megközelítésből, arról hogy én hogyan élem meg feleségemmel, családommal a diakónusi hivatást.

1957-ben születtem. „Rendes” templomba járó családban nőttem fel, de igazán 14 éves koromban érintett meg az Isten, ettől kezdve naponta jártam misére, ministrálni. Ez idő tájt kerültem be a Regnum Marianum közösségbe, ahol megismertem későbbi feleségemet, Krisztát. Én 18, ő 14 éves volt, amikor udvarolni kezdtem neki, majd 7 év után, 1982-ben összeházasodtunk. Rögtön az esküvő után részt vettünk egy lelkigyakorlaton, ahol mindkettőnkön kényszerleszállást hajtott végre a Szentlélek, megváltoztatva és attól kezdve meghatározva egész életünket.

Visszatérve azonban a diakonátushoz, kb. 19 éves lehettem, amikor a II. vatikáni zsinat tanításából kibogarásztam az állandó diakonátus lehetőségét. Elmentem Lékai László bíboroshoz, és jeleztem, hogy érdekelne a dolog. Ő koromra való tekintettel türelmemre intett. Én közben elvégeztem az orvosi egyetemet, feleségem az angol-német szakot, én Mentőknél kezdtem dolgozni, Kriszta ott-hon maradt, 1982-1992 között született öt gyermekünkkel. Az evangélium szolgálata közben sem hagyott nyugodni (én hiszem, hogy nemcsak papi, hanem diakónusi hivatás is van), elvégeztem a levelező teológiát, hitoktatni kezdtem, és feleségemmel együtt ifjúsági

csoportokat vezettünk, évente számos lelki napot, lelkigyakorlatot tartottunk.

A 90-es évek elején ismét előtérbe került a diakonátus gondolata, újra jelentkeztem a bíboros úrnál, és a szükséges előkészületek után 1993. április 24-én felszenteltek.

Ennyi előtörténet után néhány szót arról, mit csinál egy diakónus. Mielőtt azonban a konkrétumokra rátérnék, két nagyon lényeges dolgot szeretnék leszögezni, amit az életemben, életünkben fontosnak tartok.

1. A házasság szentsége a diakonátusban kapott egyházi rend szentségének az alapja. Minden tevékenység tehát, amit diakónusként folytatok, egyben a házasságunk megerősítője és építője is kell legyen.
2. Említettem, hogy a diakonátus megélésének számos lehetősége van. Az én életemben szerencsésen kapcsolódik össze a betegszolgálat orvoscént és diakónusként. (Szép és érdekes, ha valakit az ember nemcsak megoperál, hanem pl. áldoztat is). Ettől függetlenül én úgy gondolom, hogy ma Magyarországon az evangéliumra mint örömhírré való rászorultság legalább akkora – ha nem nagyobb –, mint anyagi javakra, élelemre, ruhára stb. Ezért érzem speciális diakónusi feladatommak az igehirdetést.

Az első pontból következően felszentelésem után feleségemmel gondolkodtunk azon, hogy mit is tehetnénk együtt a második pontért, vagyis mi lenne az igehirdetésnek az a közös módja, ahol megszólíthatnánk olyanokat, akiket az egyház nem, nem nagyon vagy nem kellőképpen ér el. Így döntöttünk amellet, hogy jegyesoktatással, házasság-segítéssel fogunk foglalkozni. A házasságban élés, a gyermekekkel szerzett tapasztalatok, az orvosi szempontok és a teológiai ismeretek szövődve a diakonátus és a házasság szentségével (a diakónus eskethet és keresztelhet is) a „full service” lehetőséget kínálták. Azóta mintegy 70-80 jegyespárral foglalkoztunk, egyeseket keresztségre, elsőáldozásra is felkészítve. Az évek során kidolgoztunk egy olyan módszert, amely ha nem is a spanyolviasz feltalálása, de mégis újszerű elemeket tartalmaz:

- Minden jegyespárral nyolcszemközt beszélgetünk (igény szerint persze külön-külön is) kb. 6-8 hónapon át, 8-10 alkalommal. Így bensőséges, baráti kapcsolát alakul ki, ahol őszinte légkörben lehet a problémákat megbeszélni. (Tisztában vagyunk azzal, hogy ha valakinek nem tetszenek a feltételeink – sajnos – minden sarkon talál olyan plébániát ahol szinte minden felkészítés

nélkül összeesketik őket, de ma nagyon ritka, hogy valaki a hosszú időtartamra való vagy egyéb hivatkozással továbbállt volna tőlünk. Ez igazolja azt a tapasztalatot, hogy nem az riasztja el az embereket, ha komolyan veszünk valamit, hanem hogyha leértékeljük, sok esetben csak azért, hogy nehogy eggyel kisebb szám kerüljön a szilveszteri statisztikába.)

- Mivel meggyőződésünk szerint a legtöbb házasság a kommunikáció hiánya miatt romlik meg és megy tönkre, különféle forrásokat felhasználva összeállítottunk egy olyan interaktív anyagot, mely a felkészülés során beszélgetésre serkenti a párokat, és számos, a konvencionális jegyesoktatásban nem szereplő témát is érint (pl.: kritika, beszélgetések, ünnepek, szexualitás, anyagiak beosztása, önismeret stb.)
- A – szerintünk – sajnálatos gyakorlattal szemben mi nem „kergetjük” néhány hét alatt elszalasztásba, sőt esetenként még kereszttségbe sem a párokat, hanem az erre való felkészítést kihasználjuk, további beszélgetésekre az esküvő után. Ha mégis, akkor ragaszkodunk a hosszabb – általában egy éves – felkészítéshez.
- A kapcsolat nem fejeződik be az esküvővel. Apró jelzésekkel (házassági évfordulóra képeslap stb.) igyekszünk tudatni, hogy az ajtónk nyitva áll mindenki számára. Ezenkívül minden évben rendezünk egy farsangi bált, ahol a részvétel közel 100%-os. Az igényt bizonyítja, hogy vannak, akik külföldről jönnek haza erre az alkalomra. Ennek a bálnak az is a célja, hogy a házasság – jegyespárok között kapcsolatok szövődjenek, és egymással is találkozzanak, beszélgessenek. Tavaly szerveztünk először 4 napos lelki gyakorlatot 22 pár részvételével, idén 35 pár jelentkezett.

A jegyesoktatáson kívül persze az egyház „hagyományos” igehirdetési gyakorlatába is bekapcsolódunk: a plébániánkon lévő híres-hírhedt vasárnap esti félnyolcas szentmisén kéthetente prédikálok, és sok helyen tartunk lelkigyakorlatot, lelkinapot is, amennyire időnk és lehetőségeink engedik.

Illene panaszkodnom is, hisz diakónus társaim között sokan vannak, akik nem jönnek ki a plébánosukkal, elnyomják, kihasználják őket stb. Én nem panaszkodhatom. Úgy érzem megtaláltam helyemet az egyházban, Isten áldását tapasztalom egy olyan munkában, amit feleségemmel együtt végezhetek. Ritkán találkozunk meg nem értéssel vagy ellenszenvvel, sokkal gyakrabban bátorítással és támogatással.

PERSPEKTÍVA

Összeállította: Dévény István

Téma a diakonátus. A megnevezés háttérében a görög „diakonein”, szolgálni fogalom áll, amely az evangéliumi szóhasználatban a kereszténység lényegét érinti. Lukács evangélista szerint Jézus élete legdöntőbb pillanatában ezzel a szóval értelmezte önmagát, egyúttal megjelölte a tanítványok elsődleges feladatát is: „Köztetek... az előljáró legyen olyan, mint a szolga... Én úgy vagyok köztetek, mint a szolga”. (Lk 22, 26-27)

A gyengék, az árvák, özvegyek, betegek, öregek, tudatlanok, fogyatékosok egyházi szolgálatának majdnem kétezer éves, megrendítően szép története van. Azért mondom, hogy „majdnem”, mert a XIX-XX. század fordulójától kezdve a szervezett szociális szolgálat különböző területeit lassan átvette a „laikus” társadalom – nevezzük ezt államközösségnek. A ma érvényes gazdasági rendben „szociális elkötelezettségű piacgazdaságról” szokás beszélni. Primitíven fogalmazva ez azt jelenti, hogy a gazdaság életműködését közösségvédő törvények szabályozzák.

Az egyensúly megteremtése azonban egyre nehezebb. A kialakított szociális szolgálati rendszer – a növekvő munkanélküliség, a menekült áradat és a globalizációs folyamat miatt – egyre tökéletlenebbül funkcionál. Egyre gyakoribb a mentegetőzés, hogy „többre nem telik”; egyúttal a beismerés, hogy egyre többen jutnak a „szegénységhatár” alá. Nem utolsósorban ezért került a diakonia – a szolgálat – újból az egyházi érdeklődés középpontjába. „Gyűjtőpontban a diakónia” – ez a címe egy közelmúltban megjelent tanulmány-gyűjteménynek:

Brennpunkt Diakonie. szerk. Michael Welker.
Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Vg., 1997. 316 o.

A tanulmánykötet előszavának első mondatai: „Az egyházi 'diakónia' ma nem maradhat tétlen. Egyre nyilvánvalóbb ugyanis, hogy a társadalom kettéosztódik. Valakinek vállalnia kell, hogy a kirekesztettek és áldozatok ügyvédje legyen. Ha az egyház ezt nem vállalja, akkor senki sem fogja sejteni, hogy isteni küldetése van az emberek és az emberiség szolgálatára.” Ezzel az eszmevilággal – és a konkrét lehetőségekkel – huszonöt tanulmány foglalkozik, többek között ilyen címek alatt: Az egyes emberre kell figyelni – ez a diakónia feladata a jövőben, Az egyház küldetéséhez tartozik, hogy az államvezetőket hatalmuk korlátaira emlékeztesse, Az evangélium hirdetésében első sorban a félresodort embereket kell szem előtt tartani, A tanítványok kérdésére – Ki az én felebarátom? – hogyan kell ma feleletet adni?, Hol nyílik a társadalomban újabb lehetőség arra, hogy az egyház a diakóniát gyakorolja?”

Röviden mégis a következő tanulmányt szeretném ismertetni: Az egyházak szociális szolgálata és az Európai Közösség. Szerzője Theodor Strohm, aki a heidelbergi egyetemen a praktikus teológia – az ő megnevezésében „Diakoniewissenschaft”, az egyházi szolgálat tudományának – professzora.

Az Európai Közösség államai között szoros kapcsolat épült ki gazdasági, pénzügyi, politikai és katonai szempontból. (Ezek a kapcsolatok várnak a „jelöltekre”, elsőként Magyar-, Cseh- és Lengyelországra, továbbá Szlovéniára.) Az előbbi felsorolásból azonban hiányzik a „szociálpolitika”, ez a téma kívül esik a harmonizálás keretein. Összehasonlító statisztikai felmérés azonban jelzi, milyen nagy a különbség a tagországok között. Élén áll Finnország, a sereghajtó Görögország. Az előbbi a nemzeti bruttó termelés 34, az utóbbi ennek csupán 16 százalékát fordítja szociális szolgáltatásokra. Az egyes országok azonban határozottan elleneztek mindenfajta harmonizálási kísérletet (mint ahogy az adózási rend is eltérő). Ennek következménye, hogy a piac törvényei külön-

böző erővel tudnak „végigsöpörni” egy-egy ország szociális intézményein.

Theodor Strohm felteszi a kérdést: milyen feladatokkal szembesülnek itt a különböző országok egyházai? Először is be kell ismerni: „Tagadhatatlan, hogy az egyházak az Európai Közösség rendszerének kialakításában jelentős szerepet nem kaptak – nem is vállaltak. Ez áll az elvek és eszmék világára, de áll az egyházi szervekre, azok képviselőire is”. Európa „vallástalanul” valósítja egységét – ezt be kell ismerni.

Az európai egység konkrétumával szembesülve azonban döntő feladat, hogy saját egységüket intenzívebb munkával ápolják. Minél erősebb az egyes országok között a gazdasági és politikai – de mindezt kiegészítően, vagy legalább kísérően a kulturális, információs – kapocs, annál anakronisztikusabb, hogy keresztény egyházak vezetői és hívei között sok esetben még mindig erősebb a taszító-, mint a vonzóerő. Ha a hit és az életrend egysége nem is valósul gyorsan meg, (talán lassan sem), akkor legalább egymásra hangoltságról, közös célokra való közös törekvéstről lehessen beszélni. Az egyházi hatalmi bázisok féltékenyen kiépített és őrzött védelmi rendszerét a diakónia szelleme fellazíthatja. Szolgálni akarunk-e az Egyesült Európában vagy uralkodni? – ez a kérdés.

Az egyháznak (egyházaknak – egyháziaknak) ezen túlmenően vállalkozniuk kell arra, hogy a fokozottan bürokratizálódó „közös európai szervezet” világában az emberi méltóság védelmezői legyenek. Szemünk láttára szakad ketté a társadalom, szemünk előtt folyik a kirekesztés műve, tömegek sodródhatnak minimális létszintre. „Valakinek” nem pusztán *ad hoc* irgalommal, hanem meggyőződésre épülő erős akarattal és szervezeten kell a kiszorítottak, az elfelejtettek, a mindennapok gondjaival vergődők segítségére sietni.

„Az egyházak feladata egyrészt az, hogy kritikusan mérlegeljék az állami szervek működését, másrészt együttműködjenek velük, ha azok igazi politikai célként a közösség szolgálatát tűzték maguk elé. Mi ez a cél? A polgárok – kivétel nélkül minden polgár – életkörülményeinek javításáról, az elért

szint biztosításáról van szó. Az Európai Közösséghez tartozóknak olyan szociális irányú rendet kell kialakítaniuk, amely a gyengéket segíti, a gazdaság javainak élvezetét az igazságosság mértéke szerint mindenkinek biztosítja, így minden egyes ember számára lehetővé teszi, hogy emberhez méltó életet éljen.” – Mindez egyházi diakónia, az evangélium hirdetése és valószínűsítése nélkül nehezen sikerül.

Évtizedekkel a II. vatikáni zsinat előtt nem csupán a kérdés, hanem igény is merült fel arra, hogy erre a speciális szolgálatra hivatást (és küldetést) érzők diakónusi megbízatást – diakónus-sá való felszentelést – kaphassanak. A kérdés fontosságát jelzi, hogy hat zsinati dekrétum – az egyházzal, a püspökökről, a keleti egyházakról, a missziós feladatról, a liturgiáról, a kinyilatkoztatásról szóló – foglalkozik a diakónusokkal. Ezt követően egy, a pápa által külön kinevezett püspöki testület dolgozta ki a normákat. A „Sacrum diaconatus ordinem” kezdetű pápai rendelkezés 1967 júniusában jelent meg. Németországban 1968-ban került sor – nagyrészt nős férfiak – diakónussá szentelésére. 1995-ös felmérés alapján ma világviszonylatban 21.000 (huszonegyezer!) diakónus munkálkodik.

Mindennek szemléletes történetét – kiterjesztve a legújabb időkig – többek között a következő könyvből ismerhetjük meg:

Margret Morche, Zur Erenuerung des Ständigen Diakonats. Ein Beitrag zur Geschichte unter besonderer Berücksichtigung der Arbeit des Internationalen Diakonatszentrums. Freiburg, Lambertus Verlag, 1996. 242 o.

Nem csupán harminc esztendőről van szó. A diakónusi mozgalom közel hatvan esztendőre tekint vissza, így a zsinaton nem csupán elméleti (teológiai), hanem ténybizonyítékok is szerepeltek. A már érzett vagy előre sejtett paphiány játszott ebben szerepet, de nem ez volt a döntő szempont. A diakónusok, akkor még szentelés nélkül, nem „pappótlékként” szerepeltek, hanem önálló munkaterületet kaptak. Olyan helyeken és olyan módon tudták képviselni az evangéliumot,

ahol és ahogyan – hagyományosan elkötelezett gondolkodás- és viselkedésmódjuk miatt – a papok nem tudtak jelen lenni. Rendkívüli jelentősége volt legtöbb esetben példaszzerű családi életüknek is.

A diakónusok történetének írója, Margret Morche, egyházközségi vezetőségi megbízott, éveken át dolgozott a Nemzetközi Diakónusi Központban (Internationales Diakonatszentrum), a *Diaconia Christi* folyóirat szerkesztőségének tagja. Ez a feladatvállalás – ennek már pusztán lehetősége is – igazolja, hogy a szolgálat egyházi „valósításában” férfiak és nők között már régóta nincs különbség. Alapjában véve nem is volt soha. Ennek igazolására elegendő lenne a szolgálatra alakult férfi és női szerzetesrendeket felsorolni. A nők előtt azonban továbbra is zárva van annak lehetősége, hogy diakónusok – diakonisszák – legyenek: az egyházi hierarchia tagjai kivétel nélkül férfiak.

Erről a kérdéstről évtizedek óta folyik a vita, s ezt – különös módon – az 1994-es pápai rendelkezés (*Ordinatio sacerdotalis*) sem tudta leállítani. Püspökök és professzorok továbbra is nyilatkoznak, pro és kontra foglalnak állást.

A sok közül két újabb könyvet emelek ki. Az egyik szerzője Annaliese Felber (sz. 1957), aki az ausztriai Graz egyetemén katolikus teológiából és klasszikus filológiából szerzett diplomát, 1984 óta ugyancsak Grazban az Ökumenikus Teológiai és Patrológiai Intézet asszisztense.

Annaliese Felber, Harmonie durch Hierarchie? Das Denken der Geschlechter-Ordnung im frühen Christentum.

Wien, Wiener Frauenverlag, 1994. 187 o.

Felber az ókeresztény korszak íróihoz, irodalmához nyúl, s kérdéseivel a férfiak és nők közötti értékrendi megkülönböztetés gyökeréhez közelít. Kifejezetten nem foglalkozik a diakónusokkal (diakonisszákkal), annál alaposabban keresi a kizárólagosan férfiakra épülő egyházi hierarchia magyarázatát.

Kérdései: A nemek közötti harmóniát csak az alá- és fölérendeltség biztosítja? Ennek a hierarchiának alapja az, hogy a nő a teremtés rendjében alacsonyabb értékszintre került? A kinyilatkoztatás forrásai biztosítják ezt az értékrendi megkülönböztetést? Ezekre a kérdőjeles mondatokra keres választ egy teológusnő, aki az őskeresztény világ kutatásához a görög és latin nyelv kiváló ismeretével eszményi feltételek birtokában van. Könyvének bevezetése – némileg lerövidítve:

„Könyvem a Krisztus utáni öt évszázad keresztény íróinak gondolkodásmódját, s e gondolkodás antropológiai hátterét vizsgálja. A nemek közötti kapcsolatról és arról a kísérletről van szó, amely szerint a nőket másodlagos értékszintre kell helyezni. Az őskeresztény írók a Biblia néhány normatív kijelentésére támaszkodva próbálják bizonyítani, hogy isteni törvény szerint kerültek a nők alárendelt helyzetbe.”

A Biblián kívül azonban más gondolatforrások is óriási szerepet játszottak: „Figyelemmel kell kísérni, milyen kapcsolatban állt az első századok kereszténysége az antik világgal. A keresztény írók, akiket egyházatyáknak szokás nevezni, gondolataikat [a Biblián túl] a görög-római környezetből veszik, ezt a szellemi örökséget fejlesztik tovább.”

„Könyvem első fejezete a nőnek a teremtés rendjében elfoglalt másodlagos helyzetét elemzi. Ez a keresztény antropológia azonban azt az arisztotelészi gondolatot is beépítette, amely szerint a nő a természet másodterméke. Ezt az értékelést belevetítik a Teremtés Könyvének 2. fejezetébe: A nőnek nincs önálló léte, mert amije van, a férfiből ered. Még az élet továbbadásában is alárendelt szerepe van.”

„Az őskeresztény írók a biológiai síkról átléptek az intellektuális szintre: a nő itt is alacsonyabb értékű. Erről szól a második fejezet. Arisztotelész követésében ők is párhuzamot láttak az értelmi képesség és az uralkodás joga között. A férfi feladata az uralkodás, a vezetés, tanítás, a nőé az engedelmesség és hallgatás. Kapcsolatot fedeztek fel az antik életrend és néhány újszövetségi kijelentés között, s ezen az ala-

pon megtiltják a nőknek a nyilvános tanítást és a közösség vezetését.”

„A nők szociális-gazdasági alárendelt helyzetével könyvem harmadik fejezete foglalkozik. Az Újszövetség néhány 'házi-rendje' szeretettel övezett patriarchális viszonyt biztosít, de ez sem új. Nagyjából középuton jár az antik világból ismert előírások között. A meglévő keretek átalakítására senki sem gondolt. Ágostonnál is kimutatható, milyen hatást gyakorolt rá az az újplatonikus gondolat, amely a nő fölötti uralmat megtartotta ugyan, de azt gondoskodó szeretettel egészítette ki. A felebarát iránti szeretet átítatja a szociális szerkezetet, de azt lényegében érintetlenül hagyja.”

Anneliese Felber könyvének 4. fejezete a házasság értékrendjével foglalkozik. Rendkívüli erővel éppen ezen a területen mutatkozott meg a nemek közötti hierarchia. A bibliai „tények” bekerültek a filozófiai-teológiai értékelésbe: a házasság az első bűnt követő helyzet eredménye. Eszményi magasságba helyezték ezért az ösztönök feletti uralmat, a szüzességet. Az őseredeti női principium erkölcssteológiai szempontból itt is leértékelődött.

Ezt építi ki az 5. fejezet, ahol a bűnbeesés történetének korakeresztény exegézisével találkozunk. Ennek az írásmagyarázatnak tükrében „a nő erkölcsi erő szempontjából alacsonyabb rendű. Ő csábítja el a férfit, ő a bűnbeesés igazi oka. Isten büntetése, hogy a férfi uralkodik felette” – így abszurd feltételezés az, hogy valaha hatalmi pozícióba jusson.

„A hagyományos értelmezésben a férfit uralmi helyzete avatja Isten képmásává. Ilyen kiindulás után azonban a nő istenképisége problematikusává vált. Philo is hozzájárul ehhez azzal a tétellel, hogy csak a magasabb rendű szellem hordozza az istenképiséget. Ágoston kísérletet tett ugyan arra, hogy a nőt is Isten képezne és hasonlatosságának tarthassa, de ez – szerinte – a nemektől független, így ketten együtt részesülnek ebben a kitüntetésben. A nő Istenhez fűződő viszonyában csak a férfival együtt – tehát nem sajátos nőiségében – nevezhető Isten képmásának.”

A patrisztikus időt követő századokban ez a biblikus és antik filozófiai „szövetség” határozta meg a férficentrikus hierarchiai rendszer létrejöttét és törvényeit. Anneliese Felber nem támad senkit, nem vonul barikádokra, csak jelzi: a ténylegesen kialakult, egyházon belüli jogrendszer háttérben nem csupán kinyilatkoztatott, végérvényes hitigazságok álltak. Az első öt század nőikkel kapcsolatos „elmélete” olyan ötvözet, amelyből legalább a mi korunkban – ahol a nők gazdasági és politikai érvényesülésének, tehát „vezetői” egyenjogúságának legalább elvileg semmi sem áll útjában – ki kellene olvasztani azt, ami maradandó érték.

Ki lehet-e szabadítani – és szabad-e kiszabadítani – a nőiség teológiáját a biblikus és antik eszmevilág szövevényéből – ez a kérdések kérdése. Mindenesetre érthető, hogy az elmúlt évek-évtizedek során egyre centrálisabb helyre került az a teológiai vitatéma, hogy a diakonátus „szentségi rendjével megerősítve” nem dolgozhatnak-e nők az egyházban. Ezzel foglalkozik az alábbi, ismertetésre kiválasztott könyv:

Diakonat. Ein Amt für Frauen in der Kirche – Ein frauengerechtes Amt.

Szerk. Peter Hünermann (és mások).

Ostfildern, Schwabenverlag, 1997. 420 o.

Gyors szerkesztői munka eredménye ez a könyv. 1997. április elején mintegy 300 résztvevővel nemzetközi kongresszust tartottak Stuttgartban a nők diakonátusának kérdéskörében. Néhány hónap múlva az egész anyag könyv formájában megjelent, a kongresszus anyaga hozzáférhetővé vált. Teológiai, antropológiai, szociológiai és lelkipásztori szempontból hét „nagyelőadás” hangzott el. Ezekkel párhuzamosan pontosan meghatározott témakörökben közel harminc „munkaközösségben” dolgoztak a résztvevők. Néhány témacsoport: A nők társadalmi szerepének változása és a nők képe az egyházban – Fejezetek a nők diakonátusának történetéből – Dogmatikus és egyházjogi kérdések – Női diakónusok lelkiisége – Katoli-

kus és ökumenikus kezdeményezések – A nők diakónusi képzése.

A kongresszusi beszámolót százhusz oldalon dokumentációs anyag követi: A nők diakonátusa, mint vitatéma a zsinat előtt és után – Állásfoglalások az egyházi hagyományban és a tanítóhivatal részéről. Végül gondosan összeállított bibliográfiát kapunk. Mondhatjuk, hogy a szervezők mindent megtettek a kérdéskör objektív vizsgálata érdekében.

A teológiai „nehézsúlyról” a dogmatika két – már nyugdíjas – professzora gondoskodott. Hans Jorissen (Bonn) a női diakonátus ellen, Peter Hünermann (Tübingen) a diakonátus mellett szólt, és sorakoztatta fel argumentumait. Ezt a pro és kontra vitát teljes mélységében nem ismertethetem, teológiai állásfoglalásra ezért nem vállalkozom. Az egész anyag ismerete nélkül csak dilettáns – esetleg elfogult – bűvészkedésre kerülhetne sor. Inkább a női perspektívára figyelek: Hogyan látják ők a helyzetüket az egyházon belül. (Legtöbbjük valamilyen tudományágban – nem egyszer éppen teológiából – szereztek doktorátust, sőt néhányan „habilitált” egyetemi tanárok.)

Gisela Muschiol a hannoveri egyetem teológiai és valláspedagógiai intézetének munkatársa. Ő azt a patrisztikai vizsgálatot egészíti ki, amelyet Anneliese Felber írásából ismertünk meg. Előadásának címe: „A nőkről alkotott kép a középkorban és az egyházi hivatalok”.

A tanítói ténykedéstől elég korán tiltották el a nőket, de már a III. században jelentkeztek olyan rendelkezések, amely még passzív liturgikus jelenlétüket is korlátozták. „A későantik időkből származó teológiai fejtegetések, zsinati döntések, közösségi életrendek sok esetben nagyon kétértelműek, ha a nők liturgikus jelenlétéről van szó. Egyszer magától értetődő, hogy a szentmisén részt vehetnek. Másszor viszont megszorítások olvashatók: miseliturgia alatt ne álljanak a nők a férfiak közelében, nők ne érintsék az oltárt, egyáltalán ne is lépjenek be az oltár terébe. A karoling időben szerzetesnők függöny vagy fal mögött helyezkedtek el, innen

kövezték a szentmisét. Valószínűleg nem volt szabad az oltárt és a papot látniuk. Bizonyos időszakokban nők – akár szerzetesek, akár világiak – nem léphettek templomba. Az indoklások között felmerül az a gondolat, hogy a szent dolgok tisztaságát kellett tőlük őrizni. Ez azt jelenti, hogy a menstruáció tisztátalanná tette őket. A ‚havi alkalmatlanság‘ fogalma szó szerint megtalálható a [középkori] forrásokban.”

Mindez egy különös archaizálódás eredménye, hangsúlyozza az előadó: kereszténység előtti (és kereszténységen kívüli) vallások tabu-gondolata tört be, s tett ilyen formában is megkülönböztetést szent és profán között. Az viszont nyilvánvaló, hog a nők felett mondott „szubsztanciális” ítélet eleve lehetetlenné tette, hogy hivatalviselésük egyáltalán szóba kerüljön.

Mindez azonban régóta a múlté. A stuttgart-rottenburgi egyházmegyei központban dolgozó Gabriele Miller kérdésekkel teletűzdelt előadásának végén jelentős statisztikai adatokat szolgáltat:

Egyházmegyéjének 4072 teljes- vagy részidejű „alkalmazottja” van; ebből 925 klerikus, 3147 laikus; a laikusok között **2318 – tehát közel 75 százalék! – nő, 829 férfi.**

925 klerikus-lelkipásztor mellet 506 laikus-lelkipásztor dolgozik – végez egy-egy papnélküli egyházközségben az egyházbjog által megengedett lelkipásztori munkát. Ezek közül **355 nő – közel 64 százalék!**

Ezek a statisztikai adatok önmagukért beszélnek. Hallgassunk meg ezzel kapcsolatban egy gondolatot Regina Radbleck-Oswald „Ösztönző gondolatok a diakonátus rendjének kiépítéséhez” című előadásból:

„Az egyházközségek lelkipásztori ellátása nők nélkül ma elképzelhetetlen. A hitoktatásban, a szentségekre felkészítő katekézisben munkálkodnak; a család- és beteglátogatás jelentős része rájuk hárul. Az egyházi caritas – tehát a szeretet műve – nélkülük teljesen élettelen lenne. Nagyon sok esetben ők formálják és alakítják az istentiszteleteket, olvassák a szent olvasmányokat, áldoztatnak. Régóta végzik tehát azt a

munkát, amit klasszikusan a diakónusoknak szokás tulajdonítani. Ha férfiak végzik ezt a munkát, akkor a zsinat óta részesülhetnek a diakonátus rendjében. Nem lenne igazságos, hogy a férfiak és nők 'diakónusi' munkáját egyenlő módon értékeljék? Egy másik szempont azonban sokkal jelentősebb. Azok a férfiak, akik a diakonátust vállalják, részesülnek a szentségi kegyelemben, amely őket munkájukban erősíti. A nők viszont, annak ellenére, hogy a diakónusi munka nagyobb részét vállalják, nem részesülhetnek ebben a szentségi kegyelemben. Ez a felismerés csupán két következtetést enged meg: vagy nem szükséges ehhez a munkához a szentségi kegyelem, de akkor fölöslegesnek tűnik a férfiak diakónusi szentelése. Abban az esetben viszont, ha a Szentlélek erősítése szükséges, akkor függetlenül attól, hogy valaki nő vagy férfi, ha ilyen szolgálatot vállal, akkor fel kell szentelni."

Végezetül néhány gondolat Peter Hünermanntól, a tanulmánykötet bevezetéséből: „A kongresszuson résztvevő nők és férfiak véleménye egységes volt abban a kérdésben, hogy a nőket a diakonátus szentségi rendjétől távoltartó bizonyítékok olyan kulturális és társadalmi előfeltételekre épülnek, amelyek ma már nem érvényesek, sőt amelyeket a katolikus egyház is erőteljesen visszautasított. Már XXIII. János pápa a Szentlélek által teremtett 'új idők jelének' tartotta azt, hogy a nők kiszabadultak a társadalom által bebetonozott előítéletek fojtogató gyűrűjéből. II. János Pál pápa a nők reális egyenjóságának tagadását strukturális bűnnek nevezte. A nők diakonátusának engedélyezése döntő és messze világító jele lenne annak, hogy az egyház a hivatalok és vezetői hatalom szétosztásában meg tudta valósítani azt, amit elméletileg felismert."

EXKLUZÍV

„Legyenek bátrak és realisták!”

(Az apostoli nuncius az Egyházfórum ülésén)

Az Egyházfórum Alapítvány kuratóriuma és munkatársai 1999. január 2-3-án tartották kibővített ülésüket Dobogókőn, amelyre meghívtuk **Msgr. Karl-Josef Rauber** érseket, a Szentszék apostoli nagykövetét is. A nuncius urat **Wildmann János** alapító tájékoztatta az Egyházfórum létrejöttéről, célkitűzéseiről, működéséről és mai helyzetéről. Most az ezt követő beszélgetésből közlünk részleteket.

EF.: A zsinati megújulásért folytatott tevékenységünkben különösen két nehézséggel találjuk magunkat szemben: egyrészt hiányoznak az anyagi források, másrészt még mindig nagyon erős a klerikalizmus Magyarországon. Laikusok önálló kezdeményezéseire, mint az Egyházfórum, sokan bizalmatlanul tekintenek. De nem jobb a helyzet a plébániákon sem.

Nuncius: Így van! Úgy tűnik, Magyarországon sok plébánián még mindig a plébánostól kell kiindulni a kezdeményezésnek. Nem a világiaktól várják el, hogy hozzálassanak valamihez, hanem mindenki a papra tekint. Pedig a súlyos paphiány következtében ez a magatartás a plébánia életét is veszélyezteti. Ha a laikusok önállóan nem képesek semmire, hanem mindenki csak a papon csüng, akinek talán öt-hat plébániát kell ellátnia, de magát nem tudja megsokszorozni, akkor ez komoly probléma. Van azonban olyan püspökök is, akik új utakra merészkednek: például megengedik a laikusoknak, hogy ima- vagy ige-istentiszteletet tartsanak vagy a plébánia ügyintézői legyenek. Természetesen ezt teológiailag alaposan ki kell dolgozni, nehogy az legyen a látszat, hogy a civilek előre akarnak nyomulni és a papokat félre akarják tolni. Az egyház a papságból és a laikusokból

áll. A civilek hivatása nem csak abban áll, hogy „ellássák” őket, mint valami birkanyáját, hiszen nekik is megvan a keresztség és bérálás szentségéből eredő funkciójuk és sajátos feladatuk.]

EF.: *Az Egyházfórum fő célkitűzése a laikusok apostolkodásának művelése. Érsek úr szerint van-e erre nekünk és a hozzánk hasonló csoportoknak esélye az egyházban?*

Nuncius: Szerintem van esélyük, csak sok türelemre van szükség. Persze olyan erők, irányzatok is vannak az egyházban, amelyek ez ellen hatnak, sőt adott esetben még felül is kerekednek, és néhány dolgot visszafordítanak. Azt hiszik, hogy a zsinat előtti egyház volt a szent. Ők azonban nem állnak a realitások talaján. Feltétlenül ragaszkodnunk kell ahhoz, amit a pápa és vele együtt még sokan mások is mondanak, hogy ti. a II. vatikáni zsinat fordulatot jelent. A másik oldalon olyanok is vannak, akik már egy harmadik zsinatot szeretnének. Erre egyelőre nincs szükség. Előbb azt kell megvalósítanunk, amire a II. vatikáni zsinat törekedett. Ha pedig feszültségek lépnek fel, abban nincs semmi rendkívüli. VI. Pál mondta, hogy az egyháznak el kell viselni a feszültségeket. Az egyház ugyanis nem megcsontosodott, megkövesedett képződmény, hanem eleven organizmus.

EF.: *Honnan jönnek ezek az ellentétek?*

Nuncius: Ha végigtekint a magyar egyháztörténelmen, akkor látja, hogy itt az egyház 1945-ig jelentős részben feudális egyház volt. Néhány kivételtől eltekintve, mint például boldog Apor püspök, az egyházi vezetők is távol voltak a hivektől. Palotáikban laktak, az egyház ügyintézői voltak, amennyiben gondoskodtak arról, hogy a papok ellássák szolgálatukat, plébániák jöjjenek létre vagy legyen szerzetes az egyházmegyéjükben. A hívekkel viszont kevés kapcsolatuk volt. Ma éppen ez a kapcsolat nélkülözhetetlen. Ma nem lehet a távolból egyházat építeni, hanem a püspököknek, papoknak és világiaknak össze kell fogniuk. A szőlővesző vagy a test hasonlata jól fejezi ki ezt az összetartozást. Az egy testben a tagok különbözőségét hangsúlyozzuk. A kéznek nem ugyanaz a szerepe, mint a lábnak, legalábbis az embernél. Az együttműködés, az összetartás a fontos. Ezért hangsúlyozta erősen a zsinat a *communio* gondolatot, a szerető közösség jelentőségét az egyházban. A püspökök és sok pap Magyarországon is tisztában van ezzel.

EF.: *Mi a teendő, ha civil kezdeményezéseket mégis agyonhallgatnak vagy éppen a peremre szorítanak, lehetetlenné teszik működésüket?*

Nuncius: Szerintem mindig a dialógus a helyes. Asztalhoz kell ülni és beszélni kell egymással. Néha talán többször is kell próbálkozni, hogy ez megvalósuljon, de a konstruktív párbeszéd a legjobb. Ne csak várjanak, hanem forduljanak a püspökökhöz és beszéljenek velük. Talán arra is szükség van, hogy fölvilágosítsák őket, hogy esetleges előítéleteik megalapozatlanok vagy talán csak korábban voltak jogosak, amikor túl kritikusak voltak. Hangsúlyozzák, hogy konstruktív együttműködésre törekcszenek. Egyrészt szeretném bátorítani Önöket, másrészt azt ajánlom, maradjanak realisták.

Részlet Karl-Josef Rauber nuncius szentbeszédéből (1999. január 2.)

Az egyház helyzetének felelősségteljes és lelki megközelítése semmiképpen sem hallgatást és passzivitást jelent. Ellenkezőleg: a szókimondás ősi bibliai erénye az egyház számára új impulzusokat ad. Ez főleg ott történik meg, ahol az egyházi intézmények és hivatalviselők nem, vagy csak kevéssé töltik be küldetésüket, nevezetesen azt, hogy napjainkban Jézus Krisztust és az ő felszabadító örömhírét érthetővé tegyék. Ellenvetésünket azonban olyan módon kell megfogalmaznunk, hogy az a kiengesztelődést célozza, nehogy egy esetleges polémia és vádaskodás még jobban elmélyítse a különböző irányzatok közötti szakadékot. Olyan nyelvezetet kell használni, amely embertársunkat nem sérti vallási érzékenységében, hanem igyekszik megérteni őt.

Bizonyos fokig ellenpontként az imént leírt szókimondáshoz szeretnék egy másik, ugyancsak a Bibliában gyökerező erényre is rámutatni: ez a türelem. Hogyan kell viselkedni akkor, ha a helyzet pozitív értelmű megváltoztatására irányuló legőszintébb és jó szándékú kísérletek sem kapnak támogatást? Ilyenkor türelemre van szükség. A türelem azonban nem azoknak az erénye, akik tétlenek, jóindulatúak, akiknek nincs elég erejük, ezért egyszerűen beletörődnek egy szomorú, vagy kilátástalan helyzetbe, vagy alkalmazkodnak hozzá. A türelem sokkal inkább arra való, hogy az ember a lelke legmélyén gyökerező bizalmat és a szív

derűjét ne hagyja lerombolni. Türelmesnek lenni annyit jelent: az ember nem engedi, hogy lelkének nyugalmától és tisztánlátásától megfosszák azok a sérelmek, amelyek a jó megvalósítása során érhetik őt. A türelem nem azt jelenti, hogy az ember lemond a tevékenységről, hanem kizárólag azt, hogy elutasít mindenféle szívbeli szomorúságot és zűrzavart.

**Msgr. Karl-Josef Raubernek mutatja az Egyházforum kiadványait
Wildmann János alapító, megbízott főszerkesztő**

DOKUMENTUM

EGYÜTT HIRDESSÜK JÉZUS KRISZTUST Az Ökumenikus Tanulmányi Központ nyilatkozata az ökumenizmusról

1. A végéhez közeledő év és a küszöbönálló esztendők¹ kerek évfordulói különös és kiemelkedő időszerűséget kölcsönöznek az egyházak és a keresztények egységéről, az ökumenikus mozgalomról szóló megnyilatkozásoknak és a velük kapcsolatos cselekedeteknek. Újra emlékeztetünk arra, hogy a hivatalossá vált modern ökumenikus mozgalom legfontosabb szervezete 50 évvel ezelőtt indult el útjára; az 1999-es esztendő Jézus Krisztus születése 2000. évfordulója előkészítésének ideje lesz; a magyar vonatkozás is, hogy már most készülünk a magyar államiság megünneplésének 1000. évfordulójára. *A most mindenkit érintő nagy kérdés így hangzik:* hogyan lép át a kereszténység a harmadik évezred küszöbén? Levonja-e az elmúlt évszázadok és évszázad keserű és romboló eseményeinek s előremutató mozzanatainak a tanulságait, vagy „az embert Istenné emelő” vakságban becsukja szemét a kor valóságos követelményei előtt?
2. Megállapítható, hogy a bibliai üzenet Jézus Krisztus anyaszentegyházát minden fájdalmas szakadás, véleménykülönbség és feszültség ellenére is *összetartozónak* látja. Mindennél sürgősebb ebben az időszakban, hogy a hétköznapiakban beigazolódjék gondolataink, szavaink és tetteink által az apostol Szentírásban

¹ Az OKT 1991-ben alakult meg protestáns kezdeményezésre. A szervezet célja, hogy a magyarországi keresztény egyházak együttműködését elősegítse. Az OKT-ben képviselteti magát a római katolikus, az evangélikus, a református egyház és a szabad egyházak.

- kifejezett imádsága: „egy Lélekben, egy szívvel, együtt küzdve az evangélium hitéért kell megállnunk.” (Fil. 1,27)
3. Úgy tűnik, hogy a keresztyének és keresztény egyházak egységének kérdése a mi korunkban különös kihívást jelent és sajátos formákat ölt most, amikor a világot egyrészt a robbanásszerűen megnőtt mobilitási képesség, másrészt az ugyancsak megnőtt kommunikációs valóság jellemzi. Néhány órán belül el lehet érni mindent, az ember által lakott és nem lakott helyet a földgolyón; sőt már kilépett az ember a világűrbe és kíváncsian kutatja, létezik-e élet más égitesteken is. Elengedhetetlen követelmény az emberek gyors érintkezése egymással, és kapcsolatok létesítése. Ezek nélkül a keresztények egysége megvalósításának ügye is kérdésessé válnék, ami a misszió számára jelentkező új kihívásokat gyengítené.
4. A kissé talán elnagyolt, de a megszokott felosztás szerint az „ökumené”, „az Egész földet” (Lk. 2,1) három részre tagoljuk ebben a Nyilatkozatunkban:
- a) A harmadik világban, a fejlődő országokban, amelyek az előző évszázadokban kiváltképpen a keresztény misszió területeinek számítottak a nagy, nem keresztény vallások megújulásának vagyunk tanúi: muszlimok, buddhisták, hinduk, zsidók stb. túl akarnak lépni az emberi technológiát isteni szintre emelő akaraton: keresik és kutatják Istent, mert szükségük van rá! Ezek a vallások és mozgalmak a fejlődő világban különösen nagy kihívást öltenek. A nagy kérdés így hangzik: Mi a keresztények válasza mindezek ismeretében? Elkerülhetetlennek tűnik a nagy világvallások képviselőivel folytatott párbeszéd, sőt az egységes cselekvés is az egész emberiséget érintő morális kérdésekben.
- b) Az északi, fejlett ipari világban, a hagyományosan keresztény népek körében korunkban főleg két irányzat érvényesül. Egyrészt a szekularizáció, az elvilágiasodás hódít tért: egyre nagyobb számban fordulnak el az emberek vallástól és egyháztól. Másrészt a mobilitás és a kommunikáció következtében megjelentek a hagyományos keresztény területeken is a megújuló nem keresztény vallások és szekta jellegű mozgalmak képviselői. Főleg a fiatalok körében kiábrándultság és istenkeresés egyszerre tapasztalható. A felekezetieskedés irányzatának végső korláta, sőt bizonyos legitimációja az, hogy a meg-

újuló keresztény egyházakban érvényesüljön a nyitottság és a szeretet, képesek legyenek folyton emlékezni arra, hogy bennük nem az elzárkózás és a gyűlölködés kell, hogy éljen, hanem azt a felhívást kapták, hogy „aki szereti Istent, szeresse a testvérét is” (1Jn 4,21).

5. Ilyen körülmények között az egyházak egységére, a közös missziói bizonyoságtételre hívó mozgalom korunk következménye. Ezt ismerte fel a legnagyobb keresztény egyház, a római katolikus is a II. vatikáni zsinaton és fokozottabban azután, amikor korábbi évszázadok álláspontjait felülvizsgálva, egyre erősebben emeli fel szavát a kereszténység és a keresztény egyházak missziói egységéért, miután az egységtörekvést a protestánsok és az ortodoxok már hosszabb ideje zászlójukra írták.
6. A keresztényeknek nem szabad lemondaniuk a valamennyiüket egyesítő Apostoli Hitvallásban oly gyakran megvallott hitükről: „hiszem az egyetemes keresztény anyaszentegyházat” és azokról a szentírási igazságokról, amelyekre ez a hitvallási tétel épül, nevezetesen az ígétről: „Egy a test; egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a kezestség. Egy az Istene és Atyja mindeneknek; ő van mindenekfelett és mindenek által és mindenekben” (Ef 4,4-6).
7. Napjainkban, a nagy évfordulóra emlékező korszakban különösen figyelni kell és engedelmesen fogadni az összefogásra szólító szavakat. Látnunk kell az „idők jeleit” (Mt 16,1-4) és meg kell ragadni a kairoszokban, a korszakokban jelentkező lehetőségeket:
 - *Imádságban kell bordonni* felekezeti különbség nélkül az egész kereszténységnek az ökumenikus intézményeket;
 - *Szeretettel kell gondolnia* a saját felfogásától eltérő hitek megvallóira;
 - *Segítenie kell* a hivatalos, vagy a számszerűen növekvő nagyon sok nem hivatalos, a keresztények egységmozgalmát szolgáló intézményeket és kezdeményezéseket, mert ezt kívánja Jézus Krisztus örömmüzenete korunknak megfelelő újszerű hirdetésének a világ-méretű igénye.

Budapest, 1998 adventjén

AKI ÜZEN: NYÍRI TAMÁS

Új rovatot indítunk: Nyíri Tamás professzor írásait szeretnénk fölleveníteni mindazoknak, akik őt jól ismerték, mind pedig azoknak, akik – fiatalságuk okán – könyveit olvasva tudnak róla. Lassan öt éve, hogy Nyíri Tamás meghalt, gondolatai azonban tovább élnek, nemcsak tanítványainak és barátainak, hanem mindazoknak az emlékezetében, munkáiban, akik teológiával, filozófiával foglalkoznak. Azok is zsinórmértéknek tartják írásait, akik egyházunkról olykor kritikus, de szerető aggodalommal gondolkodnak.

Folyóiratunk – Nyíri Tamás halála után közvetlenül – emlékszámával (1994/3) tisztelgett életműve előtt. Most induló rovatunkkal Nyíri tanár úr életművének „szócsöve” szeretnénk lenni. Lapunk súlyponti témáihoz illeszkedő részeket válogattunk ki gazdag szellemi hagyatékából – köszönet értük a Nyíri Tamás Alapítványnak és Neubauer Irénnek.

Az alábbi írás a Teológia 1972/3. számában jelent meg először, amit annak idején a Teológia kis példányszáma miatt feltehetően kevesen olvastak. Kivéve a HIVATAL-t, ők kellően rossz néven is vették a cikk őszinte, vitatbatatlan megállapításait, nyugati eszmék terjesztésével vádolták Nyíri Tamást, „jutalmul” majdnem egy évig nem kapott útlevelet és alig publikálhatott.

Az 1972-ben megjelent nagyobb lélegzetű írás máig ható érvényét az IGEN-ben 1990. május 11-én megjelent interjú szavaival illusztráljuk.

„ ... a vallásos emberekben él az igény, hogy intellektuálisan is reflektálni tudjanak hitükre. És a papoknak is szükségük van arra, hogy a teológiában jártas civilek segítsék őket lelkipásztori munkájuk végzésében. (...) Elkerülhetetlenül összeomlik az egyházi szervezet, ha nem vonják be a laikusokat is!” (IGEN 1990. V. 11.)

NYÍRI TAMÁS

HOGYAN ÉL A MAGYAR PAPSÁG?

Papságunk élet- és gondolkodásmódját főként a II. Vatikáni Zsinat, a társadalmi átalakulás és az értelmezési konfliktus szabja meg. A három tényező egymást erősítő, keresztező és gyöngítő hatásának tulajdoníthatók a papok életvitelében megállapítható főbb tendenciák. Az alábbiakban előforduló számszerű becslések általános elméleti megfontolásokra, analógiákra, valamint saját tapasztalataimra, céltudatos adatgyűjtésekre, megfigyeléseimre, a papnevelésben eltöltött húsz esztendőmre, a hazai sajtóra stb. támaszkodnak.

A *zsinat* pünkösdi lendülete alapjaiban rázkódtatta meg a monolitikus-erkölcsi-teológiai rendszert. A hajdani biztonságot különféle irányzatok, a világ négy sarkáról szabadon áramló szelek váltották föl. Legalább ilyen jelentős *a társadalmi-kulturális átalakulás*. A „keresztény” Magyarország huszonöt év alatt szocialista ország lett, miközben évezredek intézmények és gondolkodási formák szűntek meg vagy alakultak át. A kétféle változás egyidejűsége növelte az átmenet amúgy is komoly nehézségeit. Ugyancsak súlyosbító körülmény, hogy egyik változásra sem készítették elő papságunkat. Az *értelmezési konfliktus* a konzervatív és a haladó gondolkodás ütközése. Különböző szociológiai fölmérésekből általánosan leszűrhető, hogy az elvileg konzervatívok és az elvileg haladók aránya minden társadalomban egyaránt 15-20 százalék. A köztük „ingadozó tömeg” a vezetőket követi. Ha egy püspöki kar konzervatív, akkor a papok zöme is az, s a haladók elszigetelődnek. Ha a püspökök befogadják az új eszméket, akkor a papság túlnyomó többsége nyitott.

Az ember alapvetően társadalmi lény: környezete belülről határozza meg az egyén gondolkodási formáit, tudat- és érzelmvilágát, a társadalom szilárd rendje biztosítja azonosságát. Mélyreható társadalmi-kulturális átalakulások szükségképpen

kétségbe vonják az önértelmezést, megkérdőjelezzik az önmagáról alkotott képet, elvitatják azonosságát. Ebben az értelemben ma válságba került Magyarországon valamennyi pap élete és hivatása. A haladók belevetik magukat a változásba: bíznak a fejlődésben, s remélik, hogy előbb-utóbb megtalálják magukat. A változással szembeforduló konzervatívok sem akarják megakadályozni a fejlődést, inkább azonosságukat féltik.

A zsinat utáni helyzetkép

A háború előtti Magyarországon nagyvonalú eszmerendszer egyesítette a társadalmi, gazdasági, politikai, a világi és túlvilági, az emberi és az isteni kérdéseket. Az egyház kulturális túlsúlyának megszűntét növekvő elbizonytalanodás követi. Az evangélium világossága nem változott, a megvilágítandó terület azonban elmozdult, s nagyrészt homályba borult. A II. Vatikáni Zsinat figyelmeztet arra, hogy a világban végbemenő változások befolyásolják a vallási életet. A papot – társadalmi helyzeténél, neveltetésénél, hivatásánál fogva – egészen különlegesen érintik a változások. Régebben a szemináriumban elsajátított szilárd teológia minden megpróbáltatással dacoló biztonságot nyújtott; napjainkban fokozatosan gyöngül a teológiai tudásba és felkészültségbe vetett bizalom. Különféle tapasztalatok jelzik, hogy a magyar papság fele sem munkáját, sem életalakítását tekintve nem elégedett a szemináriumi képzéssel.

Hogyan vélekednek a zsinatról? Körülbelül 15-20 százalékuk szerint a zsinat tanítása túlságosan haladó, ez a zűrzavar és a nyugtalanság oka. Túlnyomó többségük meg van győződve arról, hogy az életükben beálló változások – legalább részben – a zsinatnak tulajdoníthatók; 15-20 százalék szükségesnek, jónak és hasznosnak tartja azokat. Papságunk fele elégedetlen a saját problémáira kapott zsinati válasszal. A zsinat megítélésében tapasztalható ellentétek gondolkodásbeli különbséget tükröznek, s nagyjából megegyeznek a fentebb említettekkel (konzervatív, haladó, ingadozó). A nézeteltéré-

sek megosztják a klérust: tíz közül alig ketten értenek egyet a lelkipásztori, teológiai és társadalmi kérdésekben. Helytelen lenne a véleménykülönbségek jelentőségét eltúloznunk, tagadhatatlan azonban, hogy a probléma megvan, befolyásolja a papok általános közérzetét, hozzájárul elmagányosodásukhoz, hivatásbeli válságot okoz. Gátolja a lelkipásztori eredményességet is: egy püspök sem számíthat papjai teljes támogatására. Az egyház küldetésének és a papi szolgálatnak eltérő értelmezése antagonistá csoportokra osztja a papságot, akadályozza az egyházmegegyék dinamikus irányítását, megghiúsítja a püspökök kezdeményezéseit. Ugyanígy megoszlanak a hívők is, akik saját egyházfelfogásuknak megfelelő viselkedést várnak el a lelkipásztoroktól. A teljes képhez hozzátartozik a lassan kialakuló, a véleménykülönbségeken felülemelkedő egység a különbözőségben. Ez főként abból a belátásból táplálkozik, hogy a feszültségek a megújulást őszintén kereső egyház megnyilvánulásai.

A jövő záloga a *teológiai megújulás*. Gyakori vád – főként külországbeliek részéről – a magyar teológia elmaradottsága. Az ilyen általános elmarasztalást könnyű visszafordítani: hazánkban sem olvasnak kevesebbet a papok, nem konzervatívabbak a teológiai tanárok, nem elmaradottabb a teológia, mint a legtöbb nyugati országban. A teológia mindenütt visszamaradt; évszázados mulasztások nem pótolhatók tíz év alatt. Ebben az értelemben hazánkban is megrekedt a teológia, s megrögződött a papok gondolkodása. Sőt, helyenként egyenesen katasztrofális a maradiság. Tapasztalataim, megbízható becslések és összevetések stb. alapján megállapítható, hogy a lelkipásztorok 15-20 százaléka olvasta csak a zsinat valamennyi okmányát, s ugyanennyien vannak, akik legfeljebb a döntések felét ismerik. A többiek másodkézből eredő információkra támaszkodnak. Ez valóban komoly mulasztás, de nem egyedülálló a világon. Nagyon kedvezőtlen hazánkban a zsinati tanítások elsajátítása, s javulás sem várható; akik eddig nem asszimilálták a zsinati eszméket, azok ezután még kevésbé teszik meg. Egyházunk a zsinat óta olyan, mint a pes-

ti autóbusz: egyszer hátraesünk, másszor orrabukunk. A váratlan fékezések semmiképpen sem segítik a zsinati gondolkodás kialakulását. A lehangoló háttérből felcsillanó, biztató fény: a papok egy része komolyan foglalkozik a mai ember vallási nehézségeivel, ismeri a szakirodalmat, keresi a lelkipásztorkodás legmegfelelőbb formáját stb.

Bár elismerik a továbbképzés fontosságát, a rendszeres olvasásra és *önképzésre* kevés időt szánnak. A lelkipásztoroknak alig 20 százaléka tölt naponta egy órát vagy ennél többet tanulással és teológiai művek olvasásával, 50 százalékuk megelégszik heti 2-3 órával, beleszámítva a prédikációra való készüléket is. Ennek megfelelő a szentbeszédnek visszhangja: a hívők egyharmadát-felét untatja és zavarja a prédikáció. Ha van választási lehetőségük, azokba a templomokba tódulnak az emberek, ahol jól prédikálnak. A rekollekciók tervszerűtlenül folynak, az előadások ritkán korszerűek, a papok nagyobbik felének terhes a megjelenés: eleve elutasítják a teológiai problémák újbóli átgondolását. A modern teológiával szembeni értetlenség egyik oka a hagyományos teológiai műveltség hiánya: veszedelmes újításként emlegetik a klasszikus tankönyvek apróbetűben tárgyalt tételeit. A becsléssel megállapított arány helyességét csattanósan bizonyítja az a tény, hogy a „Teológia” folyóirat olvasóinak nagyobbik része világi hívő.

A papjelöltek fogékonyabbak az új eszmékre, többen elégedetlenek a hagyományos képzéssel. A *teológiai oktatás* túlment a skolasztikus kereteken, de még mindig kevés a valóságérzéke, és hiányzik a történelmi irányvétele. A gyakorlati teológia, valamint a marxizmus elmélyültebb oktatását a pápai rendelkezések és a hallgatók egyaránt sürgetik. Teológiánk nem mérte föl az igényeket, nem készíti föl a papjelölteket a korszerű lelkipásztorkodásra. A teológia különböző ágai közötti – interdiszciplináris – kapcsolatok gyöngék. A lelkipásztorok hasztalan várják a hit rövid formuláit, amelyek hozzásegítenék őket feladatuk többé-kevésbé hatékony teljesítéséhez. Azt is kifogásolják, hogy a teológiai tanárok megreked-

nek a bíráltnál, megállnak a hibák felfedezésénél, s nem adnak pozitív irányítást. A gyakorlati igények és az elméleti oktatás közti szakadék következtében kevesen tudnak teológiai-
lag reflektálni, tanácstalanok az erkölcsi normák területén, tájékozatlanok a korszerű lelkipásztorkodásban. A régebbi magabiztosság megrendülése megingatta a papi egzisztencia legbensejét. A túlzott önbizalmat felváltó elbizonytalanodás nyilvánul meg abban is, hogy a lelkipásztoroknak nehezebb esik *társadalmi problémákra* való keresztény reflexióval segíteni a hívőket. Egyre ritkább a kételkedőknek nyújtott világos, bátor tájékoztatás: a megszokott, klasszikus válaszok már nem találóak, új megfogalmazással – fantáziátlan gondolkodásmódjuk következtében – nem mernek kísérletezni. Az uniformizáló, az ötleteket elfojtó, a képzeletet gyanúsító egy-
oldalú teológiai tudatformálásnak most érik be keserű gyümölcse. Fokozatosan csökkenő számban keresik fel a hívők lelkiismereti-hitbeli problémáikkal a lelkipásztorokat. A bizonytalanság kiábrándítja őket, a papok pedig úgy érzik, hogy híveiknél nem találnak megértésre. A negatív visszacsatolás megbénítja alkotókészségüket: mivel nincs a hívőkkel egészséges kapcsolatuk, nem alakulhat ki valódi, ismerettartalmat közlő, s elvárásokat kifejező kommunikáció. A papok nem ismerik a hívőket. Olyan emberhez szólnak, olyat képzelnek el, amelyen már régen nincs. {

A zsinat szellemi légkörétől, az új eszmék lendületes okfejtésétől a hagyományos igazságrendszert féltik. Attól tartanak, hogy a hajdan biztonságos jelképvilág felbomlása, a „szent sátor” összedőlése betemeti az alapigazságokat is. A múltbeli biztonságot nyugtalanság, lelkiismeretbeli megrendülés, általános zavartság váltja föl. Szorongás és aggodás akadályozza a nyugodt tájékozódást. Az új eszmék befogadása és beolvasztása, asszimilálása megerőltető feladat, nem kívánható meg valamennyi, a régi és az új között őrlődő paptól. A szembenálló frontok megmerevednek: idősekre és fiatalokra, haladókra és konzervatívokra polarizálódik a magyar papság. A remény helyét kiábrándulás, az elkerülhetetlenbe való bele-

törődés, fáradt lemondás foglalja el. A zsinati pünkösdi lendülete alábbhagyott, eszméiből jóformán semmi sem valósult meg, a legelemibb következtetéseket sem vonták le, s még az elért keveset is vissza kívánják fordítani. Érthető, hogy – főként a fiatalabb nemzedék – kedvét veszíti, s nem bízik a jövőben. Mindez akkor, amikor a zsinat szellemi atmoszférájában fokozódik a hívők vallási igénye.

Az elmélet elszakadt a gyakorlattól. A teológiai oktatás nem támaszkodik a mai ember önértelmezésére. Az antropológia s a hermeneutika *külön* tárgyként való oktatása sem segít sokat a teológia elvontságán: antropológiai-hermeneutikai szemléletnek kellene átjárnia valamennyi tárgyat. A szeminárium nem készíti föl a papjelölteket a nélkülözhetetlen antropológiai, bibliai és teológiai reflexióra, de a papi életre sem. Vajon a szeminárium a papi hivatásra való felkészülés programja és ideje-e, vagy intézmény, épület és szervezet? A hallgatók fele a papi életre előkészítő szükséges intézménynek tekinti. Sokan bírálják azonban a szemináriumi nevelés torzító hatását. Válságban vannak a magyar szemináriumok? Ha a válság fordulat, akkor a válasz fenntartás nélküli igen.

A papi hivatás

A papjelöltek tekintélyes hányada határozatlan hivatásában. Feltehető, hogy hasonló nehézséggel kell megküzdeniük a felszentelt – főként a fiatalabb – papoknak is. A papi hivatásról nincs világos elképzelésük. A régi még nem tűnt el teljesen, az új még nem elég éles: az egymásra exponált, nehezen kivehető képek kölcsönösen kioltják egymást. Minél közelebb vannak szentelésükhöz – akár előtte, akár utána –, annál bizonytalanabbak. Nem akarja mindenki egész életére elkötelezni magát. Benső fenntartással élnek; ha a hívek java, vagy a saját javuk úgy kívánja, más hivatást választanak.

Sok pap szerint nincs világosan kifejtve a papi hivatal jelentősége és értelme. Elégedetlenek az egyház bürokratikus modelljével. A bürokrácia stratégiai célja a rend, a stabilitás, a dolgok megszokott elintézési módja. A bürokrácia az eszkö-

zők világa. A hivatalnokok szabályozzák az eszközök használatát, kiagyalják az intézmény ideológiáját, beoltják az újoncokat, s így újratermelik a szervezetet. A szilárdan és megbízhatóan egybeillesztett rendszer könnyen visszaver bárminekű megújulási kísérletet. A változást akadályozó bürokratikus gondolkodás célja a *zavartalan*, s nem a hathatós működés. A papok egyharmadát a hiteles vallásos élmény és tapasztalás szavahihető közlése érdekli. Helytelenítik a vallásos élményt megkövetítő, az intézmény célját az eszközzel fölcserélő bürokratikus gondolkodást. Isten és a hívők felé fordulnak: nem a sima modor, hanem Isten hathatós szavának hirdetése a céljuk. Az evangéliumi üzenet érdekében kívánatosnak, szükségesnek, elengedhetetlennek tartják új struktúrák kialakítását. A bürokraták beérik az olajozott gépezet sima működésével, nincsenek tekintettel arra, hogy elégedettségüket számtalan pap csalódottságával kell megfizetni. A papság zömét aggasztja e kétféle felfogás ütközése. Ellentétben pl. az osztrákokkal, a magyar papok tekintélyes hányadának nem okoz meglepedést a papi tevékenység, nincs sikerélményük, nem látják munkájuk gyümölcsét. A társadalmi elismerés hiányában pótkielégülést keresnek; rózsát termelnek, méhészkednek, tyúkfarmot létesítenek stb.

A hivatás motívumainak az ideologizálása, az érzelgős reakciók és tudattalan elnyomó mechanizmusok eltakarják az egészséges motiváció hiányát. A környezetük (család, szeminárium stb.) által felhalmozott motívumok különböző rétegeit kevesen tudták szervesen beolvasztani személyiségükbe. A fiatalkori döntés ritkán szabad: kevesen képesek a hivatás kívánalmait összevetni egyéni helyzetükkel és körülményeikkel. Loyolai Szent Ignác szerint csak az tud szabadon dönteni hivatásáról, aki megnyílt a keresztény élet valamennyi autentikus lehetősége (házasság, társadalmi élet és hivatás stb.) előtt. A papi hivatás válságai igazolják a pszichológiai törvényt: személyes döntés nélkül megreked a lelki érés, az infantilizmus pedig lehetetlenné teszi a felelős pályaválasztást.

A papi élet

A papi hivatás és a nőtlenség karizmája – a keleti szertartású római katolikus papok példája mutatja – két különböző dolog, s a latin egyházban sem azonosítható. Papságunknak körülbelül az egyharmada nem tekinti a papi nőtlenséget az egyedül lehetséges papi életformának. Egzakt felmérés hiányában pontos adatok nincsenek. Különbőféle tapasztalatokból leszűrt feltevés – amelynek igazságtartalmát csak egy részletes tudományos felmérés esetleg eltérő eredménye dönthetné meg –, hogy a cölibátus intézményét – nem eszméjét! – a magyar papság fele helyteleníti. A szemináriumokban a fiatalabb évfolyambeliek zöme elégedett a fennálló törvénnyel; lelkesedésük azonban évenként csökken. A teológia harmadik éve után megfordul az arány: a kispapok fele nem ért egyet a nőtlenség jelenlegi intézményével, s ugyancsak a fele – a két csoport nem azonos – megnőszülne, ha tehetné. A véleménykülönbség egyik oka a származás: a városi és a nagyvárosi fiatalok inkább a cölibátus szabad választásának, a falusiak inkább kötelező voltának a hívei.

A cölibátus „kontesztálását” korunk általános pszichológiai és társadalmi fejlődésének a keretében kell elhelyeznünk. Az önállóságát és a szabadságát kereső ember nem fordulhat szembe az egyéniségfejlődés törvényeivel, nem vonhatja ki magát az interiorizáció jelenlegi folyamatából. Törekvése, hogy függetlenedjék a minden irányú kibontakozást könnyen akadályozó struktúráktól, összeütközést szül az egyén belső világa és az intézmény között. Az érzelmi élet és a szexualitás személyes integrációjának és társadalmi-hivatásbeli szempontok szerinti megvalósításának a konfliktusa normális lelki jelenség: a leendő szakmunkásnak, mérnöknek vagy orvosnak ugyanúgy meg kell vele birkóznia, mint a papjelöltnek. A cölibátus azoknak az életében okoz tragikus feszültséget, akik nem elég érettek mind a két területen. A problémát fokozza, hogy a II. Vatikáni Zsinat rehabilitálta a házasságot, de nem motíválta ennek megfelelően a papi nőtlenséget. Amíg a házasságot többé-kevésbé engedménynek, az emberi gyöngé-

séggel kötött kompromisszumnak tekintette az egyház, addig a papi nőtlenség automatikusan eszmény volt. Ha azonban hiteles keresztény érték a házasság is, akkor az eddigi „jogvélelem” helyett pozitív bizonyításra szorul a cölibátus eszménye: az, hogy az emberi képességek kibontakoztatásának és a keresztény szeretet megvalósításának valódi lehetősége a papi nőtlenség.

A római püspöki szinódus újból megerősítette a nőtlenség törvényét; a latin szertartású egyházban a jövőben is csak az szentelhető pappá, aki rendelkezik mind a papi hivatás, mind a nőtlenség karizmájával. A papnevelők lelkiismeretbeli kötelessége tehát a szentelésről vagy a tanulmányaik folytatásáról lebeszélni azokat, akik – bár gyakran nyilvánvaló papi hivatásuk – azt a reményt táplálják magukban, hogy előbb vagy utóbb nős emberként is szolgálhatják Krisztus egyházát. Az ilyen lelki beállítottság azt jelzi, hogy nem rendelkeznek a papi hivatáshoz szükséges – az egyház által megkívánt – valamennyi adománnyal. Bár a „Coelibatus sacerdotalis” kezdetű pápai körlevél szigorúan előírta mindkét követelményt, hazánkban nem változtatott a több évtizedes gyakorlaton. A papnevelők és tanárok többsége szerint vállalni kell annak a következményét, hogy a papi hivatalt az egyház összekapcsolja a nőtlenség kegyelmével, s el kell fogadni a belőle fakadó mennyiségi és minőségi (!) csökkenést. A püspökök azonban – a paphiány elkerülése végett – bárkit felszentelnek, aki nem ellenzi a nőtlenség törvényét. A belső helyeslés és vállalás helyett megelégszenek a „beletörődéssel”. A cölibátus kegyelmi adománya, az „önkéntes” (Mt 19,12) lemondás helyett elfogadják, ha valaki „képes” lemondani. A papnevelők felelőtlennek tartják a korai szentelést is. A lelki-szellemi érés lassulása miatt aligha lenne szabad harminc éven aluliakat pappá szentelni. Milyen kritériumokkal állapítható meg a nőtlenség isteni adománya a huszonévesekben? A papi hivatás pozitív jeleiben nem fedezhető fel egyúttal a nőtlenség kegyelme. Meg kellene találni a módját, hogy a lelkileg-szellemileg érett

hallgatók nemcsak a papi hivatásra, hanem a nőtlenségre való alkalmasságukat is bizonyíthatják.

A cölibátus kegyelme teljes érzelmi és szexuális érettséget tételez föl. Olyat, amely – többek közt – nem alakulhat ki a valódi – nem elképzelt – nővel való reális, nem eszményesített, nem ideologizált találkozás nélkül. Hogyan képzelhető el, hogy a papok normális, egészséges, tiszta kapcsolatokat teremtsenek a nővel – naponta találkoznak velük hivatásuk gyakorlása közben –, ha nem ismerik őket? A papi nőtlenségre csak érett férfiak vállalkozhatnak; nyilvánvalóan nehezebb lemondani férfi és nő természetes közösségéről, mint emberhez méltóan megvalósítani. A papnevelésnek tekintettel kell lennie a nőtlenség kegyelmének és a hozzá szükséges érzelmi érettségnek az összefüggésére, kerülnie kell a cölibátus romantikus idealizálását. A szexuális vágy specifikus tárgyának a helyét nem foglalhatja el sem az apostoli munka, sem a Krisztussal való személyes kapcsolat, sem a közösség szolgálata. Az emberi ösztönök fel nem cserélhető mennyiségek, így tárgyuk sem helyettesíthető: az önérvényesítő szükségletek kielégítése nem teszi fölöslegessé a szociális szükségletek teljesítését, s az adott szeretet nem nélkülözheti a kapottat. Az „Isten országáért” nőtleneknek is számolniuk kell a hiányérzettel, egyes dimenzióik beteljesületlenségével, a magánnyal s más effélékkel, amit az érett férfi hivatásáért vállalhat, de el nem fojthat. Az elfojtás és a gátlás valamilyen formában mindig bosszút áll.

A papok hite

A papjelöltek és a fiatal papok általában elfogadják hitünk dogmáit, de nem mindig értenek egyet megfogalmazásukkal és az erkölcsi előírásokkal. Gyakori vád, hogy a jelenlegi normák, áhitatgyakorlatok, szertartások elszakadtak az evangéliumtól; az egyházkép elhomályosult, az eredeti gyökerekből kellene megújulnia. Nem változtat ezen az, hogy az idősebb papok háromnegyedének nincs, vagy alig van kifejezetten hitbeli problémája. De akkor honnét a nehézség? Miért sorolható mégis a hitkérdés a

papi élet alapvető feszültségei közé? A keresztény eszmevilág és dogmarendszer, valamint az emberek valódi, reális élete között tátongó szakadék miatt. A világot építő és értelmező ember egyre több kérdésre kap természetes választ, egyre több problémát old meg, amelyet eddig egyedül a hit világított meg. Ugyanakkor új emberi kérdések és problémák merülnek fel, melyekre a hagyományos keretben nincs válasz. A „világ szégyenét” – az éhínséget és a pusztító népbetegségeket – látva sajnálatosan elszomorítóak például az egyház böjti előírásai. Főként a fiatalabbak kérdezik, hogy a hit, a remény, a szeretet valóban elég hatalmas realitás-e, hogy megváltoztassa a föld színét. Fokozódó teherként nehezedik rájuk a keresztények botránys történelmi tehetetlensége, a keresztény gyakorlat elszakadása az evangélium eszméitől. Meg kell különböztetnünk a hitet, mint életet, és a hitet, mint tudattartalmat. Az önmagában levő és önmagának teljesen elegendő vonatkozástalan Isten képét lassanként fölváltja az ember javát akaró, a történelemben hatékony, az egész embert és valamennyi dimenzióját – nemcsak a lelkét – megváltó és fölszabadító Isten. A kétféle „istenkép” kétféleképpen határozza meg a papok önértelmezését és viselkedését, s így elkerülhetetlenek az összeütközések. Számos fiatal pap szomorú tapasztalata, hogy a hit és az emberek java ellentétes; nem látják, hogyan egyeztethető össze a kétféle hűség: a transzcendens Istenhez és az emberekhez. A magyar papság megosztottsága – többek között – ebben a különböző hitfelfogásban gyökerezik. Sokan saját életükben tapasztalják meg a sztatikus istenkép következményeit: előjáróik érzéketlenségét nehézségeik és problémáik iránt, személyük semmibe vételét, emberi méltóságuk lealacsonyítását.

A válság jelei a hittartalom (*fides quae creditur*) területén is mutatkoznak, mivel a mai emberek túlnyomóan közömbösek a keresztény hit dogmái iránt. A „hívők” közömbössége (például a szentmisén) kétségbe vonja, és kikezdi a papok hitét. A társadalmi gyakorlat iránt különösen fogékony fiatalabb nemzedék kérdése: hatékony realitások-e a hittételek, vagy csupán előre gyártott eszmék a gyógyíthatatlan álmodozók számára, akik azért menekülnek a transzcendenciába, mert nincs bátorságuk,

hogy bele vessék magukat a földi valóságba és a küzdelmekbe. Ugyanennek a problémának másik oldala a keresztény üzenet archaikus nyelve: a papoknak régmúlt korok sztereotípiájában kell megfogalmazniuk a hitüket, olyan nyelvi és gondolatvilág segítségével, amelyet ma már alig ismernek. Bár a hagyományos megfogalmazáshoz ragaszkodók is ugyanebben a cipőben járnak, mégsem keresik hitük mélyebb megértését és lefordítását a mai nyelvre. Tehetetlenségük, kényelmük, bevallatlan hitetlenségük leplezésére jó ürügy a megfontolatlan újításokra való hivatkozás. Különös jelenség szemtanúi vagyunk: a megszokott fogalmi és szókészlethez, leginkább üres szóhévelyekhez ragaszkodók a hit kiárusításával vádolják az élő hitük megfelelő kifejezését keresőket, miközben mérhetetlen károkat okoznak az egyháznak és a hívőknek: a szavahihetőségi hézagot szakadékká mélyítik.

A válság egyik oka a *szemináriumi képzés*. A teológiai tudományokat nem hatja át filozófiai-társadalomtudományi reflexió, bár a teológiának soha nem volt nagyobb szüksége erre. A korszerű teológia föladata alapvető értelmezési (hermeneutikai) kérdés: lehet-e és hogyan lehet ma értelmesen beszélnünk Istenről? Amint régebben az ontológia, majd a teodicea, ma a hermeneutika alapozza meg a teológiát. A megértés önkéntelen történés, általában mindaddig nem reflektáltan megy végbe, amíg akadályba nem ütközik. A megértés határa figyelmeztet az értelmezés szükségességére. Egyedül a hermeneutika oldhatja meg az „értelmezési konfliktust” (P. Ricoeur), hárihatja el a tudás viszonylagosulását, az ideológiai veszély gyanúját. A hermeneutika abszolút szükséges: annál nélkülözhetetlenebb, minél nagyobb megütközést kelt, annál több az igazsága, minél több vélt igazságot leplez le, s természetesen annál nagyobb eltévelyedésének a veszélye, minél makacsabb gondolkodásbeli ellenállással kell megküzdenie. A véleménykülönbségek híven tükrözik a magyar pap-ság értelmezési konfliktusát. A vallási-társadalmi fejlődés soha nem tapasztalt felgyorsulása, a zárt és nyitott gondolko-

dásformák természetes eloszlása megmagyarázza, hogy hi-tünk új távlatai miért nem szerveződtek még életté.

A pap társadalmi helyzete

A papjelöltek többsége kiábrándult a papok életmódjából: nem tapasztalják meg benne az evangéliumi lendületet és küldetésu-datot. A bírálókat nem a papok egyéni életére, hanem papi egzisz-tenciájuk struktúráira vonatkozik. Minél érettebb korban lépett valaki a szemináriumba, annál szigorúbb bírálója a „papi élet-nek”. Az őszinte, baráti légkör csillapíthatná legkönnyebben el-lenvetésüket. A *fiatal papnak* arra van a legnagyobb szüksége, hogy *egyenjogú, nagykorú és megbecsült* tagja legyen csoportjá-nak. Nekik fontosabb ez, mint a családi keretben élő kortársaik-nak. Alapvető szükséglet a vízszintes – és nem függőleges – *em-beri* és *testvéri* kapcsolatok kialakítása. A valóság egészen más-ként fest: a papok fele magányban, társadalmi kivetettségben, személyes kapcsolatok nélkül él. Elfáradtak, megtörtek; nem va-lósultak meg sem mint emberek, sem mint keresztények, sem mint az evangélium hirdetői. Nem tartoznak sehová, a közös munka sem egyesíti őket: legföljebb egyötödüket fűzik össze ba-ráti szálak. Érthető, hogy fokozódik az igény a közös életre, s fo-kozódik az aggodalom, hogy egyáltalán megvalósíthatók-e papi közösségek? A megcsontosodott individualisták csak sündisznók módjára melengethetik egymást. Társas életre nem képesek. Legföljebb különböző csoportokra polarizálódnak, ezeket is csak a többivel való szembefordulás tartja össze. *A magyar egyház legégetőbb feladata a papok elmagányosodásán segíteni.* Sem a plébániarendszer, sem a tekintélyi elv, sem a pappal szemben tá-masztott elvárások nem alkalmasak emberi kapcsolatok létreho-zására. A szociológiai csoportokat (munkaközösség stb.) úgy kell megszervezni, hogy a pszichológiai csoport igényeit is kielégít-sék.

Az interperszonális kapcsolatok problémáját tetézi az *egyenlőt-len igénybevétel.* Igen sok papnak alig van naponta 2-3 óra hiva-tásbeli elfoglaltsága, huszonnégy órás készenlét mellett. Az ideg-őrlő munkátlanság elveszi a maradék munkakedvet is. Ugyan-

csak idegtépő az ellenkező véglet: a túlfeszített munka, a heti huszonöt óra hitoktatás (gyakran különböző helységeken), vasárnap három-négy-öt szentmise és prédikáció, s ezenfelül teljes kápláni munkakör. A végletek egyaránt gátolják a pap egészséges fejlődését s küldetésének harmonikus teljesítését. A dologtalanok, akiknek nincs mit tenniük néhány szertartáson kívül, elcsüggednek, üresnek, hiábavalónak érzik életüket. A plébániához kötöttek, ha akarnának sem tudnának többet foglalkozni a hívekkel, akik hajnaltól késő délutánig dolgoznak a földeken vagy a gyárakban. A vasárnapi misén, heti néhány hittanórán, havonkénti egy-két esketésen, keresztelésen, temetésen kívül nem tartanak igényt papjuk szolgálatára. A magyar papságnak legalább a fele ilyen mezőgazdasági vidéken él, ahol nincs mit tennie, nincs kivel szót váltania. Kénytelen beletörődni a sikertelenségbe, emberi, papi életének a terméketlenségébe. Vagy – hogy elkerülje a teljes frusztrációt – kitör magányából úgy, ahogyan tud. Az agyonhajszoltak kiégnek és felületessé válnak. *Az egyetlen megoldás az elavult egyházi szervezet megújítása, a plébániarendszer átalakítása, a lelkipásztori tevékenység átfogó, egyházmegyék fölötti tervezése. Plébániarendszerünk különben sem tartható fenn néhány évnél tovább: az egyik legnagyobb egyházmegye papjainak több mint kétharmada ötven éven felüli.*

A *papok jövedelme* nem éri el az általános iskolai tanárok átlagos keresetének a szintjét. Sokszor – megfelelő anyagi fedezet hiányában – a házvezetőnő tartja fenn a plébániát. Szocialista államunkban különösen szemet szűrő az egyetlen kizsákmányoló szervezet: nemcsak a plébános-házvezetőnő, hanem a plébános-káplán vonatkozásban is. Az a kivétel, ha a plébános egyenlően osztja meg a munkát és a jövedelmet a káplánokkal. Többnyire napi egy-két órai elfoglaltságot vállal a káplánok tíz-tizenkét órájával szemben, jövedelme azonban nagyságrendben múlja felül az övékét. A püspökök vagy nem tudnak segíteni, vagy nem is veszik észre.

Az elvilágiasodás

Jézus Krisztus megtestesülése örök értéket kölcsönzött a világnak. Az egyház a zsinat óta pozitívan szemléli a világtörténelmi realitásokat: a munkát, a házasságot, az emberek testvériségét és méltóságát. A szemléletbeli változásnak s a házánkban végbemenő „elvilágiasodásnak” a következtében megváltozott a papok önmagukról alkotott fölfogása. Körülbelül egyharmaduk szerint a papi hivatás nem hierarchikus méltóság, kétharmaduk azonban ragaszkodik a papságról alkotott hagyományos elképzeléshez. A kétféle fölfogás szöges ellentétben áll egymással, s a belőle fakadó feszültség is megosztja a magyar papságot. Egyre többen vélekednek úgy, hogy a pap sem maradhat ki a világot építő emberi tevékenységből. A papi küldetés fokozatosan elvilágiasodó fölfogásával karöltve járó meggyőződés, hogy az egyház jelenlegi struktúrái (például a egyes házasság, az ökumenizmus, a papi nőtlenség, a hívők felelősségvállalása stb.) hatástalanok, és akadályozzák az evangélium hirdetését. A vélemények erősen eltérnek arra vonatkozóan, hogy a papnak mennyire kell elkülönülnie a világtól. Ha az egyházi vezetők úgy döntenek, hogy a pap „kiválasztott”, akkor mihamarább meg kell teremteniük a választottak életéhez szükséges anyagi, erkölcsi és társadalmi alapokat, máskülönben semmi sem óvja meg a fiatalabbakat a tudathasadástól. Ugyanez a kérdés fölmerül a szemináriumokban is. Döntenünk kell, hogy a papjelölteket normális fiatalembereknek tekintjük-e, akik hivatásukra készülnek, vagy a többitől elkülönített, egészen más embereknek, s akkor légmentesen kell zárni a szeminárium ajtóit és ablakait. A római püspöki szinódus elvetette a női férfiak pappászentelesének a lehetőségét. A szótöbbség nem volt meggyőző, s így sokan továbbra is ezt tekintik a jövő útjának.

A magyar papság súlyos problémája *az állam és az egyház megváltozott viszonya*. Az 1945-ben elkezdődött társadalmi átalakulás felkészületlenül érte őket. Huszonöt évvel ezelőtt az egyházi vezetők közül senki sem ismerte föl az idők jeleit, senki nem látta a várható fejlődés irányát. Az alkalmas pilla-

nat elszalasztása, az égetően szükséges szemléletbeli, fölfogásbeli, szerkezeti reformok elmulasztása nehéz helyzetet teremtett. Az egyház és az állam viszonyában beállott holtponton a papi békemozgalom lendítette túl a szembenálló feleket, de természetesen nem tudott megbirkózni valamennyi föladdal. A reánk váró legsürgősebb tennivaló az egyház önértelmezésének a szembesítése a marxi valláskritikával, hiszen eddig a problémát sem fogalmaztuk meg. A valláskritika szellemében nevelődött korosztályok – hívők vagy nem hívők, marxisták vagy nem, papok vagy világiak – egyaránt elmarasztalják egyházunk elidegenítő struktúráit és intézményeit. Főként – a vallás politikai és gazdasági bírálataira hivatkozva – a tanulékonyság teljes hiányát róják föl. A magyar papságnak – mondják – huszonöt év alatt sem sikerült elosztatnia a marxisták gyanúját, hogy a kereszténység számára létszükséglet bizonyos mennyiségű nyomor és szerencsétlenség.

A vallás súlyosabb vétke, hogy akadályozza a forradalmat: vigasztal, ahol nyugtalanítani; igazol, ahol bírálni; szentesít, ahol megbélyegezni; épít, ahol rombolni kell. Ha az elidegenedés azt jelenti, hogy az emberek saját művüket és alkotásukat „magánvaló” dologként, sorsként, végzetként értelmezik, akkor az egyház folytonosan újratermeli az elidegenítő struktúrákat és az elidegenedett tudatot. A konzervatív-feudális egyház diszfunkcionális, bomlasztó erő a haladó-demokratikus társadalomban. Sérelmeink, veszteségeink, nehézségeink felhánytorgatása helyett elsősorban azt kellene megvizsgálnunk, hogy mennyiben találó a bíráló. Egyházunk jelenlegi struktúrái még mindig igazolják a marxi valláskritikát. A véleménynyilvánítás, emberiség, a dialógus, a pluralizmus, a lelkiismereti szabadság szóbeli erősítgetése hatástalan, amíg az egyházon belül nem valósul meg a béke, amíg a konfliktusokat nem oldjuk meg, ha nem is a hegyi beszéd, de legalább az igazság szellemében.

A magyar papok közül egyre többen látják, hogy Jézus üzenetének a lényegétől nem választható el a vallási elidegenedés elleni

küzdelem: „A szombat van az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27). Jézus evangéliumának szívekőzepe, magyarázó elve és értelmezési horizontja Istenünk emberszeretete. A keresztény gyakorlat legfőbb normája Isten akarata, Isten akarata pedig az emberek java (Vigilia 1970. 737. o.).

Javaslatok és tennivalók

Ebben a rövid számvetésben nem foglalkozhattam a magyar papság valamennyi problémájával, az imádság és az aszkézis, a pap és a püspök, a pap és a hívők stb. viszonyával. A teljesség igénye nélkül előadtak alapján is összegezhető azonban néhány gyakorlati javaslat.

1. A legelső feladat a papokat érintő valamennyi kérdésre kitérő *felmérés* megszervezése és lebonyolítása. Egyedül ez lenne hivatva arra, hogy a – bár körütekintő, de esetleg pontatlan – becslések helyett pontosan és részletesen feltárja a papok problémáit, gondjait és életfelfogását.
2. A zsinati gondolkodásmód elsajátítása érdekében kívánatos lenne a püspökök és a teológiai tanárok rendszeres eszmecseréje. A teológusok részletesen föltárhatnák a tudományos becsületesség és a zsinat diktálta nézeteiket, a püspökök pedig közvetlen értesülés alapján szemtől-szembe foglalhatnának állást. A püspöki tanítóhivatal nem nélkülözheti a teológusok tanítóhivatalának támogatását, a teológusoké pedig nem szigetelődhet el a püspökökétől.
3. A zsinat többszörösen lelkére köti a püspököknek a papok teológiai továbbképzését. A cél nem a „theologia perennis” ismételtetése, hanem tudatalakítás korszerű szociológiai, pszichológiai, történelmi és teológiai reflexió révén. Az eddigi eredménytelenség következtében a továbbképzés új modellje szükséges.
4. A korszerű tudatformálás ellenére is számolnunk kell a teológiai pluralizmus maradandóságával. A püspökök legfontosabb feladata az egyház egységének a szolgálata: nem a véleménykülönbséget elfojtó adminisztratív intéz-

- kedésekkel, hanem a különbözőségeken felülemelkedő, s azokat magasabb szinten egyesítő, türelmes, őszinte, evangéliumi emberszeretettel.
5. A több száz éves feudális plébániarendszert kollegiális lelkipásztori központok válthatnák fel. A papi nőtlenség törvényének a fenntartása nem képzelhető el papi közösségek kialakítása nélkül. A lelkipásztori központokban élő 3-4-5 pap életének és működésének pszichológiai, anyagi, társadalmi alapjai a jelenleginél sokkal hatásosabban biztosíthatók.
 6. A lelkipásztori szervezet átalakítása a szemináriumi nevelés megújítását igényli: a vallásos és az emberi nevelés individualista jelszavait közösségi eszményeknek kell helyettesíteniük. A jelöltek kiválasztásakor érvényesüljenek a fennálló római előírások: szerezzon erkölcsi bizonyosságot a szentelő püspök a jelölt pozitív alkalmasságáról a papi szolgálatra és a nőtlen életre.
 7. Eszmék nem zárhatók karanténba. Biztosítani kell a kollegiális vezetés lehetőségét, a hívők felelős beleszólásának a jogát, a papi szenátusok, lelkipásztori tanácsok stb. *demokratikus felállítását és működését.*
 8. A zsinat megkívánja a szabad véleménynyilvánítást és bírálatot, meg kell tehát szüntetni mindennemű – akár egyesek, akár csoportok, akár mozgalmak – hátrányos megkülönböztetését.
 9. Az ösztönös vezetés korszerűtlen. Az egyházi vezetőknek is szükségük van a vezetéstudomány társadalmi, pszichológiai összetevőinek az ismeretére. A magyar püspökök egyházunkat, népünket, hazánkat szerető, körültekintő vezetők. Ebben a meggyőződésünkben, és Isten és az emberek előtti felelősségünk tudatában kérjük, siessenek szorongatott papjaik, híveik, teológusaik segítségére.

Ma sem nagyobb a bomlás, mint a megmerevedés veszélye. Az „Isten halála-teológia” rövid tündöklés után kihunyott. Hazánkban sem lesz az egyház Isten síremléke, ha sopánkodás

és meddő kritika helyett az élő Istent hirdetjük: kritikus – s ezért szavahihető – gyakorlattal tanúsítjuk Istenünk jóságát és emberszeretetét.

„ ... ellentét tapasztalható a laikusok és a papság egy része között. Ennek legmélyebb gyökere a klerikalizmus. Úgy tűnik föl, sok pap úgy gondolja, hogy ő minden téren szakember. A hitoktatás területén is csak ő juthat szóhoz. Ennek van történelmi-társadalmi gyökere. Pszichológiai-társadalmi gyökere a papság identitás-válsága. Nincs jól definiálva a papság szerepe napjainkban, sokan érzik, hogy bizonytalan a társadalomban betöltött helyük. Sajnos, nem csak nálunk van ez így, hanem Európa nagy részében is. Bizonytalanságból fakad, hogy görcsösen mindent maga akar csinálni. Túlhajszolja magát, mégsem akarja átadni a laikusoknak azokat a feladatokat, amelyeket a laikusok is megcsinálhatnak, esetleg jobban is, például az egészen kis gyermekek hitoktatását. Történelmi oka a konstantini fordulatnál keresendő. Addig a pap és a megkeresztelt ember közötti különbség eltörpült a közös keresztség adta méltóság mellett. Akkor az ellentét a keresztények és a világ között volt. A konstantini fordulat után rengetegen tódultak be az egyházba, a közös keresztség méltósága elhalványodott, a keresztények és a világ szembenállását felváltotta a világiak és a klérus közötti ellentét.” (IGEN, 1990. V. 11.)

SZEMLE

Összeállította: Dévény István

„Koldus voltam és lehajlatok hozzám”: az irgalmasság testi cselekedetei között ez ugyan nem szerepel, de megfelel a többi szellemének – éheztem, szomjaztam, börtönben voltam... (Mt 25, 35-40). Gyakorlására ma bőségesen nyílna alkalom. Ezzel kapcsolatban a *Christ in der Gegenwart* (1998. december 20.) különös pedagógiáról számol be. Horst Bosetzky a szociológia professzora a berlini közigazgatási és közjogi főiskolán. Hallgatóinak nem kis része később községi vagy városi szociális hivatalokban fog dolgozni, ugyanakkor sejtelmük sincs, mit jelent az élet „ott lenn”, mit jelent kiszolgáltatottnak, rászorulóknak lenni. „Legtöbben a középosztályból, konzervatív, polgári környezetből kerülnek a főiskolára” – mondta egy interjúban a professzor. „Szeretném elősegíteni, hogy valamennyire felfogják, mit jelent az, ha valaki hajléktalan.”

Horst Bosetzky:
Mit jelent az élet
„ott lenn”

Ajánlata: minden főiskolás koldusként töltsön el egy napot. Ő maga is közéjük állt, s „nekiöltözve” egy metró-lejáratnál kéregetett. „Az egyik hajléktalantól kutyát kaptam kölcsön. Nagyon kevés pénzt adtak az emberek – összesen 24 pfenniget kaptam. Néhány óra múltán hirtelen szorongás lepett meg, hogy nem tudok visszatérni a való életbe. Pedig elég pénz lapult tépett kabátomban, bármikor felállhattam, s taxival hazautazhattam volna. Az történt, hogy hirtelen azt éreztem, a kolduslét nem szerep, hanem valóság. Valóban koldusnak, hajléktalannak, éhenkórásznak éreztem magam. Ed-digi életem legszörnyűbb óráit éltem át.”

Ajánlata: minden főiskolás koldusként töltsön el egy napot. Ő maga is közéjük állt, s „nekiöltözve” egy metró-lejáratnál kéregetett. „Az egyik hajléktalantól kutyát kaptam kölcsön. Nagyon kevés pénzt adtak az emberek – összesen 24 pfenniget kaptam. Néhány óra múltán hirtelen szorongás lepett meg, hogy nem tudok visszatérni a való életbe. Pedig elég pénz lapult tépett kabátomban, bármikor felállhattam, s taxival hazautazhattam volna. Az történt, hogy hirtelen azt éreztem, a kolduslét nem szerep, hanem valóság. Valóban koldusnak, hajléktalannak, éhenkórásznak éreztem magam. Ed-digi életem legszörnyűbb óráit éltem át.”

A *Christ in der Gegenwart* cikkírója mégis megjegyzi: „Nagyon kérdéses, hogy egyáltalán sikerülhet-e a koldussorssal való azonosulás. Koldusnak lenni nem csupán azt jelenti, hogy valaki anyagilag kiszolgáltatott. ‚Szerepszerűen‘ azonban hogy tudná valaki átélni az élet kettétörését, a jóvátehetetlen repedéseket és szakadásokat, mai életének mély szakadékát? Azt, hogy teljesen kihunytt benne a képesség, hogy életét kézbe vegye és irányítsa. A legjobb akarattal végzett ‚szerepcsere‘ által sem lehet megközelíteni a dühöt, az étellel szemben érzett undort, a kétségbeesést.” Talán csak pillanatokig, mint ahogy arról Bosetzky professzor is beszél. A kísérlet talán mégsem volt fölösleges. Hány órát kell „üldögelni”, amíg néhány pfennig kerül a kinyújtott kézbe? Jó lecke ez az emberi segítőkészség megismerésére. Hol vannak a karitatív szervezetek? Meddig terjed a társadalom szociális szolgálata? Hány van belőlük? Egy biztos: abszurd kivételektől eltekintve a gazdag koldus meséjét el lehet felejteni.

A hitoktatás korlátai

Az iskolai hittan sűrű problémavilágával egyre gyakrabban találkozhatunk, szakfolyóiratokban, de ezeken túl is. Az előbbieket közé sorolható a **Lebendige Katechese** (1998.

március), amelyből egy cikket emelek ki. Címe: Ha a gyerekek a Bibliával csak a hittanórán találkozhatnak, akkor mit tudnak belőle?

Szinte semmit – hangzik a lapidáris válasz. Egyre általánosabb jelenség, hogy a gyerekek vallási „öskörnyezet” nélkül kerülnek iskolába. Vallási információt (legalább információt!) túlnyomó többségben sem a családtól, sem az óvodában nem kapnak. Ismeretük, tudásuk gyakorlatilag nulla. Szélsőséges eset: az osztályteremben kereszt van, s az egyik gyerek megkérdezi: „Ez mi?”

Ugyanakkor – ez már tanulás-lélektani megfigyelés – a televízió talán harminc programjának köszönhetően csökkent iskolai érdeklődésük, csökkent felfogóképességük is. „Aminek nem sejtik hasznát, ott még minimális teljesítményre is alig indíthatók.” A hittanár emiatt az anyag beszűkítésére és „szórakozta-

tó” módszer alkalmazására kényszerül. Az ószövetségi üdvösségtörténet az első áldozat. A pátriárkákról (Ábrahám, Jákob...) semmi, Mózesről épphogy szó esik – talán annyi, hogy ő hirdette ki a „Ne ölj!” parancsot. A prófétai igehirdetés, az egyistenhitért folytatott harc is az ismeretlenség homályába merül. Ilyen előzmény-hiány után Jézus „egyszer csak megjelenik” a történelemben – Jézus a jó és segítőkész ember, a viselkedéséért és tanításáért áldozatot vállaló ember... Ha az üdv-történet hiányzik, hiányzik a megváltás gondolata is.

Ennek következménye, hogy a hittanórák témaköre egyre inkább az „életproblémákra” koncentrálódik. Nagyon sok hitoktató segítséget akar nyújtani a mindennapi élethez: család, barátkozás, fiú-lány kapcsolatok, természetvédelem, hivatásválasztás, társadalmi igazság, Harmadik Világ, menekültek, más vallásúak ... a problémák közötti eligazodás a döntő, s itt „moderneket” is segítségül szokás hívni. Persze biblikus történeteket is el lehet „mesélni”, de ezek így elkerülhetetlenül egy szinten állnak a többi, „orientációt” elősegítő forrással; költők, írók, tudósok kijelentéseivel, szociális munkában kitűnő személyek példájával. Ők „is” segítenek élni, az életben eligazodni. Ebben a helyzetben viszont a Szentírás normatív értékvilága a mai fiatalok sokasága előtt fel sem merül.

* * *

A hittan tanításának valós helyzete azonban ennél súlyosabb – állapítja meg Eckhard Nordhofen, aki húsz éven át hittanár volt, most a német püspökkari konferencia alá rendelt „vallási műveltség” (religiöse Bildung) részleg vezetője. A nagy tekintélyre jutott *Die Zeit* hetilap karácsonyi száma közölte beszámolóját a fiatal nemzedék hitéről, és a hitoktatás állásáról (1998. december 22.). A cikkből kiemelem azokat a részeket – legtöbbször pusztán fordításban – amelyek, véleményem szerint, bennünket is érintenek, jellemeznek.

Az új német országrészekben [a volt NDK-ban] folyó hittanítás alig legyőzhető nehézségekkel találta magát szemben. Az al-

kormány előírja, hogy legyen, de hol lehet elegendő és megfelelő hitoktatót találni? Az iskolai tanüzem úgy működik, mint régen. A Margot Honecker alatt kiképzett tanítókból-tanárokból még sokáig több lesz, mint amennyi szükséges. Jelentős változásról így szó sem lehet, hittanárügyben még kevésbé. A tantestületben találkozunk az ember a legstabilabb NDK-milióval.

Egy kivételével az új [rész-] államok engedelmessé váltak az alkotmánynak, s bevezették a kötelező iskolai hitoktatást. Egyedül Brandenburg keresett új megoldást: az ateista kommunizmusban felnőtt szülők gyermekei – mai fiatalság – számára megalkották azt az iskolai szakot, amelynek neve „Lebensgestaltung, Ethik, Religionskunde” – a három kezdőbetű alapján LER (eligazodás az életben, erkölcsan, vallási ismeretek).

Az évtizedek során a marxi valláskritika elég mély gyökereket vert. Nem ritka ma is az a vélemény, hogy az istenhitet a boldogságvágytól űzött, vigasztalásra vágyó ember alkotta magának. Ezzel a felismeréssel „megelőztük a nyugatiakat”, mondják sokan. A két mentalitás – Nyugat–Kelet – különös találkozásáról mégis beszélhetünk. A nyugati részen is sokan búcsúztak el attól a vallásosságtól, amely valamelyik adott egyházi intézmény keretében él. Nagyon sokan tartják magukat egyháztól, dogmatikától, előírásoktól függetlennek.

Jelentős különbséget jelent azonban, hogy a „nyugatiak” elbúcsúztak ugyan az egyházas, intézményes keretű vallásosságtól, de nem magától a vallástól. A szekularizáció mestereinek reménye – ahogy haladunk a modernizálódásban, úgy távolodunk a vallástól – nem vált be. A vallás nem tűnik el, csak éppen új területekre vándorol. Őn-központúvá vált. Azt a törvényt követi, hogy vallását, hitét „mindenki maga dönti el”. Megfelelnek viszont arról, hogy erre a döntésre nem semleges területen kerül sor. A vallási lehetőségek megjelennek a „piacon” – lehet választani.

Lélektani megfigyelések jelzik: a választásban középpontba került a belső lelki egyensúly, a személyes vágyak kielégítése, a kellemes, jó érzés, milyen gyógyírt kap a lélek sebeire. Az igazság a legtávolabbi szemponttá vált. A „vallásválasztók” döntő kérdése

az, hogy „mit kapok?“, nem az, hogy „mire vagyok elkötelezve“. Ez a mentalitás viszont homlokegyenest ellenkezik nem csupán az Új-, de az Ószövetség világával is. Az ószövetségi prófétai felvilágosodás idejéből ismerős, hogy Isten elsősorban nem vágykielégítő: a magunk képére formált „isten” rendkívül káros tévedés, az ember igazi emberré válásának útjában áll.

Mi a helyzet ma? Németország keleti országrészeit még mindig erősen jellemző – mert örökségként hordozott – ateizmus és valláskritika eredményes „harci eszköz” lehetne Nyugat erősen egocentrikus vallásosságával szemben, hiszen ott az a vallástípus van fejlődőben, amelyet – többek között – Marx is bírált. Erről azonban, sajnos, szó sincs. A valláskritika hallgat – de a „nyugati” típus lassan átáramlik „keletre”.

Mit tehet ebben a helyzetben a hitoktató? A LER – életproblémák, erkölcs, vallások – nem megoldás, hangsúlyozza Eckhard Nordhofen. A kereszténység nem csupán információ, nem csak „laza beszélgetés” az élet problémáiról, hanem – többek között – szembesülés a végső kérdésekkel. Azt a hitoktatói kísérletet, hogy arról beszéljenek, ami az iskolásokat érdekli, értékelni kell ugyan, de ez elég szűk terület: szekták, kábítószeresek, okkultizmus, szerelem, barátság, környezetszennyezés – esetleg még egy-két téma. Beszélgetések kötelezettség nélkül.

Sok hittanár viszont arról számolt be, hogy az érdeklődés fokozódott az osztályban, ha az „eredeti ügynél” maradt: ha komolyan vette őket. Vallási követelményekkel szembesítette őket, a Szentírást és a Szentírás értelmezését (a bibliai hermeneutikát) helyezte a középpontba, ha központi jelentőségű teológiai kérdésekre (pl. Isten létezése) irányította a figyelmüket.

Meglepő különben, hogy a hittanórákat a fiatalok (és szüleik) sokkal nagyobb százalékban fogadják el, mint azokat a keresztény egyházakat, amelyek a hittan tanítóit és tanárait küldik. Néhány statisztikai adat: a hittanórákról való kijelentkezés a Saar-vidéken 2, Baden-Württembergben 2,8, Bajorországban kevesebb, mint 1 százalék. Az országos átlag valahol 3% körül mozog a „régik” államokban.

Eckhard Nordhofen nem említette az újakat, de – mint az előbbiekből is valamennyire kitűnik – erősen bírálta a LER-t bevezető brandenburgi államot. Ulrike Brunotte, egyetemi tanár, vallástudós a „Die Zeit” január 14-i számában szállt szembe vele, és kelt ennek a megoldásnak a védelmére. Erről itt csak egész röviden tudok beszámolni. „Brandenburgban a lakosságnak kevesebb, mint 25 százaléka vallotta, hogy valamilyen egyházhoz tartozik. A LER szervezői azonban minden iskolába járó fiatal számára lehetővé akarják tenni, hogy a különböző vallási hagyományokat, világnézeteket és kultúrákat megismerjék.”

Ennek érdekében több évre terjedő kiegészítő – vizsgaköteles – egyetemi tanszéket alapítottak tanári, vagy tanítói diplomával rendelkezők számára. Az elmúlt tanév végén közel kétszázan végeztek a „LER-tanszéken”. Az egész oldalas cikk befejező szavai: „A mi korunkban a vallás már nem maradhat az egyházak kizárólagos érdekvilágában. A társadalom egésze számára kell hozzáférhetővé tenni, pontosan azért, mert az emberi tapasztalatnak ezt a rendkívüli világát (legalább informatív és dialogizáló szinten) a vallástól és a valláosságtól távol levők előtt is meg kell nyitni.”

**Robert Gernhardt:
Ne lármázz!**

A modern világ egyik átka a zaj. Azért „átok”, mert az időről időre megkeresett vagy megtalált csend az előfeltétele annak, hogy a lélek önmagához térjen, önmaga felé forduljon.

Ma viszont a zaj utánunk jön, akárhol élünk. Az *Ethik und Unterricht*-ben (1998, 4. szám) Robert Gernhardt biblikus képzeteket ébresztő módon medítál erről a témáról: „Ne lármázz!” Ezt a parancsot Mózesnek még nem hirdette ki Isten.

Amikor az Úr lejött Feldberg hegyére, a hegy csúcsára, magához hívta szolgáját, Gernhardtot, mássza meg a hegyet. Gernhardt felment a hegycsúcsra. Akkor így szólott az Úr: Én vagyok az Úr, a te Istened, s annak idején nem adtam át Mózesnek tizenegyedik parancsolatomat, amikor a Sinai hegyről

lement a néphez. Most menj le te, és hirdesd ki minden népnek a tizenegyedik parancsot. Ez az isteni parancs pedig így hangzik: Ne lármázz! Gernhardt leszállt a hegyről s a zajparancs részleteit így tárta a nép elé...” Így, ebben a formában halad a szöveg – komolyság és derű keveréke.

Vannak tiszta és vannak tisztátalan zeneeszközök –mondja Mózes-Gernhardt. Ha nyílások vannak rajta, vagy húrok, akkor ezeken szabad szoba-hangerővel játszani. Azok viszont, amelyeket ütni kell, tisztátalanok. Úgyszintén a szobában alkalmazott hangerősítők...

Ha városon vagy falun haladsz autóval, s rádiót akarsz hallgatni, akkor húzd fel az ablaküveget. Ha várakoznod kell, ne járasd a motor. Ne dudálj! A fűnyírógépedet munkanapokon 11 és 1 óra között használhatod. Ezen az időn kívül a gép tisztátalan. Ugyancsak az a motoros körfűrész és az elektromos fűrőgép...

Ha valakinek olyan állata van, amelynek természete, hogy adott esetben lármázzon, akkor úgy tartsa ezeket, hogy ne kelljen lármázniuk. Ez érvényes a kutyákra s minden olyan állatra, amely megugatja a holdat. A kutyákat és papagájokat ne szorongassátok! Ha szorongatjátok őket, s hozzám kiáltanak, meg fogom őket hallgatni...

Ha valaki vízen száguld motorjával, s akár csak egy valaki is mondja, hogy „Csend!”, akkor legyen csend, s a motoros állítsa le motorját. Éjszaka pedig motorral egyáltalán ne rohangáljatok! Az égen se rohangáljatok, mert bosszantanak a lakott területek vagy strandok felett gyakorló sportrepülők és helikopterek. Ha valaki felkiált, hogy „Csend!” és mégsem lesz csend, akkor ezek le fognak zuhanni. Csak a mentőrepülőket nem engedem lezuhanni...

És az Úr megnyitotta száját és így szólt Gernhardthoz: Beszélj a népeddel, nagyon szépen és nyugodtan beszélj velük, ne kiabálj, mert megtiltom a kiabálást is...

Mindez talán harmadrésze annak, amit az „új Mózes” parancsként kapott az Úrtól. Ez is eléggé elgondolkodtató – kivéve, ha olvasás közben akkora a zaj volt, hogy nem is lehetett gondolkodni.

FOLYAMATOK

✓ **"Egyházunkban semmiféle konfliktus nincsen"**-nyilatkozta Seregély István egri érsek a Népszava karácsonyi számában. Pár nappal később ugyanebben a lapban Rauber nuncius is elemezte a magyar katolikus egyház helyzetét, ő többek között a következő problémákat említette: „A magyarországi egyház legnagyobb problémája manapság éppen az, hogy a munka nagyságához képest nem rendelkezik elegendő számú pappal, és különösen az új kihívásokat ismerő, fiatal generáció támogatása hiányzik... A papok idősebb korosztályára jellemző, hogy túlságosan tiszteltben tartja a tradíciókat, és nem tud túllépni a régi beidőzésekben. A papságnak pedig követnie kellene a társadalomban zajló történéseket, és nem szabad bezárkózni a plébániákba. Figyelemmel kell kísérni a katolikus egyház egészének változásait. Ezért, látva azt, hogy a plébániák munkáját nem tudják ellátni kizárólag a felszentelt pa-

pok, fel kell ismerniük, hogy a mellettük dolgozó híveket teljes felelősségű egyháztagnaként kezeljék, ne csak „báránnyokként”.” (NSZV) ■

✓ **Új vatikáni nagykövet**
Magyarország új vatikáni nagykövete Tar Pál. Röviden életútjáról: 1931-ben született Gyulán, a szegedi és a pesti piaristáknál tanult. A Műegyetemen kezdte meg tanulmányait, amit politikai okok miatt nem fejezett be. 1957-91 között Franciaországban él, közgazdasági és politikai tanulmányok után 1961-től a Banque National de Paris munkatársaként Londonban, Brüsszelben, Hongkongban és az USA-ban dolgozik. 1991-94 között Magyarország egyesült államokbeli nagykövete. Ezután hazaköltözött, a Batthyány Lajos Alapítvány elnökeként tevékenykedett. 1956-os emlékérmes, a Máltai Lovagrend tagja, a francia érdemrend nagykeresztjének tulajdonosa, magyar-francia állampolgár. (ÚE, MN) ■

✓ **Szigorítaná az egyházalapítást a kulturális tárca.** Indokaiak szerint különböző hazai felekezeteknél, kisebb-nagyobb vallási közösségeknél súlyos gazdasági visszaélések történnek. Néhány esetben annak a gyanúja is felmerült, hogy „egyház” fedőnév alatt működnek gazdasági célú vállalkozások, hiszen az egyházak gazdasági tevékenysége kedvezőbb adóügyi megítélés alá esik. Az 1990-es vallásszabadságot biztosító törvény mindössze száz fő kérését írja elő ahhoz, hogy új egyház megalakulhasson Magyarországon. A tárca és a kormány ellenzi, hogy a közel 300 bejegyzett egyház a történelmiekkal azonos előnyöket élvezzen. Az egyházalapítás kontrollját a százéves magyarországi honosságban, illetve tízezer fő igényében látná a kulturális minisztérium. Az ellenzék nem zárkózik el a törvényi szabályozás módosításától, de ehhez hosszú előkészületet és érdekegyeztetést várna el, különösen azért, mert beigazolódott, hogy a kormány ezidáig ötletszerűen foglalkozott ezzel a szabályozással, vagyis legfőbb ügyészi vélemény szerint a kormány nem kezdeményezett jogi vizsgálatot a Magyarorszá-

gon bejegyzett egyházaknál elkövetett visszaélések, jogsértések ellen. Mind az ellenzék, mind a kormány képviselői egyetértenek abban, hogy szükség lenne egy olyan információs központ felállítására, mely szakértői bázisával támasza lehetne az érdekegyeztető munkának. (EF) ■

✓ **Vallási Információs központ létrehozását kezdeményezik Szegeden.** A Máté-Tóth András katolikus teológus által vezetett központ célja lenne, hogy információkat gyűjtsön a magyarországi egyházakról, s be nem jegyzett vallási közösségekről. A gyűjtött információk részben az érintett egyháztól, illetve csoportoktól kapott öndefiníciós adatokból, részben pedig a média és az e szakterületen tevékenykedő tudományos kutatók közleményeiből származnak majd. A kapott anyag rendszerezése, illetve szükség esetén szakértői vizsgálata révén egy megfelelő, felekezetektől és politikai szervezetektől független információs bázist szeretnének kialakítani, amely reális, megbízható információkat tud nyújtani a médianak, oktatási intézményeknek, valamint szükség esetén a kormányzati szervek-

nek is. Az új intézmény szükségességét Semjén Zsolt egyházügyi helyettes államtitkár és a szegedi JATE Alkalmazott Vallástudományi Kutatócsoportjának munkatársai vetették fel az elmúlt év folyamán. A központ finanszírozását pályázati pénzből és hírügynökségi jellegű szolgáltatások bevételeiből biztosítanák. (EF) ■

✓ **Finanszírozási különmegállapodásokat** kötött a múlt év decemberében a kormány egyenként a református, az evangélikus, a szerb ortodox és a baptista egyházakkal. A külön megállapodási szokást a Horn-kormány indította el a római katolikus egyház érdekében kötött vatikáni szerződéssel. Mindaddig ugyanis az összes magyar egyház életét ugyanazok a normák szabályozták. A vatikáni szerződés azonban kiemelte a sorból a hazai legnagyobb egyházat, és különleges elbánásban részesítette többek között a finanszírozás és az oktatás terén. A szentszéki megállapodást a múlt év őszén az izraelitákkal kötött szerződés követte. Megfigyelők szerint a korábbi általános szabályozás helyett egyre inkább olyan egyházügyi viszonyrendszer van kialakulóban, ahol a különböző feleke-

zetekre különböző normák vonatkoznak, így a felekezetek jogegyenlősége fog megkérdőjeleződni. (Hetek) ■

✓ **Az ökumenizmus úttörője,** Cullmann protestáns teológus január 16-án a franciaországi Chamonixban 97 évesen elhunyt. A strasburgi születésű Oscar Cullmann már a húszas években párbeszédet folytatott katolikus és ortodox teológusokkal, jóval azelőtt, hogy az ökumené hivatalosan egyházi konferenciák programján szerepelt volna. Tevékenységei közé tartozott, hogy a baseli egyetemet 1938-72 között ökumenikus centrummá alakította, részt vett a jeruzsálemi ökumenikus teológiai Tantur Intézet alapításában. (MK) ■

✓ **Nyíri Tamás-díjat** adott át Hámosi József kulturális miniszter és Semjén Zsolt államtitkár 1998. december 7-én Békés Gellért teológiaprofesszornak, Endreffy Zoltán filozófiaprofesszornak. A Nyíri Tamás-díj 1996 óta él, és olyan kiemelkedő tudományos tevékenységet folytató filozófusoknak és teológusoknak ítéltető oda, akik a felekezetek közötti ökumenikus párbeszédet is elősegítik. (MK) ■

✓ **Eucharisztikus világkongresszus** lesz 2000-ben június 18-25-e között Rómában. A kongresszus témája: Jézus Krisztus, a világ egyedüli üdvözítője, az új élet kenyere. A találkozó imáját már közzétették, a tanbeli és lelkipásztori irányvonalakat hamarosan hat nyelven közreadják. (MK) ■

✓ **Második helyen áll II. János Pál pápa** az Egyesült Államokban az elmúlt évek leginkább tisztelt személyiségeinek listáján. A Gallup Intézet hagyományos körkérdése szerint Bill Clinton az első, Billy Graham prédikátor a harmadik. (MK) ■

✓ **Aerobic-misé**t tart heti két alkalommal a brazíliai Sao Paulo közelében lévő használaton kívüli palackozó üzem csarnokában egy 31 éves tiszteletes. A korábban tornatanár katolikus pap úgy vélte, tarthatatlan az az állapot, hogy a hetvenes évektől egyre inkább erősödő neoprotesztáns közösségek a katolikus hívek millióit szívják el. Az elveszett bárányok visszaszerzését célul kitűző sztár pap legújabb fogása a zenés-táncos aerobic jellegű kondicionáló istentisztelet. A brazil püspökök mindeddig szemet hunytak a jókötésű pap különöségei felett, mert ellenreformáci-

ós stratégiájuk közé tartozik, hogy minden hatásos eszközt alkalmazzanak a hívőtábor gyarapításáért. Érveik között szerepelnek a statisztikai adatok, miszerint a brazil katolikus egyház évente egy millió főt veszít el. A népszerűség visszaszerzésének másik módját abban látják a brazil egyházi előjárók, hogy a kereszténységgel ugyan ellentétes gyakorlatot folytató, de a katolicizmussal nem szembenálló spiritiszta tömegeket beterelejk a templomokba. (Hetek) ■

✓ **A terhességi tanácsadás javítására** eddig 280 ezer márkát ajánlott fel a németországi limburg püspökség. A 2000 őszéig tervezett, hívekkel és önkéntes segítőkkel végzett akció célja, hogy új perspektívát teremtsenek az anyák és gyermekeik előtt. (MK) ■

✓ **A meghasonlott kereszténység** címmel tartottak tanulmányi napot Szombathelyen január végén a Katolikus Továbbképző Intézetben az Ökumenikus Imahét alkalmából. (MK) ■

✓ **Készülőben az új főépület** Piliscsabán. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem új központi épületét Makovecz Imre és mérnöki

stábja tervezi. A 3400 négyzetméteres épületben találhatóak majd egy 600 fős, és öt kisebb 120-200 személyt befogadó előadótermek. A nagy előadóterem nem csak oktatási, de színházi célokra is használható lesz. ■

✓ **Ördögűzéssel foglalkozó** átdolgozott fejezete jelent meg a Római Rituálénak január végén, amikor is a Szentségi Kongregáció prefektusa a Szentszék sajtótermében újságíróknak bemutatta a tíz éves kutató munkával átdolgozott latin nyelvű szöveget. Az egyház teológiája az évszázadok során nem változott az ördögűzéssel kapcsolatban, csak a szertartás szövegének és külső formáinak megújítására volt szükség. A korábbi rítuskönyv 1614-ből származik! Ami változott: az új szabályozásban erőteljesebb hangsúlyt kap a Jézus Krisztushoz szóló ima, amelyben azt kéri az egyház, hogy szabadítsa ki az érintett személyt a Gonosz hatalmából. Az ünnepélyes, más néven „nagy ördögűzést” csak püspöki külön engedéllyel végezhet pap. Ebben az esetben igen nagy óvatosságra int a dokumentum, vagyis az ördögűzés a megszállottságtól akar megszabadítani, mely összetéveszthető bizonyos esetekben

más pszichikai betegségekkel, ami már az orvostudományra tartozik. Fontos, hogy a pap a szertartás előtt konzultáljon orvosokkal, pszichiáterekkel. A megszállottság félreismerhetetlen jegyei a következők: az illető számos ismeretlen nyelvet beszél vagy megért, a saját képességeit jóval felülmúló, rendkívüli fizikai erővel rendelkezik, végsőig fokozott gyűlöletet érez Isten iránt. A szertartás lefolyásában nincs különösebb változás: imádságok, szentelt vízzel való meghintés, a szentek közbenjárásának kérése, kézzrátétel, a kereszt jele és a tulajdonképpen ördögűző formula: Istenhez szóló könyörgés, a Gonosz felszólítása, hogy hagyja el az embert. Az új szabályozás szerint a parancs elhagyható, így hangsúlyosabb a könyörgés. A szertartás köszönéssel ér véget. A Szentségi Kongregáció prefektusa hangsúlyozta a Vatikáni Rádióknak adott interjújában, hogy a Sátán működésének két típusa van, az egyik a megszállottság, a másik pedig az Ördög mindennapos jelenléte például a hazugságban, a korrupcióban vagy az erőszakban. A katolikus hit számára az Ördög kétségtelenül létezik, hiszen maga Jézus szól róla az Evangéliumban. (MK)■

OLVASÓI LEVELEK

Púposodó szőnyeg

Georg May „Mentegetőzések és vádaskodások” című írásához fűzött Szabó Ferenc S.J. véleménye, még pontosabban azon megjegyzése: „A fentiek alapján a cikket nem ajánljuk közlésre” indukálta bennem a fenti címet.

Az egyház (vezetőinek) az elméleti önképzésen, adminisztráción túl élet-példával is el kell, hogy segítse minden istenkeresőt a felnőtté váláshoz.

A (jó) pásztor nem egy homogén birkatömeget vezet, hanem meggyőző szeretettel érvekké s nem elhallgattat, kibeszéltet és nem szőnyeg alá seper.

A sablonos, „divathullámú bocsánatkérésnek valóban nem sok a teteje, nem éri el az erkölcsi célt (pl. „Emlékezzünk: megfontolások a Soáhról”). Viszont az „ősök bűnei”, az „intézmény vétkei, hibái” felett érzett őszinte fájdalom kifejezése görcsoldó lehet az érintetben, tehát értékelendő tett.

Georg May nem csupán elfogult, de elvakult, így sommás megfogalmazásai nem ritkán elnagyoltak, hebehurgyák.

„Az magyarzokodik eltulzása a protestantizmustól származhat”. Ez a valósi közösség ugyanis mestere az alkalmazkodásnak, megszimatolja az éppen elkövetkezőt. Katasztrófák és összeomlások után nyilvánvalóan keletje van a bűnvallomásoknak. Így sietnek a protestánsok ilyeneket fogalmazni. Amellett a furcsa lelkesedés mellett, amely ma a katolikus egyházban ehhez a valláshoz kapcsolódik, nincs benne semmi csodálatos, hogy a püspökök a bocsánatkérők kórusához csatlakoznak” (...).

Fenti kifakadás miatt megkövetem mindazokat, akik reménytelen bizakodással közelítettek és próbáltak testvéri kapcsolatot keresni a protestánsok bármelyik felekezetéből a katolikusokkal.

Ám, hogy a katolikus egyház nemcsak szélsőséges „féleretnek” messzeségből veszélyeztetett, hanem belülről, önmagát is mindinkább ellehetetlenítő, arra igen szomorúan aktuális példa II. János Pál pápa „Ad tuendam Fidem” motu proprioja.

Az egyház népe felől, ha úgy tetszik az idők szele felvet valami szükségyszerűnek látszót, megbeszélni valót a hit, az egyházgyakorlat területén, amire Róma görcsös félelemmel „hitvédelembe” kezd, „megnyilatkozik”, dogmatizál, s ezzel testközébe hozza a sóbálvánnyá merevedés veszélyét...

M. Z.

SZERK-(T)ESZT

Kedves Olvasóink!

Az Egyházfórum folyóiratot tavaly óta lényegében új társaság szerkeszti. Ahhoz, hogy munkánk eredményességéről tájékozódni tudjunk, feltétlenül kíváncsiak vagyunk olvasóink véleményére. Kérjük, töltsé ki és küldje vissza szerkesztőségünk címére ezt a TESZT-lapot, mellyel igen sokat segít Ön is munkánkban. Véleményét és fáradságát előre is köszönik a szerkesztők.

1. Milyen más lapokat olvas rendszeresen még az Egyházfórumon kívül?
2. Önön kívül olvassa még más is baráti és családi körében az Egyházfórumot?
3. Mennyire érzi azt, hogy az Egyházfórum megtartja korábbi hivatását, vagyis a katolikus egyházon belüli „szólásszabadság szócsöve”?
4. Milyen ötletei lennének ahhoz, hogy a lap „fórum” jellege még jobban érvényesülni tudjon?
5. Melyik rovatnál szokta kinyitni a lapot? Miért?

6. Amint látja, ebben a számban újabb rovatok indultak. Mi az véleménye erről az újításról?
-
7. Véleménye szerint, mennyire találják meg az Egyházfórum címadó témái a katolikus egyház aktuális közéleti problémáit?
-
8. Miért szereti az Egyházfórumot?
-
9. Miért rendeli meg?
-
10. A szerkesztőbizottság arra gondolt, a katolikus sajtón belül lenne igény egy közéleti-pasztorális, de nem klerikus profilú magazin életre hívására. Az Egyházfórum jövőbeli átalakulását látná ebben. Mi az Ön véleménye erről?
-
- Támogatná ezt a kezdeményezést? Örülne ennek az átalakulásnak?
-
- Miről olvasna egy ilyen jellegű magazinban?
-
- Milyen tanácsai lennének a szerkesztők felé?
-

Tisztelt Olvasónk!

Köszönjük, hogy hűséges olvasója és megrendelője lapunknak. Sajnos, sok más katolikus laphoz hasonlóan, az Egyházfórum életben maradása is kérdésessé vált. A lap előállítására és jövőbeni fennmaradására egyre inkább olvasóink erkölcsi és anyagi támogatásától függ. Tisztelettel kérjük, baráti és rokoni körében terjessze lapunkat. Ha egyetért azzal a szellemséggel, melyet az Egyházfórum misszionálni kíván, és szívesen felkínálná hozzátartozóinak is ezt a fórumot, ajándékozzon számukra éves előfizetést.

Az idei összes szám végén megtalálható egy megrendelőszelvény. Amennyiben megrendelné másnak az Egyházfórumot, kérjük, küldje vissza a szerkesztőség címére a szelvényt, és mi postafordultával elküldjük Önnek a csekket, a címzett-hez pedig folyamatosan az előfizetett számokat.

Köszönjük, hogy Ön is hozzájárult az Egyházfórum fennmaradásához!

A SZERKESZTŐK

KÉRJÜK, HOGY A MEGRENDELŐ SZELVÉNYT NAGY NYOMTATOTT BETŰVEL TÖLTSE KI! KÖSZÖNJÜK!

✂-----

Megrendelem az Egyházfórumot

(név) számára, aki

..... (pontos cím irányító számmal) lakik.

Kérem, hogy az éves előfizető csekket a címemre küldjék el:

Név:

Pontos lakcím irányító számmal:

.....

1%

Előre köszönjük
megtisztelő támogatását mindazoknak,
akik személyi jövedelemadójuknak 1%-át
az Egyházforum Alapítvány
számára ajánlják fel.

Adószámunk: 19667908-2-42

Megjelent az ESÉLY 1998/6-os száma

A tartalomból:

Pierre Bordieu: A neoliberalizmus lényege

Sulyok László: Élet helyett aluljáró

Diósi Ágnes: Értelmiségi roma nők – II.

Az ESÉLY kapható a nagyobb könyvesboltokban Budapesten.
Előfizethető a szerkesztőségben.

Címünk: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/c.

ELTE Szoc.pol. Tanszék/169-es szoba

Tel.: 266-9833/2298 m.

Előfizetés egy évre: 1680 Ft. Egy szám ára: 280 Ft.

TARTALOM

El- és beköszönő	3
SÚLYPONT.....	6
Kényszerű eljáró	6
„Azt mondhatja az ember, Isten vele...” – Interjú Gyulay Endre Szeged-Csanádi megyéspüspökkel ...	8
<i>Molnár Ferenc: A diakonátus helyzete ma Magyarországon</i>	10
Külföldi modellek.....	32
<i>Gilles Rebeche: A diakónia és a diakonátus egy franciaországi egyházmegyében</i>	32
<i>Bernard Lemette: Szabadulás a rabszolgaságból</i> ...	36
Hazai modellek.....	38
<i>Jagicza József – Puskás Lajos: Diakónusi tevékenység egy vidéki egyházközségben</i>	38
<i>Pap József: „A diakónus szentelés szertartásában elhangzó igenjét komolyan veszi”</i>	40
<i>Gorove László: Egy diakónus gondolatai... (magáról és a helyzetéről)</i>	42
PERSPEKTÍVA.....	45
EXKLUZÍV.....	56
„Legyenek bátrak és realisták!”	56
DOKUMENTUM	60
Együtt hirdessük Jézus Krisztust!.....	60
AKI ÜZEN: NYÍRI TAMÁS	63
Hogyan él a magyar papság?	64
SZEMLE	83
FOLYAMATOK	90
OLVASÓI LEVELEK.....	95